ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Π.Μ.Σ. ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Ερμηνεία των Φυλετικών Διακρίσεων από τα όργανα των Ηνωμένων Εθνών: Η εφαρμογή της ICERD στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κυριακή Μπαστακού Ντιβέρη

(ΑΜ 2124Μ010)

Αθήνα, 2026

Τριμελής Επιτροπή
Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών (Επιβλέπουσα καθηγήτρια)
Στυλιανός Περράκης, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών
Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος, Καθηγητής Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Copyright © Κυριακή Μπαστακού Ντιβέρη, 2026
All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα.

Υπεύθυνη Δήλωση – Δήλωση μη λογοκλοπής και ανάληψης προσωπικής ευθύνης

Δηλώνω ότι η παρούσα εργασία είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δε χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω δε, όλες τις προβλεπόμενες νομικές και διοικητικές συνέπειες, σε περίπτωση που η εργασία μου τυχόν αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Η δηλούσα, Κυριακή Μπαστακού Ντιβέρη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, στο πλαίσιο των μεταπτυχιακών μου σπουδών, δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την ουσιαστική συμβολή και υποστήριξη ορισμένων προσώπων, στα οποία οφείλω θερμές ευχαριστίες.

Πρωτίστως, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα της εργασίας μου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, για την επιστημονική καθοδήγηση, τις εύστοχες παρατηρήσεις και τις πολύτιμες υποδείξεις της, οι οποίες συνέβαλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση της δομής και του περιεχομένου της παρούσας εργασίας.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω όσους συνέβαλαν με γόνιμες συζητήσεις, χρήσιμα σχόλια και ουσιαστικές παρατηρήσεις, που βοήθησαν στη βελτίωση και την εμβάθυνση της ανάλυσης.

Τέλος, ιδιαίτερη και ειλικρινή ευγνωμοσύνη οφείλω στην οικογένεια, στους φίλους και στους οικείους μου, οι οποίοι στάθηκαν διαρκώς δίπλα μου με υπομονή, κατανόηση και έμπρακτη στήριξη και με ενθάρρυναν καθ’ όλη τη διάρκεια των σπουδών μου, καθώς και κατά τη συγγραφή της παρούσας εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ 2

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ 3

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ 5

ΠΕΡΙΛΗΨΗ 6

ABSTRACT 7

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Εφαρμογή της ICERD στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη 12

1.1 Η Διεθνής Σύμβαση ICERD και η Επιτροπή CERD 12

1.1.1 Ψήφιση και προβλέψεις της ICERD 12

1.1.2 Επιτροπή για την Εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων 14

1.2 Η έννοια της φυλετικής διάκρισης στη Σύμβαση ICERD 15

1.3 Άρθρο 3 της ICERD : Ο φυλετικός διαχωρισμός και το απαρτχάιντ 18

1.4 Ζητήματα εφαρμογής της ICERD στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη 22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η πρακτική της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων. 26

2.1 Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της CERD 26

2.2 Inter-state Communication της Παλαιστίνης κατά του Ισραήλ 29

2.2.1 Ιστορικό της προσφυγής και ζητήματα παραδεκτού 30

2.2.2 Έργο της Ad hoc Εξεταστικής Επιτροπής 33

2.2.3 Συμπεράσματα και Συστάσεις της Εξεταστικής Επιτροπής 35

2.2.4 Αντίδραση των μερών στην Απόφαση της Inter-state Communication 37

2.3 Αποτίμηση της Συμβολής της CERD στην ερμηνεία και εφαρμογή της ICERD στα ΚΠΕ 38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και η έμμεση εφαρμογή της ICERD στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη 41

3.1 Γνωμοδότηση της 9ης Ιουλίου 2004 για τις έννομες συνέπειες της οικοδόμησης Τείχους στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη 42

3.1.1 Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη και οι απαγορευμένες διακρίσεις 42
3.1.2 Απαγορευμένες φυλετικές διακρίσεις 45
3.1.3 Επιλεκτική ανάλυση χωριστών και μειοψηφουσών γνωμών δικαστών 47
3.2 Γνωμοδότηση της 19ης Ιουλίου 2024 για τις έννομες συνέπειες που ανακύπτουν από τις πολιτικές και πρακτικές του Ισραήλ στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη, συμπεριλαμβανομένης της Ανατολικής Ιερουσαλήμ 49
3.2.1 Συμμετοχή κρατών στην διαδικασία 50
3.2.2 Η αξιολόγηση πολιτικών και πρακτικών διακρίσεων από το ICJ 52
3.2.3 Σημαντικές χωριστές και μειοψηφούσες γνώμες δικαστών 55
3.3 Αποτίμηση της συμβολής της νομολογίας του Διεθνούς Δικαστηρίου στη εφαρμογή της ICERD στα ΚΠΕ 57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Οι φυλετικές διακρίσεις στα ΚΠΕ υπό το φως της πρακτικής των πολιτικών οργάνων του ΟΗΕ 61
4.1 Συμβούλιο Ασφαλείας 61
4.2 Γενική Συνέλευση 62
4.3 Γενικός Γραμματέας 63
4.4 Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων 66
4.4.1 Ειδικός Εισηγητής για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη από το 1967 68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Συμπεράσματα και Προτάσεις 73
5.1 Ανακεφαλαίωση ερευνητικού ερωτήματος και μεθοδολογίας 73
5.2 Σύνθεση της πρακτικής των οργάνων του ΟΗΕ 73
5.3 Αξιολόγηση προσέγγισης ισχυρισμών περί απαρτχάιντ 75
5.4 Δυνατότητες και Όρια υφιστάμενου πλαισίου 77
5.5 Προτάσεις 79
ΕΠΙΛΟΓΟΣ 82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΝΑΦΟΡΕΣ 85

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

CERD	Επιτροπή για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων
GR	Γενικές Συστάσεις Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων
HRC	Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ICCPR	Σύμβαση για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
ICERD	Διεθνής Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής Φυλετικών Διακρίσεων
ICESCR	Σύμβαση για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα
ICJ	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
OLA	Γραφείο Νομικών Υποθέσεων των Ηνωμένων Εθνών
SR	Ειδικός Εισηγητής για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα ΚΠΕ από το 1967
ΓΓ/ΗΕ	Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών
ΓΣ/ΗΕ	Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών
ΚατΔΔ	Καταστατικό Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης
ΚΠΕ	Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΑ/ΗΕ	Συμβούλιο Ασφαλείας Ηνωμένων Εθνών
ΣΓ-IV	Τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης της 14ης Αυγούστου 1949
ΧΗΕ	Χάρτης Ηνωμένων Εθνών

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εστιάζει στην ερμηνεία και την εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης για την Εξάλειψη κάθε μορφής Φυλετικών Διακρίσεων στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη (ΚΠΕ), με ιδιαίτερη έμφαση στο άρθρο 3 που αφορά τον φυλετικό διαχωρισμό και το απαρτχάιντ. Αναλύει την εξελισσόμενη πρακτική των οργάνων και των μηχανισμών των Ηνωμένων Εθνών για να αξιολογήσει αν και πως εφαρμόζεται η απαγόρευση των φυλετικών διακρίσεων σε σχέση με τα ΚΠΕ. Η εργασία διαγράφει το νομικό πλαίσιο της ICERD, ορίζοντας την έννοια της φυλετικής διάκρισης, το αντικείμενο του άρθρου 3 και την εξω-εδαφική εφαρμογή της Σύμβασης. Έπειτα, μελετά την πρακτική της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, τόσο μέσα από τις Συμπερασματικές Παρατηρήσεις προς το Ισραήλ, όσο και την πρώτη Inter-State Communication που άσκησε η Παλαιστίνη. Εξετάζει, επίσης, τη συνεισφορά του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, συγκεκριμένα τις Γνωμοδοτήσεις του 2004 και 2024 καθώς και την έμμεση ενασχόληση του Δικαστηρίου με ζητήματα φυλετικού διαχωρισμού και του απαρτχάιντ. Συμπληρώνεται δε από ανάλυση της σχετικής πρακτικής των κυρίων οργάνων του ΟΗΕ, του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Ειδικού Εισηγητή.

Επιχειρηματολογεί ότι η πρακτική αυτών των οργάνων έχει προοδευτικά και σωρευτικά διασαφηνίσει την απαγόρευση της φυλετικής διάκρισης υπό το φως της ICERD σε καταστάσεις κατοχής, λαμβάνοντας υπόψη τους πολιτικούς και θεσμικούς περιορισμούς επιβολής, Η εργασία καταλήγει, αξιολογώντας την ICERD ως ένα δυναμικό όργανο του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις δυνατότητες – και τα όρια – των διεθνών νομικών μηχανισμών ως προς την αντιμετώπιση δομικών καθεστώτων διακρίσεων.

Λέξεις-Κλειδιά : ΟΗΕ, ICERD, φυλετικές διακρίσεις, απαρτχάιντ, Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη.

ABSTRACT

This thesis focuses on the interpretation and the application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination to the Occupied Palestinian Territories (OPT), with particular emphasis on Article 3 which relates to racial segregation and apartheid. It analyses the evolving practice of United Nations bodies and mechanisms to assess whether, and how, the prohibition of racial discrimination has been engaged in relation to the OPT. The study outlines the legal framework of the ICERD, defining the nature of racial discrimination, the scope of article 3, and the extraterritorial effects of the Convention. Furthermore, it considers the practice of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, both through its Concluding Observations on Israel and the first Inter-State Communication brought by Palestine. The thesis also covers the contribution of the International Court of Justice, specifically the 2004 and 2024 Advisory Opinions as well as the implicit involvement on issues of racial segregation and apartheid. This is complemented by the analysis of the activities of UN main organs, the Human Rights Council and the Special Rapporteur on the matter. It suggests that the practice of these organs has progressively and cumulatively clarified the prohibition of racial discrimination under the ICERD in the context of occupation, while being sensitive to the political and institutional constraints of enforcement. It concludes by reflecting on ICERD as a living instrument in international human rights law and on the potential—and limits—of international legal mechanisms to address structurally discriminatory regimes.

Keywords: UN, ICERD, racial discrimination, apartheid, Occupied Palestinian Territories

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (ICERD ή η Σύμβαση)[1] αποτελεί ένα θεμελιώδες εργαλείο του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων με κεντρικό στόχο την εξάλειψη των δομικών και συστηματικών διακρίσεων στη βάση φυλετικών χαρακτηριστικών[2]. Χάρη στο έργο του εποπτικού και ερμηνευτικού μηχανισμού που σύστησε, της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD)[3], παραμένει μέχρι και σήμερα ένα δυναμικό κείμενο, με καίριο ρόλο στην καταπολέμηση των σύγχρονων μορφών φυλετικής διάκρισης[4].

Η μοναδικότητα της Σύμβασης έγκειται στο γεγονός ότι είναι το πρώτο δεσμευτικό διεθνές συμβατικό κείμενο, όργανο του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που καταδίκασε ρητώς, κατά τη διάταξη του άρθρου 3, τις πρακτικές φυλετικού διαχωρισμού και το απαρτχάιντ, υποχρεώνοντας τα μέλη να πασχίσουν για τη πρόληψη, την απαγόρευση και την εξάλειψή του[5]. Ωστόσο, οι ιστορικές μνήμες και οι πολιτικές συνέπειες του χαρακτηρισμού μιας κρατικής πρακτικής, ως καθεστώτος φυλετικού διαχωρισμού ή απαρτχάιντ, έχουν περιορίσει σημαντικά την πρακτική εφαρμογή της διάταξης αυτής από τα όργανα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), καθιστώντας την, για πολλούς μια συγκεχυμένη προσθήκη που εναντιώνεται με το διαχρονικό ύφος της Σύμβασης[6].

---

[1]International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 21 December 1965, 660 U.N.T.S. 195. - Ο όρος «Elimination» του αγγλόφωνου τίτλου της Σύμβασης, μεταφράστηκε κατά την ελληνική απόδοση της Σύμβασης, ως «κατάργηση». Ωστόσο ο όρος αυτός κρίνεται ότι δεν αποδίδει το σωστό νόημα, και στην εργασία θα χρησιμοποιείται ο ορθότερος νοηματικά όρος «εξάλειψη».

[2] United Nations. (1978). *Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination,* General Assembly, Thirty-third Session, Supplement No. 18*,* σελ 108-109. (UN Doc. A/33/18)

[3] Shaw, M. (2008). *International Law* (6η εκδ.). Cambridge University Press, σελ. 311-314

[4] Βάγιας, Μ. (2019). Η Σύμβαση για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων. Στο Π. Νάσκου-Περράκη, *Δικαιώματα του Ανθρώπου - Παγκόσμια και περιφερειακή προστασία* (Β' εκδ.). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα σελ. 231

[5] Dugard, J., & Reynolds, J. (2013). Apartheid, International Law and the Occupied Palestinian Territory. *The European Journal of International Law*(24), σελ. 876, (Βάγιας, 2019), σελ 194, Keane, D. (2022). Palestine V Israel and the Collective Obligation to Condemn Apartheid under article 3 of ICERD. *Melbourne Journal of International Law*(23), σελ. 1

[6] Commission on Human Rights, Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities. (1964, February 5). *Summary record of the Four Hundred and Seventh meeting, UN Doc. E/CN.4/Sub.2/SR.407*. United Nations Economic and Social Council σελ. 4, Commission on Human Rights, Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities. (1964, February 5). *Summary record of the Four Hundred and Twelfth meeting, UN Doc. E/CN.4/Sub.2/SR.412*. σελ. 5

Εντός αυτού του νομικού πλαισίου εξετάζεται η ιδιάζουσα περίπτωση των Κατεχόμενων Παλαιστινιακών Εδαφών (ΚΠΕ)· ένα πεδίο εκτεταμένης μελέτης, όπου συνυπάρχουν το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο (jus in bello) - ειδικότερα το δίκαιο κατοχής - με το δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων[7]· raison d'être του οποίου είναι προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών από την κρατική ασυδοσία[8], είτε αυτή προέρχεται από τη κυβέρνηση είτε από το ξένο κράτος που, νόμιμα ή μη, ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο[9]. Η μακροχρόνια ισραηλινή στρατιωτική κατοχή, τα παράλληλα νομικά συστήματα και η διαφοροποιημένη απόλαυση δικαιωμάτων και πρόσβαση σε φυσικούς πόρους έχουν προβληματίσει τη διεθνή κοινότητα, ανοίγοντας τη συζήτηση περί συστηματικών διακρίσεων, φυλετικού διαχωρισμού και απαρτχάιντ στους κύκλους μη κυβερνητικών φορέων[10] αλλά και ενώπιον οργάνων του ΟΗΕ[11].

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η εξέταση των ερμηνευτικών και πρακτικών προσεγγίσεων των αρμόδιων οργάνων του ΟΗΕ, ως προς την εφαρμογή της ICERD στα ΚΠΕ και της αξιολόγησης των ισχυρισμών περί φυλετικού διαχωρισμού και απαρτχάιντ. Η μελέτη επιδιώκει να απαντήσει στο κεντρικό ερώτημα κατά πόσον και με ποια μέσα, τα όργανα του ΟΗΕ αξιοποιούν το κανονιστικό πλαίσιο της ICERD, για την αντιμετώπιση καταστάσεων που χαρακτηρίζονται από δομική και συστηματική διάκριση, καθώς και τα θεσμικά όρια εφαρμογής της Σύμβασης, εξετάζοντας το παράδειγμα των ΚΠΕ.

Η ανάλυση αυτή δεν αποσκοπεί στην απόδοση πολιτικών και ηθικών ευθυνών, αλλά στην ανάδειξη του ρόλου του δικαίου ως εργαλείου για την διαχείριση διεθνών κρίσεων, μέσω της παρουσίασης, της εξέτασης και της αξιολόγησης της πρακτικής του ΟΗΕ. Για το σκοπό αυτό,

---

[7] Καρατζιάς, Β., Ζαλίδης, Β., & Λιούτας, Α. (2022). *Εγχειρίδιο Δικαίου Ενόπλων Συγκρούσεων.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 16

[8] Μαρούδα, Μ.-Ν. (2015). *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο.* Εκδόσεις Ι. Σίδερης, σελ. 41, Χατζηκωνσταντίνου , Κ. (2009). Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (2η εκδ.). Εκδόσεις Ι. Σίδερης, σελ. 97

[9] European Court of Human Rights. (1995, March 23). *Loizidou v. Turkey (Preliminary Objections), Application no. 15318/89*. HUDOC. https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57920 §62

[10] *Ενδεικτικά*: Yesh Din. (2020, 9 July) The occupation of the West Bank and the crime of apartheid: Legal opinion. https://www.yesh-din.org/en/the-occupation-of-the-west-bank-and-the-crime-of-apartheid-legal-opinion/, B'Tselem. (2021, 12 January), A regime of Jewish supremacy from the Jordan River to the Mediterranean Sea: This is apartheid. https://www.btselem.org/apartheid, Human Rights Watch. (2021, April 27). A threshold crossed: Israeli authorities and the crimes of apartheid and persecution. https://www.hrw.org/report/2021/04/27/threshold-crossed/israeli-authorities-and-crimes-apartheid-and-persecution, Amnesty International. (2022, 1 February). Israel's apartheid against Palestinians: Cruel system of domination and crime against humanity. https://www.amnesty.org/en/documents/mde15/5141/2022/en /

[11] *Ενδεικτικά* : United Nations Human Rights Council. (13 January 2014). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (A/HRC/25/67).* §77

δίνεται έμφαση στον τρόπο λειτουργίας των αρμόδιων θεσμών και στις μεθόδους ερμηνείας και εφαρμογής του διεθνούς δικαίου που αυτοί επικαλούνται, ιδίως, όταν έρχονται αντιμέτωποι με ζητήματα που αποσπούν τόσο νομικό όσο και πολιτικό ενδιαφέρον.

Η επιλογή της ICERD ως βασικού νομικού οργάνου της παρούσας εργασίας στηρίζεται αφενός στην πρωτοτυπία του άρθρου 3, όπως παρουσιάστηκε πιο πάνω, και αφετέρου στο μηχανισμό Inter-state Communication υπό την εποπτεία της CERD, την οποία προσφέρει στα συμβαλλόμενα μέρη της· δυνατότητα την οποία μάλιστα, αξιοποίησε η Παλαιστίνη με την προσφυγή της κατά του Ισραήλ για τις πολιτικές και τις πρακτικές που υιοθετεί στα ΚΠΕ και εις βάρος του παλαιστινιακού πληθυσμού[12], ως ένα πρωτοφανές εγχείρημα ενεργοποίησης συμβατικών μηχανισμών εποπτείας[13].

Καθοριστικής σημασίας φυσικά ήταν και η συμβολή άλλων οργάνων των ΗΕ τα οποία δραστηριοποιούνται άμεσα ή έμμεσα με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Μέσα από τη Γνωμοδότηση για τις έννομες συνέπειες της οικοδόμησης Τείχους στα ΚΠΕ[14] (Γνωμοδότηση για το Τείχος), και την πιο πρόσφατη Γνωμοδότηση για τις έννομες συνέπειες των πολιτικών και πρακτικών του Ισραήλ στα ΚΠΕ, συμπεριλαμβανομένης και της Ανατολικής Ιερουσαλήμ (Γνωμοδότηση του 2024)[15], καταδεικνύεται η δυναμική εξέλιξη της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επομένως και της ICERD, σε συνθήκες κατοχής. Επίσης, θεσμοί όπως ο Ειδικός Εισηγητής για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα ΚΠΕ και το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συμμετέχουν ενεργά στο διάλογο. Μέσα από τις εκθέσεις και τις παρεμβάσεις τους συμβάλλουν στην διαμόρφωση του πλέγματος της θεσμικής πρακτικής και της νομικής τεκμηρίωσης, που θα χρησιμοποιηθούν σε όποια νομική ή διπλωματική προσπάθεια χειρισμού του ζητήματος.

Μεθοδολογικά, η έρευνα βασίζεται στην νομική και δογματική ανάλυση πρωτογενών πηγών του διεθνούς δικαίου και της πρακτικής των οργάνων του ΟΗΕ. Αντικείμενο της μελέτης

[12] State of Palestine. (2018, April 23). *Inter-State communication under Articles 11–13 of the ICERD: State of Palestine v. Israel.* Submitted to the Committee on the Elimination of Racial Discrimination.

[13] Blog of European Journal of International Law. Keane, D. (30 April 2018). *ICERD and Palestine's Inter-State Complaint*. EJIL: Talk! https://www.ejiltalk.org/icerd-and-palestines-inter-state-complaint/

[14] International Court of Justice. (2004). *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory (Advisory Opinion).* ICJ Reports 2004, 136–203. (στις υποσημειώσεις στο εξής Γνωμοδότηση για το Τείχος)

[15] International Court of Justice. (2024, July 19). *Legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion, General List No. 186)* (στις υποσημειώσεις στο εξής Γνωμοδότηση του 2024)

αποτελούν διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις, Γνωμοδοτήσεις και Αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, καθώς και προτάσεις των ενδιαφερόμενων κρατών και χωριστές γνώμες δικαστών που διατυπώθηκαν στο πλαίσιο αυτών, Αποφάσεις και Συμπερασματικές Παρατηρήσεις (Concluding Observations) της CERD, αλλά και Αναφορές, Εκθέσεις και Αποφάσεις αρμοδίων οργάνων των ΗΕ. Η χρήση δευτερογενούς βιβλιογραφίας περιορίζεται στο μέτρο που εξυπηρετεί την ερμηνεία της θεσμικής πρακτικής και τη συστηματοποίηση των νομικών επιχειρημάτων.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, θα παρουσιαστεί συνοπτικά το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο και οι βασικές θεωρητικές έννοιες που θα χρειαστούν για την κατανόηση της πρακτικής των οργάνων του ΟΗΕ. Ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο, όπου θα αναλυθεί η πρακτική της CERD, με επίκεντρο τη διακρατική προσφυγή της Παλαιστίνης κατά του Ισραήλ. Αντικείμενο του τρίτου κεφαλαίου, είναι συμβολή του ICJ μέσα από τις Γνωμοδοτήσεις που αφορούν στα Παλαιστινιακά Εδάφη, αλλά και συγκριτική ανάλυση αποφάσεων επί της εφαρμογής της ICERD. Στο τέταρτο κεφάλαιο, θα εξεταστεί η πρακτική των πολιτικών οργάνων του ΟΗΕ καθώς και του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Ειδικού Εισηγητή για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα ΚΠΕ από το 1967, ενώ, το πέμπτο κεφάλαιο, θα περιλαμβάνει τα συμπεράσματα της ανάλυσης, παρατηρήσεις και ορισμένες προτάσεις. Η εργασία ολοκληρώνεται με έναν επίλογο, ο οποίος επιχειρεί μια συνολική αποτίμηση της σημασίας της ICERD στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Εφαρμογή της ICERD στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη

Το παρόν κεφάλαιο επιδιώκει να διαμορφώσει ένα ερμηνευτικό πλαίσιο νομικής αξιολόγησης των πρακτικών διακρίσεων στα ΚΠΕ υπό το φως της Διεθνούς Σύμβασης για την Εξάλειψη Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων, μέσω της αποσαφήνισης των εννοιών της «φυλετικής διάκρισης» και του «απαρτχάιντ», μετατοπίζοντας το κέντρο βάρους από την παραδοσιακή συζήτηση περί κατοχής ή εθνικής ασφάλειας.

1.1 Η Διεθνής Σύμβαση ICERD και η Επιτροπή CERD

Η ανάλυση του νομικού πλαισίου εκκινείται, φυσικά, από τη συνοπτική παρουσίαση της Σύμβασης ICERD και του συμβατικού οργάνου που επιβλέπει την αποτελεσματική της τήρηση, της Επιτροπής CERD.

1.1.1 Ψήφιση και προβλέψεις της ICERD

Αν και διατάξεις για την ισότιμη απόλαυση δικαιωμάτων και την απαγόρευση των αδικαιολόγητων διακρίσεων προβλέπονταν στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ΧΗΕ) και σε διεθνείς συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ήδη από την Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου[16], η ICERD είναι η πρώτη διεθνής σύμβαση με δεσμευτική ισχύ, η οποία αποσκοπεί πρωτίστως στην εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων[17]. Αξιοσημείωτο είναι, δε, το γεγονός πως, παρότι αναδύθηκε μέσα από ιδιαίτερες πολιτικό-κοινωνικές συγκυρίες, εν μέσω του Ψυχρού Πολέμου, κατόρθωσε να αποσπάσει οικουμενική αναγνώριση και αποδοχή[18].

Η ανάδυση νέων κρατών στην Αφρική, κατά την αποαποικιοποίηση, αναδιαμόρφωσε τις ισορροπίες της διεθνούς κοινότητας, φέρνοντας στο προσκήνιο τις συστημικές διακρίσεις που υπέστησαν οι πληθυσμοί υπό αποικιακό ζυγό, εξαιτίας της φυλετικής ή εθνοτικής

[16] (Shaw, 2008) σελ. 286, (Βάγιας, 2019) σελ. 190

[17] (Βάγιας, 2019) σελ. 192

[18] United Nations. (n.d.). *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. United Nations Treaty Collection. https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&clang=_en, Nanda, V. P. (1972). Implementation of human rights by the United Nations and regional organizations. *DePaul Law Review, 21*(2), 308-309

καταγωγής τους[19]. Ακραίο παράδειγμα αποτέλεσε το καθεστώς απαρτχάιντ, το οποίο εισήγαγε η Νότια Αφρική, το 1948, τόσο στην επικράτειά της, όσο και στα κατεχόμενα εδάφη της Νοτιοδυτικής Αφρικής (σημερινή Ναμίμπια), που θεσμοθέτησε τον διαχωρισμό των δύο φυλετικών ομάδων· λευκών και μαύρων[20].

Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (ΓΣ/ΗΕ) προς προάσπιση της ισότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με το ψήφισμα A/RES/2106 (XX) της 21ης Δεκεμβρίου 1965[21], υιοθέτησε και άνοιξε προς υπογραφή το κείμενο της ICERD λίγους μήνες αργότερα. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ μέσα σε μόλις τρία χρόνια, αφότου συγκέντρωσε τον απαιτούμενο αριθμό επικυρώσεων κατ' άρθρο 19, στις 4 Ιανουαρίου 1969[22].

Η ICERD έχει δεσμευτική ισχύ και επιφορτίζει τα συμβαλλόμενα κράτη με υποχρεώσεις αρνητικής αλλά και θετικής υφής[23]. Τα μέρη, δηλαδή, υποχρεώνονται όχι μόνο σε αποχή από αδικαιολόγητες διακρίσεις με βάση «επί της φυλής, του χρώματος, της καταγωγής ή της εθνικής ή εθνολογικής προελεύσεως» (άρθρο 1), αλλά και στην ενεργή υιοθέτηση πολιτικής που τείνει «δια παντός καταλλήλου μέσου και άνευ χρονοτριβής, […] εις την εξάλειψιν πάσης μορφής φυλετικής διακρίσεως» (άρθρο 2) στα εδάφη και επί των προσώπων που βρίσκονται υπό τη δικαιοδοσία τους. Στο πλαίσιο της εύνοιας της συνεννόησης μεταξύ όλων των φυλών, καλούνται να εξασφαλίσουν την ισονομία και την ίση απόλαυση θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών χωρίς διακρίσεις (άρθρα 5 και 6), να καταδικάσουν τον φυλετικό διαχωρισμό και το απαρτχάιντ (άρθρο 3), αλλά και την προπαγάνδα (άρθρο 4) και να προβούν σε μόρφωση του πληθυσμού τους για την ουσιαστική καταπολέμηση του ρατσισμού (άρθρο 7).

[19] Eckel, J. (2010). Human rights and decolonization: New perspectives and open questions. *Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism, and Development, 1*(1), σελ. 119

[20] (Dugard & Reynolds, 2013) σελ. 872

[21] United Nations General Assembly. (1965, December 21). *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (A/RES/2106 (XX))

[22] United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. (n.d.). *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. United Nations. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-elimination-all-forms-racial

[23] UN Doc. A/33/18 σελ. 108-109

1.1.2 Επιτροπή για την Εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων

Η εφαρμογή των ουσιαστικών διατάξεων της Σύμβασης διασφαλίζεται από το έργο της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD)[24], η οποία ιδρύεται με το άρθρο 8[25] και ακολουθεί, σύμφωνα με το άρθρο 10, τον εσωτερικό κανονισμό που η ίδια καταρτίζει[26]. Αποτελεί ενεργό όργανο παρακολούθησης και ερμηνείας, γεγονός που της δίνει ιδιαίτερη πρακτική σημασία στη συζήτηση σχετικά με την εφαρμογή της ICERD στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη.

Κατά την πρώτη παράγραφο του άρθρου 9, η Επιτροπή επιφορτίζεται με το καθήκον να εξετάζει τις περιοδικές εκθέσεις που καταθέτουν τα κράτη-μέλη στο ΓΓ/ΗΕ, σχετικά με την τήρηση της ICERD. Μετά την εξέταση, η Επιτροπή απευθύνει στο ενδιαφερόμενο κράτος τις Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της (Concluding Observations), στις οποίες διατυπώνει τις ανησυχίες και τις συστάσεις της για την κατάσταση των φυλετικών διακρίσεων, με στόχο την ουσιαστική συμμόρφωση του κράτους[27]. Σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο, έπειτα, η CERD απευθύνει Αναφορές (Reports) προς τη ΓΣ/ΗΕ επί των δραστηριοτήτων της και να διατυπώνει υποδείξεις (Suggestions) και Συστάσεις Γενικής Τάξεως (General Recommendations - GR)· γενικά και αφηρημένα κείμενα, τα οποία, μέσα από τη σύνθεση των μοτίβων που ανακύπτουν από την μελέτη των κρατικών εκθέσεων, παρέχουν αυθεντική ερμηνεία της ICERD και ενισχύουν τη δυναμικότητα της[28].

Στην πρακτική της, έπειτα, η CERD ανέπτυξε τα μέτρα Early Warning (Έγκαιρης Προειδοποίησης) και τις διαδικασίες Urgent Action (Επείγουσας Δράσης)[29], τα οποία, παρότι δεν είναι δεσμευτικά, αποτελούν μοχλούς διεθνούς πίεσης για αποτροπή ή καταστολή παραβιάσεων της Σύμβασης[30]. Τα προληπτικού χαρακτήρα μέτρα έγκαιρης προειδοποίησης σκοπεύουν στον έγκαιρο εντοπισμό καταστάσεων και στην παρότρυνση του κράτους να λάβει

[24] (Βάγιας, 2019) σελ. 193, 214-230

[25] (Shaw, 2008) σελ. 311-314

[26] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2025). *Rules of procedure of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination* (CERD/C/35/Rev.4)

[27] Ibid, κανόνες 65-74

[28] Ibid, κανόνας 119, (Βάγιας, 2019) σελ. 220

[29] Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (n.d.). *About early warning and urgent procedures*. https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cerd/about-early-warning-and-urgent-procedures

[30] CERD/C/35/Rev.4, κανόνας 118

μέτρα αποτροπής μιας πιθανής εκτεταμένης παραβίασης της ICERD[31]. Οι διαδικασίες επείγουσας δράσης, από την άλλη, χρησιμοποιούνται όταν αναδεικνύεται ανάγκη για άμεση αντίδραση προς καταστολή μιας κατάστασης που έχει ήδη επιφέρει ή πρόκειται να επιφέρει σοβαρές παραβιάσεις, καλώντας το κράτος, μάλιστα, να συνεργαστεί με την Επιτροπή[32].

Παράδειγμα αυτών των πρακτικών, που συχνά αναφέρονται συνδυαστικά ως EWUA, συναφές με την παρούσα μελέτη, αποτελεί η δήλωση της CERD στις 27 Οκτωβρίου 2023[33]. Η Επιτροπή, παρατηρώντας τα μέτρα του Ισραήλ σε αντίδραση προς την επίθεση της 7ης Οκτωβρίου 2022, διαπίστωσε σοβαρές παραβιάσεις της ICERD και ισχυρή δυνατότητα για κλιμάκωση, και κάλεσε τόσο το Ισραήλ[34], όσο και την Παλαιστίνη[35] να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις τους και να εκκινήσουν τις απαραίτητες ενέργειες για να διασφαλίσουν την ισότιμη απόλαυση των θεμελιωδών ελευθερίων.

Τέλος, η CERD, λειτουργεί ως quasi-judicial όργανο, εξετάζοντας τις προσφυγές έναντι των κρατών που τίθενται στην προσοχή της είτε από άλλο συμβαλλόμενο κράτος υπό τη μορφή αναγκαστικής Inter-State Communication, κατ' άρθρα 11-13[36]· είτε από άτομο που θεωρεί πως έχει υποστεί φυλετική διάκριση και βρίσκεται υπό την δικαιοδοσία κράτους που έχει αποδεχτεί την υπαγωγή του στη διαδικασία του άρθρου 14[37]. Οι προσφυγές αυτές δεν οδηγούν σε δεσμευτικές αποφάσεις, αλλά λειτουργούν ως «καλές υπηρεσίες» για την ad hoc εξέταση, εξωδικαστική συνεννόηση και, ει δυνατόν, επίλυση μιας κατάστασης που υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής της ICERD, υπό την καθοδήγηση της[38].

1.2 Η έννοια της φυλετικής διάκρισης στη Σύμβαση ICERD

Η έννοια της φυλετικής διάκρισης κατά την πρώτη παράγραφο του άρθρου 1 της ICERD, αποτελείται από δύο στοιχεία· τη «διάκριση, εξαίρεση, παρεμπόδιση ή προτίμηση με βάση τη φυλή, το χρώμα, την καταγωγή ή την εθνική ή εθνολογική προέλευση» και η οποία έχει σκοπό

[31] (Βάγιας, 2019) σελ 224

[32] Ibid.

[33] United Nations Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2023, October 27). *Statement 5 (2023) on Israel and the State of Palestine*. United Nations

[34] Ibid, §1,5, 9

[35] Ibid, §8

[36] (Βάγιας, 2019) σελ. 225-227

[37] Ibid, σελ. 227-230

[38] Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2018, September 24). *CERD information note on inter-State communications*. https://www.ohchr.org/en/press-releases/2018/09/cerd-information-note-inter-state-communications

ή αποτέλεσμα να εκμηδενίσει ή να διακινδυνεύσει την αναγνώριση, την απόλαυση ή την άσκηση δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, υπό όρους ισότητας …»[39].

Για τις ανάγκες της παρούσας ανάλυσης, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ακόλουθα σημεία. Πρώτον, οι απαγορευμένες διακρίσεις δεν γίνονται μόνο, όπως πιθανώς να συνάγεται από τον επιθετικό προσδιορισμό «φυλετικός», στη βάση της φυλής· η οποία εξάλλου αποτελεί μια απαρχαιωμένη και επιστημονικά μη δόκιμη κατηγοριοποίηση[40]. Αντίθετα, στην απαγόρευση αυτή μπορεί να υπαχθεί κάθε περίπτωση στην οποία έχουμε δύο διακριτές ομάδες πληθυσμού στη βάση της καταγωγής, χωρίς να υπάρχει αμφιβολία ως προς την υπαγωγή του κάθε ατόμου σε έκαστη ομάδα[41]. Παρότι, στη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου, η Σύμβαση φαίνεται να εξαιρεί από το πεδίο εφαρμογής της τις διακρίσεις μεταξύ πολιτών και μη-πολιτών, η Επιτροπή έχει εξειδικεύσει, στη General Recommendation XXX[42], πως αυτές καλύπτονται από την ICERD, όταν υπερβαίνουν ζητήματα ιθαγένειας και συνδέονται με την εθνική ή εθνοτική καταγωγή· μία θέση που είναι ιδιαίτερης σημασίας για τα ΚΠΕ, όπου ο παλαιστινιακός πληθυσμός αντιμετωπίζεται ως αλλοδαπός.

Δεύτερον, μια διαφοροποιημένη μεταχείριση (*differential treatment*) δεν αποτελεί απαγορευμένη διάκριση αποκλειστικά όταν στοχεύει συνειδητά στην παρεμπόδιση μιας ομάδας του πληθυσμού από την πλήρη απόλαυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών της. Σύμφωνα με τη General Recommendation XIV[43], απαγορευμένη διάκριση μπορεί να υφίσταται ανεξαρτήτως πρόθεσης, όταν μια πρακτική οδηγεί αιτιωδώς στην αποστέρηση μιας ομάδας από τα δικαιώματα και τις ελευθερίες της[44].

---

[39] Μετάφραση από το αγγλικό πρωτότυπο κείμενο της ICERD «[…] distinction, exclusion, restriction or preference based on race, colour, descent, or national or ethnic origin» και «which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise, on an equal footing, of human rights ...», International Court of Justice. (2024). *Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation), Judgment of 31 January 2024*. https://www.icj-cij.org §195

[40] ICERD - Προοίμιο

[41] Ukraine v. Russian Federation, Judgement of 31 January 2024 §200

[42] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2005). *General recommendation No. XXX on discrimination against non-citizens*. United Nations. (CERD/C/64/Misc.11/rev.3)

[43] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1993). *General recommendation XIV on article 1, paragraph 1 of the Convention.* United Nations (στις υποσημειώσεις στο εξής CERD-GR XIV) §1δ'

[44] Ukraine v. Russian Federation, Judgement of 31 January 2024 §196

Η διαπίστωση αυτή, τέλος, σε συνδυασμό με την πρόβλεψη της τέταρτης παραγράφου του άρθρου 1 της Σύμβασης, η οποία εισάγει την έννοια της επιτρεπόμενης θετικής διάκρισης[45], καταδεικνύει ότι απαγορευμένη φυλετική διάκριση μπορεί να αποτελέσει και η όμοια μεταχείριση ανόμοιων καταστάσεων· ειδικά σε περιπτώσεις όπου οι πραγματικές ουσιαστικές διαφοροποιήσεις στον τρόπο ζωής και το επίπεδο ανάπτυξης των ομάδων παρουσιάζουν μεγάλη απόκλιση[46].

Για την ερμηνεία της έννοιας της φυλετικής διάκρισης κατά το άρθρο 1§1 της ICERD, δίνεται από τα αρμόδια όργανα ιδιαίτερη έμφαση, όχι τόσο σε μεμονωμένα περιστατικά, αλλά κυρίως σε μοτίβα (*patterns*) διακρίσεων[47]· επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές που παρουσιάζουν ομοιότητες ως προς τα δομικά τους στοιχεία, τα στοχευμένα άτομα και το αποτέλεσμα που επιφέρουν. Η έννοια της φυλετικής διάκρισης, άλλωστε, εγκολπώνει ένα στοιχείο «μαζικότητας», «δομικότητας» και «συστηματικότητας».

Στην περίπτωση των ΚΠΕ, η ερμηνεία της έννοιας της «φυλετικής διάκρισης» αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Στην περιοχή υπάρχουν διακριτές ομάδες πληθυσμού στη βάση της καταγωγής και της ιθαγένειας, Εβραίοι (υπήκοοι ή μη) και Παλαιστίνιοι, που υπόκεινται σε συστηματική διαφοροποιημένη νομική και διοικητική μεταχείριση[48]. Τα χαρακτηριστικά αυτά καθιστούν αναγκαία τη διερεύνηση των φυλετικών διακρίσεων στα ΚΠΕ υπό το φως της ICERD, η οποία, ωστόσο, δυσχεραίνεται σημαντικά λόγω της ισραηλινής κατοχής και των προσχηματικών ισχυρισμών περί εθνικής ασφάλειας και στρατιωτικής ή διοικητικής αναγκαιότητας[49]. Τονίζεται ότι επί των «ειδικών μέτρων» των άρθρων 1§4 και 2§2, έχει ήδη τοποθετηθεί η CERD, στις GR XIV και XXXII, διευκρινίζοντας ότι είναι επιτρεπτά μόνο

---

[45] Brownlie, I. (1998). *Principles of Public International Law.* Oxford: Clarendon Press, σελ. 603, κατ' αναλογία: United Nations Human Rights Committee. (1989). *General comment No. 18: Non-discrimination* (HRI/GEN/1/Rev.1). United Nations. §10

[46] HRI/GEN/1/Rev.1 §8

[47] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2005, October). *Decision 1 (66) on early warning and urgent action procedure* (CERD/C/66/117). United Nations. Σελ. 2, Ukraine v. Russian Federation, Judgement of 31 January 2024 §§170-171

[48] Γνωμοδότηση του 2024 § 190, Human Rights Watch. (2021, April 27). *A threshold crossed: Israeli authorities and the crimes of apartheid and persecution*. https://www.hrw.org/report/2021/04/27/threshold-crossed/israeli-authorities-and-crimes-apartheid-and-persecution, Amnesty International. (2022). *Israel's apartheid against Palestinians: Cruel system of domination and crime against humanity* (MDE 15/5141/2022). https://www.amnesty.org/en/documents/mde15/5141/2022/en/ σελ. 72-74

[49] *Ενδεικτικά* : Mission permanente d'Israël auprès de l'Office des Nations Unies et des organisations internationales à Genève. (n.d.). *Response by Israel to the CERD ad hoc Conciliation Commission report.*

εφόσον αποσκοπούν στην επίτευξη ουσιαστικής ισότητας, χωρίς να οδηγούν σε μόνιμη διαφοροποίηση εις βάρος συγκεκριμένης ομάδας, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας[50].

1.3 Άρθρο 3 της ICERD : Ο φυλετικός διαχωρισμός και το απαρτχάιντ

Κατά το γράμμα του άρθρου 3 της Σύμβασης :

> «Τα Κράτη μέλη καταδικάζουσι την φυλετικήν απομόνωσιν [racial segregation] και το apartheid και αναλαμβάνουσι την υποχρέωσιν παρεμποδίσεως, απαγορεύσεως και εκριζώσεως πάσης μεθόδου τοιαύτης φύσεως διενεργουμένης εις τα εδάφη της δικαιοδοσίας των.[51]»

Η διατύπωση της πρόβλεψης αυτής τροποποιήθηκε πολλές φορές κατά τις προπαρασκευαστικές διαδικασίες εκπόνησης της ICERD[52], επηρεασμένη από την πρόσφατη, τότε, απαγόρευση του φυλετικού διαχωρισμού στις ΗΠΑ και τη συνεχιζόμενη εφαρμογή του καθεστώτος απαρτχάιντ στην Νότια Αφρική[53]. Η ιδιαιτερότητα της οφείλεται, αφενός στο ότι πρόκειται για το πρώτο συμβατικό κείμενο ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ρητά απαγορεύει το απαρτχάιντ και, αφετέρου, στην φύση της υποχρέωσης που εισαγάγει προς τα μέρη της. Τα συμβαλλόμενα κράτη καλούνται, λοιπόν, να καταδικάσουν τις πρακτικές αυτές και να αναλάβουν την υποχρέωση παρεμπόδισης, απαγόρευσης και εκρίζωσης κάθε τέτοιας μεθόδου εντός της δικαιοδοσίας τους καθώς θεωρούνται απαγορευμένες ανεξαρτήτως της πρόθεσης, κατά την GR XIX[54].

Κάτι που γίνεται αμέσως εμφανές είναι ότι η ίδια η Σύμβαση δεν ορίζει τις δύο αυτές έννοιες τις οποίες ρητά καταδικάζει[55]· πράγμα που, παρότι προσδίδει ευελιξία, δύναται να οδηγήσει σε αμφιβολίες, αμφισβητήσεις και αντικρουόμενες πρακτικές. Για χάρη, λοιπόν, της διατήρησης της διαχρονικότητας της διάταξης αυτής, δεδομένης και της πτώσης του

---

[50] CERD-GR XIV §2, Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2009). *General recommendation No. XXXII: The meaning and scope of special measures in the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination.* CERD/C/GC/32 (στις υποσημειώσεις στο εξής CERD-GR XXXII). §§13–18.

[51] Επίσημη ελληνική απόδοση του αγγλικού πρωτότυπου : «States Parties particularly condemn racial segregation and apartheid and undertake to prevent, prohibit and eradicate all practices of this nature in territories under their jurisdiction»

[52] (Keane, 2022) σελ. 4

[53] Schwelb, E. (1966). The International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination. *International and Comparative Law Quarterly, 15*(4), σελ. 1021

[54] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1995). *General recommendation XIX: Racial segregation and apartheid (Article 3)* (CERD/C/GC/19). (στις υποσημειώσεις στο εξής CERD-GR XIX) §§3-4

[55] (Keane, 2022) σελ. 10

νοτιοαφρικανικού καθεστώτος, θα πρέπει να οριστεί το περιεχόμενο των εννοιών αυτών τόσο έναντι των φυλετικών διακρίσεων του άρθρου 1, όσο και μεταξύ τους[56].

Αρχικά, ως φυλετικό διαχωρισμό (*racial segregation*) χαρακτηρίζουμε κάθε πρακτική και πολιτική που επιφέρει χωρική, διοικητική ή λειτουργική οριοθέτηση ομάδων πληθυσμού στη βάση της φυλής ή της καταγωγής που, ανεξαρτήτως πρόθεσης, έχει ως αποτέλεσμα την άνιση πρόσβαση σε αγαθά, υπηρεσίες και δικαιώματα. Σύμφωνα δε με την GR XIX, γίνεται δεκτό ότι φυλετικός διαχωρισμός μπορεί να προκύπτει de jure αλλά και de facto, εξαιτίας πρακτικών ιδιωτών, με ή χωρίς την άμεση κρατική συμβολή και υποστήριξη[57].

Από την άλλη, ο όρος απαρτχάιντ είναι έντονα συνδεδεμένος ιστορικά με την νοτιοαφρικανική ομώνυμη πρακτική, όπως δηλώνει μάλιστα η ίδια η CERD στη GR XIX[58], και αποτελεί μια ειδικότερη και σοβαρότερη μορφή φυλετικού διαχωρισμού[59]. Το απαρτχάιντ αποτελεί συστηματικό και θεσμικό (de jure) φυλετικό διαχωρισμό που αποσκοπεί στη διατήρηση εξουσίας μιας φυλετικής ή εθνοτικής ομάδας επί μίας άλλης. Διαφοροποιείται εννοιολογικά από τον φυλετικό διαχωρισμό στη βάση του θεσμικού του χαρακτήρα και της πρόθεσης υπερίσχυσης και κυριαρχίας (domination) μίας ομάδας έναντι της άλλης ή των άλλων[60].

Παράλληλα με τη ICERD, η απαγόρευση του απαρτχάιντ[61] έχει αναγνωριστεί στην νομική θεωρία[62], στην πρακτική των κρατών[63], στα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας [64]

---

[56] Ibid.

[57] CERD-GR XIX §§3-4

[58] CERD-GR XIX - §§1

[59] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2023). *Addendum 2 to report CERD/C/113/3* (CERD/C/113/3/Add.2) §11

[60] International Criminal Court. (2002). *Elements of Crimes* (art. 7(1)(j)). ICC-ASP/1/3. https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/ElementsOfCrimesEng.pdf,

[61] Η απαγόρευση των διακρίσεων αποτελεί επίσης κανόνα jus cogens

[62] International Law Commission. (2022). *Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (jus cogens), with commentaries. United Nations ILC Draft Articles on Crimes against Humanity — commentary on apartheid* A/77/10, (Brownlie, 1998) σελ. 602-605

[63] Republic of South Africa (Written statement). *Prohibition of racial discrimination and apartheid as a peremptory norm of international law.* Submitted to the International Court of Justice., A/33/18 σελ. 108

[64] United Nations Security Council. (1977, November 4). *Resolution 418 (1977)* [on the arms embargo against South Africa], United Nations Security Council. (1985, July 26). *Resolution 569 (1985)* [on apartheid and political repression in South Africa].

(ΣΑ/ΗΕ) και στη νομολογία του ICJ[65], ως peremptory norm[66] του διεθνούς εθιμικού δικαίου[67], μέρος του jus cogens[68], με ισχύ erga omnes. Επομένως, απαγορεύεται κάθε παρέκκλιση εκ συμβάσεως (*non-derogable*)[69], κατ' άρθρα 53 και 64 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών[70], ενώ, σε περίπτωση παραβίασης, ενεργοποιείται η ισχύς των άρθρων 40-41 για την ευθύνη των κρατών από Διεθνείς Αδικοπραξίες[71].

Για πληρέστερη κατανόηση του όρου, γίνεται αναφορά στους ορισμούς που ανευρίσκονται σε συμβάσεις του διεθνούς ποινικού δικαίου, οι οποίες αντιμετωπίζουν το απαρτχάιντ ως μια εγκληματική πράξη, που επισύρει ατομική ποινική ευθύνη. Η Σύμβαση για

---

[65] International Court of Justice. (1971). *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970).* ICJ Reports 1971 (στις υποσημειώσεις στο εξής Γνωμοδότηση για τη Ναμίμπια) §131 και International Court of Justice. (1970, February 5). *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain), Second Phase, Judgment.* ICJ. Reports 1970, (στις υποσημειώσεις στο εξής Απόφαση Barcelona Traction)§33-34

[66] *International Law Commission. (2001). Draft articles on responsibility of States for internationally wrongful acts, with commentaries. In Yearbook of the International Law Commission, 2001 (Vol. II, Part Two, chap. IV, sect. E.2). United Nations. (United Nations publication, Sales No. E.04.V.17 (Part 2)). Commentary on Article 40 §4, International Law Commission. (2022). Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (jus cogens), with commentaries. (A/77/10 Chapter V), §18.*

[67] (Shaw, 2008) σελ. 286

[68] Για την αρχή μη διάκρισης (έλασσον) Tavernier, P. (2006). L'identification des règles fondamentales - un problème résolu? Στο C. Tomuschat, & J.-M. Thouvenin (Επιμ.), *The Fundamental Rules of the International Legal Order - Jus Cogens and Obligations Erga Omnes* (σσ. 1-20). Martinus Nijhoff Publishers. σελ. 10, Inter-American Court of Human Rights. (2003, September 17). *Advisory Opinion OC-18/03: Juridical condition and rights of undocumented migrants* (Ser. A No. 18). § 101

[69] *International Law Commission. (2001). Draft articles on responsibility of States for internationally wrongful acts, with commentaries. In Yearbook of the International Law Commission, 2001 (Vol. II, Part Two, chap. IV, sect. E.2). United Nations. (United Nations publication, Sales No. E.04.V.17 (Part 2)). Commentary on Article 40*, United Nations Human Rights Council. (2022). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (A/HRC/49/87) §20

[70] Σύμβαση της Βιέννης για το δίκαιο των συνθηκών 1969, (Brownlie, 1998) σελ. 619, Σισιλιάνος , Λ.-Α. (2010). *Η Ανθρωπιστική Διάσταση του Διεθνούς Δικαίου - Αλληλεπιδράσεις γενικού διεθνούς δικαίου και δικαιωμάτων του ανθρώπου.* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 385-386, Ρούκουνας, Ε. (2021). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο* (4η εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 165, 168, Περράκης, Σ., & Μαρούδα , Μ.-Ν. (2021). *Διεθνής Δικαιοταξία - Θεωρία και Εφαρμογή Διεθνούς Δικαίου* (Γ' εκδ., Τόμ. Α'). Εκδόσεις Ι. Σίδερης, σελ. 76

[71] *ILC Draft articles on responsibility of States for internationally wrongful acts, with commentaries, (United Nations publication, Sales No. E.04.V.17 (Part 2)). Commentary on Article 40 §4, Cassese, A. (2012). Διεθνές Δίκαιο. (Φ. Παζαρτζή, Επιμ., & Γ. Σαριδάκης, Μεταφρ.) Gutenberg,* σελ. 311, Χατζηκωνσταντίνου, Κ. Θ., Αποστολίδης, Χ. Ε., & Σαρηγιαννίδης, Μ. Χ. (2014). *Θεμελιώδεις έννοιες στο Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο* (Β' εκδ.). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 250-252

την Καταστολή του Απαρτχάιντ του 1973, εξειδικεύει την απαγόρευση του άρθρου 3[72], ορίζοντας το απαρτχάιντ ως εξής :

> « …inhuman acts committed for the purpose of establishing and maintaining domination by one racial group of persons over any other racial group of persons and systematically oppressing them.»[73]

Ενώ στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, το απαρτχάιντ κατατάσσεται στα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και, σύμφωνα με το άρθρο 7§2 περ. viii, πρόκειται για:

> «inhumane acts of a character similar to those referred to in paragraph 1, committed in the context of an institutionalized regime of systematic oppression and domination by one racial group over any other racial group or groups and committed with the intention of maintaining that regime».[74]

Και οι δύο αυτές διατυπώσεις, συνοδεύονται από μια ενδεικτική απαρίθμηση πρακτικών διαχωρισμού[75]· μεταξύ των οποίων βρίσκονται η παρεμπόδιση συμμετοχής στην πολιτική ζωή, η δημιουργία διακριτών οικισμών και γκέτο, ο αναγκαστικός εκτοπισμός και η αποστέρηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που σε συνδυασμό με την ειδική πρόθεση κυριαρχίας (dolus specialis)[76] συνθέτουν το έγκλημα του απαρτχάιντ.

Στην πρακτική του ΟΗΕ, η εφαρμογή του άρθρου 3 της ICERD είναι περιορισμένη, ενώ μετά την πτώση του καθεστώτος της Νότιας Αφρικής, ο όρος απαρτχάιντ χρησιμοποιείται σπανίως και προτιμάται η επίκληση έμμεσων όρων που δηλώνουν τον διαχωρισμό των φυλετικών ομάδων. Η επιφυλακτικότητα αυτή, αν και κατανοητή λόγω του ιστορικού υποβάθρου της έννοιας, ενδέχεται να περιορίζει την αποτελεσματικότητα της διεθνούς δικαιοταξίας να αντιμετωπίσει ικανοποιητικά σύγχρονες μορφές διαχωρισμού που παρουσιάζουν ουσιώδεις λειτουργικές ομοιότητες με το καθεστώς της Νότιας Αφρικής, λόγω έλλειψης απόλυτης ταύτισης.

---

[72] (Σισιλιάνος , 2010) σελ. 353, (Dugard & Reynolds, 2013) σελ. 877

[73] International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid. (1973). United Nations Treaty Series, 1015, 243–251.

[74] Rome Statute of the International Criminal Court. (1998). Article 7(2)(h).

[75] Apartheid Convention Article 2 (a)-(f), Rome Statute Article 7(1)(a-k)

[76] International Criminal Court. (2002). *Elements of Crimes* (art. 7(1)(j)). ICC-ASP/1/3. https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/ElementsOfCrimesEng.pdf, International Court of Justice. (2024). *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Nolte. §11-12*

1.4 Ζητήματα εφαρμογής της ICERD στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη

Το ζήτημα που ανακύπτει μετά την επισκόπηση του ουσιαστικού μέρους της ICERD είναι κατά πόσο οι υποχρεώσεις της εφαρμόζονται στα κατεχόμενα από το Ισραήλ Παλαιστινιακά Εδάφη. Το κράτος του Ισραήλ, αν και κύρωσε την ICERD στις 3 Ιανουαρίου 1979[77], αμφισβητεί κατ' εξακολούθηση ότι αυτή τυγχάνει εφαρμογής επί κατεχόμενων εδαφών, περιλαμβάνοντας στις αραιές του περιοδικές εκθέσεις στοιχεία αποκλειστικά για την επικράτεια του. Προς αιτιολόγηση της στάσης του αυτής, ισχυρίζεται πάγια, ότι, κατ' αρχήν, οι διεθνείς συμβάσεις εφαρμόζονται εντός των συνόρων ενός κράτους, όπου αυτό ασκεί την κυριαρχία του, και όχι σε περιοχές υπό τον στρατιωτικό του έλεγχο[78], επί των οποίων εφαρμόζεται το ανθρωπιστικό δίκαιο κατοχής, που ως ειδικότερο (lex specialis) αποκλείει την εφαρμογή του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων[79].

Παρότι, πράγματι, στο διεθνές συμβατικό δίκαιο, η τοπική και προσωπική εφαρμογή των συνθηκών εξαρτάται από την έννοια της κρατικής κυριαρχίας[80], στο δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εντούτοις, κεντρικής σημασίας είναι η δικαιοδοσία του κράτους (*jurisdiction*)[81]. Αυτή η διαφοροποίηση εξηγείται σε μεγάλο βαθμό από τον σκοπό που αυτό υπηρετεί· την, όσο το δυνατόν, καθολική προστασία από σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και φυλετικές διακρίσεις[82], οι οποίες απαντώνται συχνά εκτός των στενών ορίων

[77] United Nations Treaty Bodies. *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination — Treaty database.* https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?Treaty=CERD

[78] Ενδεικτικά: Human Rights Committee. (1998). *Summary record of the 1675th meeting* (CCPR/C/SR.1675). United Nations. https://undocs.org/CCPR/C/SR.1675, §21

[79] Ενδεικτικά: Γνωμοδότηση για το Τείχος §102

[80] Αντωνόπουλος , Κ., & Μαγκλιβέρας , Κ. (2022). Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας (4η επαυξημένη εκδ.). Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 286 §563, (Cassese , 2012) σελ. 452, (Ρούκουνας, 2021) σελ. 195

[81] Γνωμοδότηση για το τείχος §109, (Σισιλιάνος , 2010) σελ.

[82] Γνωμοδότηση για το Τείχος §§109, 112, (Χατζηκωνσταντίνου Κ. , 2009) σελ. 96-97, (Σισιλιάνος , 2010) σελ. 216, (Cassese , 2012) σελ 453, Μπαλαφούτα , Β. (2024, Ιούνιος). Η εξωεδαφική εφαρμογή κανόνων του Διεθνούς Δικαίου στη Γάζα, υπό το φως και της Γνωμοδότησης του Διεθνούς Δικαστηρίου για το "Τείχος". *Τετράδια Διεθνούς Δικαίου και Διεθνούς Πολιτικής, 10ο*, σ. 132

της επικράτειας του κράτους και εις βάρος μη-πολιτών αυτού[83], όπως και στην περίπτωση των ΚΠΕ, που εξετάζει η παρούσα μελέτη.

Κρίσιμη λοιπόν για την εφαρμογή της Σύμβασης είναι η έννοια της εξω-εδαφικότητας *(extraterritoriality)*, η οποία διέπει το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αν και η Σύμβαση δεν περιλαμβάνει ρητή μνεία εξω-εδαφικότητας, έχει ερμηνευτεί από τη CERD ως δεσμευτική για τα κράτη-μέρη σε κάθε περιοχή υπό τη δικαιοδοσία τους· ανεξαρτήτως αν αυτή εδράζεται στην τυπική κυριαρχία ή στον αποτελεσματικό τους έλεγχο *(effective control)*[84]. Τη θέση αυτή υποστηρίζει σταθερά στην πρακτική της, όπως, ενδεικτικά, στη GR XXX[85], στις Εκθέσεις της προς την ΓΣ/ΗΕ[86], τα Concluding Observations της επί των περιοδικών εκθέσεων του Ισραήλ[87] αλλά και στην απόφαση επί της Inter-State Communication της Παλαιστίνης κατά του Ισραήλ[88].

Όσον αφορά στην δεύτερη ένσταση, λαμβάνεται υπόψη ότι ο αποτελεσματικός έλεγχος μιας περιοχής εκτός των συνόρων του κράτους αποκτάται συνηθέστερα σε καταστάσεις στρατιωτικών εχθροπραξιών ή κατοχής. Με τον τρόπο αυτό, διαμορφώνεται μια ιδιαίτερη σύνδεση μεταξύ του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του, ειδικότερου, ανθρωπιστικού δικαίου. Αν και το ανθρωπιστικό δίκαιο λειτουργεί ως lex specialis, η εφαρμογή του δεν κρίνεται ότι αναστέλλει αυτή του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς οι δύο αυτοί τομείς του δικαίου εξυπηρετούν διαφορετικό σκοπό[89]. Αντιθέτως, μάλιστα, τα δύο αυτά «πλέγματα» κανόνων δικαίου εφαρμόζονται συμπληρωματικά, προς επίτευξη της μέγιστης προστασίας του

---

[83] United Nations Human Rights Committee. (1995). *Consideration of reports submitted by States parties under article 40 of the International Covenant on Civil and Political Rights: Concluding observations of the Human Rights Committee (CCPR/C/79/Add.50).* United Nations. §284, (Cassese , 2012) σελ. 452

[84]European Court of Human Rights. (1995, March 23). Loizidou v. Turkey (Preliminary Objections), Application no. 15318/89. HUDOC §62, European Court of Human Rights. (1996, December 18). *Loizidou v. Turkey (Merits), Application no. 15318/89*. HUDOC. §52, (Σισιλιάνος , 2010) σελ. 50

[85] General recommendation XXX on discrimination against non-citizens, (2005) Κεφάλαιο I, σελ.2 §5

[86] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (19 September 1994). *Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination* (A/49/18), σελ. 21, §§74

[87] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (30 March 1998). *Concluding observations: Israel* (CERD/C/304/Add.45), σελ. 2 §12, Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2019). *Concluding observations: Israel* (CERD/C/ISR/CO/17-19) §10

[88] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2024). Report of the Ad Hoc conciliation commission on the inter-state communication submitted by the State of Palestine against Israel under 11 of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (U.N. Doc. CERD/C/113/3). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/113/3 , σελ. 2 §5

[89] (Χατζηκωνσταντίνου Κ. , 2009) σελ. 93-94 και 96

άμαχου πληθυσμού[90]. Επομένως, μόνο όταν έρχονται σε απόλυτη σύγκρουση, χωρίς δυνατότητα συμπληρωματικής εφαρμογής, θα υπερισχύει το ειδικότερο δίκαιο[91].

Σε καθεστώς κατοχής, όπως αυτό των ΚΠΕ, η κατέχουσα δύναμη αναλαμβάνει καθήκοντα διακυβέρνησης επί άμαχου πληθυσμού. Ο όποιος στρατιωτικός στόχος επιδιώκεται, δεν επαρκεί για να δικαιολογήσει την καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ούτε την εξευτελιστική μεταχείριση του πληθυσμού[92], ο οποίος προστατεύεται τόσο από το ανθρωπιστικό δίκαιο – με κυριότερα τα άρθρα 47-78 της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης του 1949 (ΣΓ-IV)[93] – όσο και από το εφαρμοστέο δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ακριβώς επειδή βρίσκονται υπό την δικαιοδοσία της κατέχουσας δύναμης[94]. Ως εκ τούτου, η ICERD κρίνεται ότι εφαρμόζεται στα ΚΠΕ, παράλληλα με το δίκαιο των ενόπλων συρράξεων, υποχωρώντας μόνο όταν συγκεκριμένη ειδικότερη διάταξη αυτού επιβάλλει διαφορετική προσέγγιση.

Επί της εφαρμογής του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει τοποθετηθεί και το ICJ. Στην *Γνωμοδότηση για το Τείχος*, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, η μακρόχρονη παρουσία του Ισραήλ στα ΚΠΕ τα έχει φέρει υπό τη δικαιοδοσία του και, κατά συνέπεια, το Ισραήλ δεσμεύεται από το δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τις πράξεις του επ' αυτών[95] και υποχρεώνεται σε παράλληλη εφαρμογή αυτού και του ανθρωπιστικού δικαίου[96]· θέσεις οι οποίες επαναλαμβάνονται στη νομολογία του· όπως στην απόφαση Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό κατά Ουγκάντας του 2005[97], στην υπόθεση Γεωργίας κατά Ρωσίας το 2008[98], στις

[90] (Χατζηκωνσταντίνου Κ. , 2009) σελ. 109, (Μαρούδα, 2015) σελ. 41, (Καρατζιάς, Ζαλίδης, & Λιούτας, 2022) σελ. 16-17

[91] Γνωμοδότηση για το τείχος §§106, (Μαρούδα, 2015) σ. 42

[92] Γνωμοδότηση για το Τείχος §136-137

[93] Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 12 August 1949, 75 U.N.T.S. 287

[94] International Court of Justice. (1996, July 8). *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons (Advisory Opinion, ICJ. Reports 1996)*. International Court of Justice. § 25, (Αντωνόπουλος , Κ., & Μαγκλιβέρας, Κ. (2022)) σ. 294 §587

[95] Γνωμοδότηση για το Τείχος §§108-111

[96] Γνωμοδότηση για το Τείχος §106

[97] International Court of Justice. (2005). *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda).* ICJ Reports 2005, §216, (Σισιλιάνος , 2010) σελ. 51

[98] International Court of Justice. (2008, October 15). *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation): Order on the request for the indication of provisional measures.* I.C.J. Reports 2008, 353. §108 επ.

εκατέρωθεν προσφυγές της Αρμενίας[99] και του Αζερμπαϊτζάν[100], αλλά και στην Γνωμοδότηση για τις Έννομες Συνέπειες των Πολιτικών και Πρακτικών του Ισραήλ στα ΚΠΕ[101], θεμελιώνοντας, χωρίς περιθώριο αμφιβολίας, την εφαρμογή της Σύμβασης.

***

Έχοντας θέσει τις θεωρητικές βάσεις, θα ακολουθήσει για την ανάλυση της πρακτικής των αρμόδιων οργάνων του ΟΗΕ στην περίπτωση των ΚΠΕ, αλλά και τον ενδεχόμενο χαρακτηρισμό των διαπιστωμένων διακρίσεων ως θεσμικού φυλετικού διαχωρισμού ή απαρτχάιντ.

[99] International Court of Justice. *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Armenia v. Azerbaijan)*, Preliminary Objections, Judgment of 12 November 2024 §§ 50-59

[100] International Court of Justice. *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Azerbaijan v. Armenia)*, Preliminary Objections, Judgment of 12 November 2024

[101] Γνωμοδότηση του 2024 §99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η πρακτική της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η εξέταση της πρακτικής της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων σε σχέση με τα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη, υπό το πρίσμα της ICERD, και ιδίως του άρθρου 3. Η ανάλυση επικεντρώνεται, αφενός, στις Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής επί των εκθέσεων του Ισραήλ και, αφετέρου, στη Inter-State Communication της Παλαιστίνης κατά του Ισραήλ.

2.1 Συμπερασματικές Παρατηρήσεις της CERD

Από την κύρωση της ICERD από το Ισραήλ, το 1979[102], η CERD καλείται να εξετάσει τις περιοδικές του εκθέσεις αναφορικά με την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης. Έως σήμερα, η CERD έχει τοποθετηθεί σε τουλάχιστον 10 περιπτώσεις επί των εκθέσεων αυτών, είτε μέσω των Αναφορών της στην ΓΣ/ΗΕ, είτε μέσα από τις Συμπερασματικές της Παρατηρήσεις (Concluding Observations). Τα κείμενα αυτά επιτρέπουν την ανάλυση των θέσεων της CERD σχετικά με τα, κεντρικά για την παρούσα εργασία, ζητήματα των φυλετικών διακρίσεων αλλά τους ισχυρισμούς περί απαρτχάιντ στα ΚΠΕ.

Οι πρώτες αναφορές στο Ισραήλ στα πρακτικά της CERD ήταν αρκετά επιφυλακτικές και σε μεγάλο βαθμό περιορίζονταν σε κριτική περί της ανεπάρκειας των παρεχόμενων από το κράτος στοιχείων, η οποία ήταν αρκετή για να καθυστερήσει την εξέταση της πρώτης του έκθεσης[103]. Κατά την επίσημη γραμμή της CERD την δεκαετία του 1980, η ICERD εφαρμοζόταν μόνο εντός της διεθνώς αναγνωρισμένης ισραηλινής επικράτειας, και όχι στα κατεχόμενα εδάφη, που τότε περιλάμβαναν, εκτός από τα ΚΠΕ, τη Χερσόνησο του Σινά και τα Υψίπεδα του Γκολάν[104]. Όπως προκύπτει από την Αναφορά της προς την ΓΣ/ΗΕ το 1981, η αναγνώριση εφαρμογής της Σύμβασης στα ΚΠΕ θα μπορούσε να ερμηνευτεί ipso facto ως αποδοχή της ισραηλινής κυριαρχίας επί των εδαφών αυτών[105], κατά παράβαση θεμελιωδών αρχών του διεθνούς δικαίου και του ΧΗΕ. Δίσταζε, συνεπώς, να εξετάσει την ύπαρξη ή μη

[102] https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?Treaty=CERD

[103] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1980). *Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (*A/35/18), σελ. 80, §334

[104] Ibid, σελ. 79, §330

[105] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1981). *Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination* (A/36/18), σελ. 37, §108

φυλετικών διακρίσεων, και αρκούνταν στην προστασία που παρείχε στους Παλαιστινίους η ΣΓ-IV. Επίκληση στο άρθρο 3 της ICERD, κατά την περίοδο αυτή, γινόταν αποκλειστικά για την εξέταση των σχέσεων που διατηρούσε το Ισραήλ με την Νότια Αφρική, η οποία εφάρμοζε ακόμη το απαρτχάιντ σαν επίσημη πολιτική[106].

Με το πέρας των ετών και τις διάφορες εξάρσεις ένοπλης βίας, όπως ο πόλεμος με το Λίβανο το 1982[107], η CERD εισήγαγε στις Concluding Observations της τις πρακτικές επί των ΚΠΕ, ξεκινώντας από την παρεμπόδιση πραγμάτωσης του δικαιώματος των Παλαιστινίων στην αυτοδιάθεση[108] και τον εποικισμό, που αποστερεί στους Παλαιστινίους την απρόσκοπτη απόλαυση των δικαιωμάτων τους. Σημείο καμπής αποτελεί το 1991, οπότε η CERD υιοθετεί ρητά την αρχή περί εξω-εδαφικής εφαρμογής της Σύμβασης σε όλα τα εδάφη υπό τη δικαιοδοσία ενός κράτους[109], είτε αυτά τελούν υπό τον αποτελεσματικό του έλεγχο είτε αποτελούν τμήμα της επικράτειας του. Αναγνώρισε, με άλλα λόγια την θέση την οποία είχαν, ήδη από το 1981, υποστηρίξει μεμονωμένα μέλη της[110], ως επίσημη επικρατούσα ερμηνεία.

Αναγνωρίζοντας τον οικουμενικό χαρακτήρα της ICERD, την ανάγκη ευρύτερης προστασίας του υπό κατοχή πληθυσμού από τις διακρίσεις αλλά τον ρόλο των διακρίσεων αυτών στις εντάσεις που μαστίζουν την περιοχή[111], φαίνεται πως η CERD εμμένει στη θέση της την δεκαετία που ακολούθησε και μέσα από ρητά αιτήματα πληροφόρησης επί των ΚΠΕ, ακόμη και από εξωτερικές αξιόπιστες πηγές[112], επιδιώκει να ασκήσει πίεση στο Ισραήλ. Αυτό, ως το κράτος που ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο στην πρώην Εντολή της Παλαιστίνης, κρίνεται η μόνη οντότητα που μπορεί να εγγυηθεί την απαγόρευση των φυλετικών διακρίσεων ενώπιον του νόμου και της διοίκησης, χωρίς να μπορεί, φυσικά, να επιλέξει την αποσπασματική εφαρμογή της ICERD[113]. Ωστόσο, διαπιστώνεται, ότι το ίδιο το κράτος είναι αυτό που

[106] Ibid, §93 σελ. 33, Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1982). *Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination* (A/37/18) σελ.81 §335, A/49/18 σελ. 88, §370

[107] A/37/18, σελ. 80 §331

[108] A/37/18 σελ. 81 §334

[109] A/49/18 σελ. 87 §368 και σελ. 90 §387, CERD/C/304/Add.45 §12

[110] A/36/18 σελ. 31 §87 και σελ. 37 §109

[111] CERD/C/304/Add.45 §4

[112] CERD/C/304/Add.45 §22

[113] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1995). *Summary record of the 1057th meeting* (CERD/C/SR.1057) §21, CERD/C/304/Add.45 §12

επιβάλλει ένα διαφοροποιημένο νομικό σύστημα επί των Παλαιστινίων των ΚΠΕ και των εποίκων[114], συντηρώντας, έτσι, ένα καθεστώς παρανομίας και ανισότητας.

Από το 2000, η CERD έχει δημοσιεύσει μόλις 3 Concluding Observations για το Ισραήλ, στις οποίες αποδεικνύεται γλαφυρά η ωρίμανση της θέσης της περί των συστηματικών διακρίσεων κατά του πληθυσμού των ΚΠΕ. Σε καθεμία εξ αυτών, αναγνωρίζει ρητά την εφαρμογή της ICERD και την δική της αρμοδιότητα επί των ΚΠΕ[115], καλώντας το Ισραήλ να επανεξετάσει τη στάση του με καλή πίστη και σύμφωνα με το γράμμα και το πνεύμα της Σύμβασης[116] και κατακρίνοντας την ηχηρή απουσία πληροφοριών επί των ΚΠΕ στις περιοδικές εκθέσεις του[117]. Παρά την έλλειψη αυτή, οι αναφορές της CERD στις συνθήκες συστηματικών διακρίσεων εις βάρος των υπό κατοχή Παλαιστινίων, αυξάνονται σε έκταση και μεθοδικότητα με κάθε νεότερη Concluding Observation. Στο άρθρο 3 της Σύμβασης, έχει προσδοθεί το νέο ορθότερο νόημα της απαγόρευσης του φυλετικού διαχωρισμού και του απαρτχάιντ, την οποία η CERD περιλαμβάνει στην ρητορική της όλο και συχνότερα[118], αναφορικά με το διπλό νομικό σύστημα και την απόδοση της ποινικής δικαιοσύνης[119], την πρόσβαση στην εργασία[120], την πρόσβαση σε γη[121] και, κυρίως τα τελευταία χρόνια, σε φυσικούς πόρους[122].

Η CERD κατάφερε, μέσω της μεθοδικής και επίμονης ενασχόλησης της με τα ζητήματα εφαρμογής της ICERD, να εξελίξει διαχρονικά τη στάση της· περνώντας από την επιφυλακτικότητα ως προς την έκταση των αρμοδιοτήτων του και τον παραδοσιακό διαχωρισμό μεταξύ διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην τολμηρή ερμηνεία και εφαρμογή της σύμβασης στα ΚΠΕ, ως εδάφη υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο του Ισραήλ και, άρα, υπό την δικαιοδοσία του. Η πρωτοπορία της Επιτροπής στα ζητήματα συστηματικών διακρίσεων επί των ΚΠΕ υπό το φως της Σύμβασης, υπήρξε το

[114] CERD/C/SR.1057 §24

[115] CERD/C/SR.1057 §§22, 25

[116] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2007). *Concluding observations: Israel* (CERD/C/ISR/CO/13), σελ. 8, §32, Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2012). *Concluding observations: Israel* (CERD/C/ISR/CO/14-16), §10, CERD/C/ISR/CO/17-19 §10

[117]CERD/C/ISR/CO/14-19 §10, CERD/C/ISR/CO/17-19 §9

[118] CERD/C/ISR/CO/14-16 §24, CERD/C/ISR/CO/17-19 §23

[119] CERD/C/ISR/CO/14-16 §§14,23 και CERD-GR XXXI (2005)

[120] CERD/C/ISR/CO/14-16 §16

[121] CERD/C/ISR/CO/14-16 §15

[122] CERD/C/ISR/CO/17-19 §11

κανονιστικό προηγούμενο το οποίο αδιαμφισβήτητα οδήγησε την σκέψη πολλών άλλων θεσμικών οργάνων, όπως το ICJ. Με την επίμονη και ξεκάθαρη νομικά στάση της, συνέβαλε στην εμπέδωση της εφαρμογής του άρθρου 3 στο πλαίσιο της κατοχής, και κατέδειξε τις πλημμέλειες της τήρησης των υποχρεώσεων του Ισραήλ όπως πηγάζουν από τη Σύμβαση.

Η εξελικτική πορεία της ερμηνευτικής γραμμής της CERD σημειώνεται με εξαιρετικό ενδιαφέρον στην παρούσα εργασία. Η Επιτροπή, ως το κατ' εξοχήν ερμηνευτικό όργανο της Σύμβασης, είναι επιφορτισμένο με την ορθή ad hoc εφαρμογή των διατάξεων της, ειδικά σε χώρες και περιοχές που παρουσιάζουν νομικές και πολιτικές ιδιαιτερότητες, όπως τα ΚΠΕ. Παρόλο που αποτελεί ένα όργανο, το οποίο περιορίζεται θεσμικά από τα στενά όρια της εντολής του, η στάση του δείχνει μια συνεπή τάση δυναμικής ερμηνευτικής προσέγγισης υπέρ της ουσιαστικής προστασίας από τις φυλετικές διακρίσεις και της, κατά το δυνατόν, πληρέστερης τήρησης των υποχρεώσεων που πηγάζουν από τη ICERD για τα κράτη. Η προσέγγιση αυτή διαθέτει νομικό και κανονιστικό βάρος, παρότι θεσμικά η CERD δεν είναι οπλισμένη με μέσα επιβολής έναντι κρατών που δεν συμμορφώνονται με τις συστάσεις της.

Η σταδιακά εξελισσόμενη πρακτική της Επιτροπής, η οποία συνέβαλε στην διαμόρφωση ενός σταθερού ερμηνευτικού πλαισίου εφαρμογής της Σύμβασης στα ΚΠΕ, δημιούργησε το υπόβαθρο για την ενεργοποίηση της διακρατικής διαδικασίας των άρθρων 11-13 της ICERD. Την δυνατότητα αυτή αξιοποίησε το Κράτος της Παλαιστίνης το 2018, με την Inter-State Communication ενώπιον της Επιτροπής, η οποία καλούσε για διερεύνηση της ισραηλινής πρακτικής υπό το φως των άρθρων 2, 3 και 5.

2.2 Inter-state Communication της Παλαιστίνης κατά του Ισραήλ

Στις 23 Απριλίου 2018[123], το κράτος της Παλαιστίνης προσέφυγε ενώπιον της CERD κατά του Ισραήλ ενεργοποιώντας, για πρώτη φορά, την αναγκαστική διαδικασία της Inter-State Communication[124]. Στην αίτηση της, η Παλαιστίνη επικαλέστηκε συστηματικές πολιτικές και πρακτικές διακρίσεων στα ΚΠΕ κατά παράβαση των άρθρων 2, 3 και 5 της ICERD[125].

[123] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2019). *Inter-State communication submitted by the State of Palestine against Israel: Decision on jurisdiction* (CERD/C/100/5*, reissued for technical reasons). United Nations.

[124] (Βάγιας, 2019) σελ. 227, D. Keane, *ICERD and Palestine's Inter-State Complaint*, EJIL! Talk, 30 April 2018

[125] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2019). *Inter-State communications under the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (CERD/C/100/3). United Nations. §2, 9

2.2.1 Ιστορικό της προσφυγής και ζητήματα παραδεκτού

Η Επιτροπή, έχοντας λάβει την αίτηση της Παλαιστίνης και αφότου απεφάνθη επ' αυτής το Γραφείο Νομικών Υποθέσεων (OLA)[126], κλήθηκε να αποφασίσει επί της δικαιοδοσίας της στη συγκεκριμένη διαφορά και επί του παραδεκτού της αίτησης.

2.2.1.1 Απόφαση επί της δικαιοδοσίας

Το καθ' ου κράτος του Ισραήλ τοποθετούμενο επί της δικαιοδοσίας της CERD για τη διαδικασία της Inter-State Communication[127] υποστήριξε, κατ' αρχήν, ότι η διαδικασία των άρθρων 11-13 ICERD, δεν μπορεί να εκκινηθεί εν προκειμένω δεδομένης της μη αναγνώρισης εκ μέρους τού της διεθνούς νομικής προσωπικότητας του Κράτους της Παλαιστίνης[128] και της έλλειψης συναίνεσης στη δημιουργία συμβατικής σχέσης μεταξύ των δύο, σύμφωνα και με την από 16/22 Μαΐου 2014 δήλωση του[129]. Επικαλέστηκε, προς επίρρωση των ισχυρισμών του, το Υπόμνημα του OLA[130] και το παράδειγμα της Συριακής Αραβικής Δημοκρατίας[131].

Η CERD έκρινε πως έχει δικαιοδοσία επί της διαφοράς[132], απορρίπτοντας τις ενστάσεις του Ισραήλ. Κατ' αρχάς, τόνισε ότι η Inter-state Communication, ως ένα εποπτικό εργαλείο της Επιτροπής, ανάλογο σε λειτουργία με την εξέταση των περιοδικών εκθέσεων, είναι αναγκαστικός μηχανισμός (mandatory)[133], δεν απαιτεί τη συναίνεση του καθ' ου κράτους· αντιθέτως, τίθεται αυτόματα σε εφαρμογή όταν κάποιο κράτος φέρνει στην προσοχή της CERD παραβάσεις της Σύμβασης εκ μέρους ενός άλλου[134]. Η Inter-State Communication,

---

[126] United Nations Office of Legal Affairs. (2019, July 23). *Memorandum on the inter-State communication procedure under the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination.* (στις υποσημειώσεις στο εξής OLA Memorandum)

[127] Permanent Mission of Israel to the United Nations and other International Organizations in Geneva. (2018, December). *Note verbale to the Secretariat of the United Nations (Office of the High Commissioner for Human Rights) concerning issues of jurisdiction and admissibility in the inter-State communication submitted by the State of Palestine under Article 11 of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (INT/CERD/ISC/9335). United Nations

[128] Ibid, σελ. 12

[129] Ibid, σελ. 4, United Nations, Secretary-General. (2014, May 22). *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: Israel: Communication (Depositary Notification C.N.293.2014.TREATIES-IV.2).* United Nations Treaty Collection.

[130] OLA Memorandum

[131] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1981). *Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination* (36th session, Supplement No. 18, U.N. Doc. A/36/18). σελ. 53 §171

[132] CERD/C/100/5* σελ. 13 §67

[133] Ibid, §16, OLA Memorandum dated 23 July, §60.

[134] Ibid, §17

έπειτα, σύμφωνα με τη CERD, υπηρετεί το «κοινό καλό όλων των κρατών μελών»[135] και την τήρηση ενός κανόνα jus cogens, και, συνεπώς, πρέπει να εφαρμόζονται με τρόπο «πρακτικό, εποικοδομητικό και αποτελεσματικό»[136]· πράγμα αμφίβολο αν η υπαγωγή του κάθε κράτους σε αυτή, εξαρτιόταν από την ειδική συναίνεση του.

Παρότι, έπειτα, συμφώνησε ότι η προσχώρηση των δύο κρατών στην Σύμβαση δεν εξομοιώνεται με εκατέρωθεν αναγνώριση και αποδέχτηκε τη νομιμότητα της από 16/22 Μαΐου 2014 δήλωσης του Ισραήλ[137], αποφάσισε ότι η Inter-state Communication είναι ένα εργαλείο συλλογικής εγγύησης της εφαρμογής της Σύμβασης[138]. Δεδομένου ότι η ICERD ως σύμβαση του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει μη-συναλλαγματικό χαρακτήρα, δεν εφαρμόζεται, εν προκειμένω, η προϋπόθεση υφιστάμενων αμοιβαίων έννομων σχέσεων[139]. Αντλώντας παραδείγματα από τη διεθνή νομολογία, αλλά και το Γενικό Σχόλιο αρ. 24 της Human Rights Committee[140], έκρινε ότι οποιοδήποτε συμβαλλόμενο μέρος μπορεί να πυροδοτήσει τον συλλογικό μηχανισμό επιβολής, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή όχι σχετικών υποχρεώσεων μεταξύ των ενδιαφερόμενων κρατών[141], χωρίς αυτό να καθιστά τη διαδικασία διμερή.

Αναφορικά με το παράδειγμα της Συριακής Αραβικής Δημοκρατίας, η Επιτροπή παρατήρησε πως η Συριακή Δημοκρατία δεν έκανε ποτέ επίσημη αίτηση, απλώς επεσήμανε στην έκθεση της την κατάσταση στα κατεχόμενα Υψίπεδα του Γκολάν[142]. Ο δε μηχανισμός των άρθρων 11-13 δεν θα μπορούσε να ενεργοποιηθεί εξαιτίας της δήλωσης περί μη αναγνώρισης και μη συναίνεσης σε συμβατικές σχέσεις με το Ισραήλ, την οποία είχε υποβάλει η «επίδοξη αιτούσα» Συριακή Αραβική Δημοκρατία[143].

---

[135] Ibid, §58

[136] CERD/C/100/5*, σελ. 13 §67(f)

[137] (Brownlie, 1998) σελ. 94, CERD/C/100/5* σελ. 5 §§29-36

[138] CERD/C/100/5* σελ. 13 §67(d)

[139] Ibid, σελ. 13 §67(e)

[140] Human Rights Committee. (1994). *General comment No. 24: Issues relating to reservations made upon ratification or accession to the Covenant or the Optional Protocols thereto, or in relation to declarations under article 41 of the Covenant* (CCPR/C/21/Rev.1/Add.6). §17

[141] CERD/C/100/5*, σελ. 13 §67(c), (e)

[142] CERD/C/100/5* σελ. 12 §63 (a)

[143] CERD/C/100/5* σελ. 12 §64

2.2.1.2 Απόφαση επί του παραδεκτού

Ακολούθησε η έκδοση απόφασης επί του παραδεκτού στις 17 Ιουνίου 2019[144], κατόπιν εξέτασης των σχετικών ισχυρισμών των μερών. Το Ισραήλ υποστήριξε[145] ότι δεν έχουν εξαντληθεί τα εσωτερικά ένδικα μέσα, όπως προβλέπει το άρθρο 11§2, στα οποία μπορεί κάθε θιγόμενος, είτε διαμένει στο Ισραήλ είτε στα ΚΠΕ, να καταφύγει για να προστατευτεί από πρακτικές που εισάγουν διάκριση εναντίον του[146]. Επικαλέστηκε, μάλιστα, την εκτεταμένη νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου του[147], και τη διεθνή νομολογία, όπως την υπόθεση *Δημόπουλος*[148], στην οποία κρίθηκε ότι οι πρακτικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο ζημιωθείς κατά την προσφυγή στη δικαιοσύνη ενώπιον ξένων αρχών δεν σημαίνει ότι τα ένδικα μέσα αυτά δεν του είναι διαθέσιμα. Ισχυρίζεται, τέλος, πως η αίτηση είναι απαράδεκτη γιατί το αιτόν κράτος δεν προσφέρει επαρκείς αποδείξεις, αν και φέρει το δικονομικό βάρος[149], για την εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων[150], ούτε και prima facie αποδείξεις για τις παραβιάσεις τις οποίες του προσάπτει[151].

Στον αντίποδα, το κράτος της Παλαιστίνης ισχυρίζεται ότι το καθεστώς αδειών στο οποίο υπόκειται οι Παλαιστίνιοι αιτούντες και δικηγόροι για να αποκτήσουν πρόσβαση στα ισραηλινά πολιτικά δικαστήρια, καθώς και οι αυξημένες δικαστικές δαπάνες και τα έξοδα μετακίνησης, καθιστούν de facto ακατόρθωτη την προσφυγή στη δικαιοσύνη για την πλειονότητα των Παλαιστινίων[152]. Έπειτα, υποστηρίζει ότι το ισραηλινό δικαστικό σύστημα δεν πληροί τις προϋποθέσεις διαθεσιμότητας, αποτελεσματικότητας, επάρκειας και ανεξαρτησίας που θέτει το διεθνές δίκαιο[153]· αντιθέτως αδυνατεί να ασκήσει ικανοποιητικό έλεγχο επί των πράξεων της στρατιωτικής διοίκησης των ΚΠΕ και διακρίνει μεταξύ των

---

[144] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2021). *Inter-State communication under the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: Decision on admissibility* (CERD/C/103/4). United Nations

[145] CERD/C/103/4 §§9-10

[146] CERD/C/103/4 §8

[147] CERD/C/103/4 §33, 35-38

[148] European Court of Human Rights. (2010). *Demopoulos and Others v. Turkey* (Applications nos. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04 and 21819/04), Grand Chamber decision of 1 March 2010, https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97649 §98, CERD/C/103/4 §29

[149] Ukraine v. Russian Federation, Judgement of 31 January 2024 §168, αλλά βλ. §169

[150] CERD/C/103/4 §28

[151] CERD/C/103/4 §30

[152] CERD/C/103/4 §18

[153] CERD/C/103/4 §20

εποίκων και των Παλαιστινίων των ΚΠΕ, λειτουργώντας σαν εργαλείο καταπίεσης και δαιχωρισμού[154]. Διατείνεται, τέλος, ότι το εύρος και η συστηματικότητα των διακρίσεων της ισραηλινής νομοθεσίας και διοίκησης καθιστούν αδύνατη την ικανοποιητική επίλυση μέσω ατομικών προσφυγών[155].

Η Επιτροπή αποφάσισε πως, μέσω των εγγράφων που κατέθεσαν τα μέρη, των περιοδικών τους εκθέσεων και των Concluding Observations, ήταν ικανή να διαπιστώσει το prima facie αληθές των παραβάσεων[156]. Έκρινε, δε, ότι κατά την εξέταση ισχυρισμών περί γενικευμένων και συστηματικών πρακτικών διάκρισης, όπου οι ατομικές προσφυγές καθίστανται ανεπαρκές μέσο, αναγνωρίζεται εξαίρεση στον κανόνα της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων[157], σε σύμπνοια με την νομολογία διεθνών δικαστηρίων ανθρωπίνων δικαιωμάτων[158]. Απεφάνθη, τελικώς, υπέρ του παραδεκτού της αίτησης και διέταξε τη σύσταση Εξεταστικής Επιτροπής κατ' άρθρο 12 της ICERD[159].

2.2.2 Έργο της Ad hoc Εξεταστικής Επιτροπής

Η σύσταση της Εξεταστικής Επιτροπής του άρθρου 12 αντιμετώπισε αρκετές δυσκολίες εξαιτίας της πρόδηλης αδυναμίας των κρατών να προτάξουν μέλη κοινής αποδοχής. Έτσι, η CERD, σύμφωνα με το άρθρο 12§1β', εξέλεξε μέλη από τη σύνθεση της[160]· διαδικασία που ολοκληρώθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2021. Οι πρώτες τρεις συνεδρίες, διευθετώντας οργανωτικά θέματα, καθόρισαν τους κανόνες διαδικασίας της[161], οι οποίοι, στις 25 Απριλίου 2022, γνωστοποιήθηκαν στα ενδιαφερόμενα κράτη, τα οποία, ταυτόχρονα, προσκλήθηκαν σε μια εισαγωγική συνάντηση στις 4 Μαΐου του ίδιου έτους[162].

Το Ισραήλ δεν παρίστατο σε καμία από τις συναντήσεις, ούτε και συμμετείχε σε οποιαδήποτε διαδικαστική ενέργεια, όπως η κατάθεση υπομνημάτων ή η πρόταση για

---

[154] CERD/C/103/4 §23-24

[155] CERD/C/103/4 §19

[156] CERD/C/103/4 § 64

[157] CERD/C/103/4 §63

[158] CERD/C/103/4 §62, *Inter-American Commission on Human Rights. (2007, March 8). Nicaragua v. Costa Rica (Interstate Case No. 01/06, Decision). Organization of American States.* §253 ff. 93, European Court of Human Rights. (2012, December 13). *Georgia v. Russia (II)* (Application No. 38263/08, Decision). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115786 §85

[159] CERD/C/103/4 §66

[160] CERD/C/113/3 §§3,17

[161] CERD/C/113/3 §20

[162] CERD/C/113/3 §§20, 22-24, 29

επίσκεψη στο Ισραήλ για τη διευκόλυνση της συνεργασίας με τις ισραηλινές αρχές[163], υιοθετώντας μια αδιάλλακτη στάση. Στον αντίποδα, το αιτόν κράτος της Παλαιστίνης υπέβαλλε γραπτές προτάσεις και ήταν δεκτικό να παραστεί από κοινού με το Ισραήλ, για παροχή καλών υπηρεσιών, ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής.

Η Αναφορά ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2023, αφότου η Εξεταστική Επιτροπή εξάντλησε κάθε πιθανό τρόπο να φέρει τα δύο κράτη στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων[164]. Έκρινε ότι η έλλειψη συνεργασίας του Ισραήλ δεν την εμπόδιζε να εκπληρώσει την εντολή της και την οριστικοποίηση της αναφοράς της, ούτε βέβαια συνιστούσε λόγο για απόρριψη των ισχυρισμών που είχε προβάλλει στο αρχικό στάδιο της διαδικασίας. Αντιθέτως, τους εξέτασε, κατά την αρχή της επιμέλειας, σαν αυτό να ήταν παρόν στην διαδικασία, δίνοντας έμφαση στις ανησυχίες περί εθνικής ασφάλειας[165]. Στο έργο της, αξιοποίησε ως νομική βάση την ICERD, τονίζοντας την μη συναλλακτική και erga omnes φύση των υποχρεώσεων που προβλέπει για τα μέλη της[166], αλλά και άλλα όργανα του διεθνούς δικαίου που εφαρμόζονται σε αμφότερα τα κράτη και συνυπολογίζοντας τις εγγυήσεις που προσφέρει το εσωτερικό δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα[167].

Η Αναφορά συμπληρώθηκε από συνόψεις των κατηγοριών που απηύθυνε η Παλαιστίνη στο Ισραήλ και τις απαντήσεις που υπέβαλλε το Ισραήλ, με τη μορφή addendum[168]. Η Παλαιστίνη κατηγόρησε την κατέχουσα δύναμη ότι παραβιάζει τα άρθρα 2, 3 και 5 της ICERD[169]. Αρχικά, υποστήριξε ότι το Ισραήλ δεν τηρεί την υποχρέωση εξάλειψης των πρακτικών διάκρισης, ισχυριζόμενη ότι οι Ισραηλινές δυνάμεις δεν καταστέλλουν τα αυξανόμενα περιστατικά βίας των εποίκων προς τον παλαιστινιακό πληθυσμό[170], ούτε και διασφαλίζουν την προσαγωγή των δραστών ενώπιον της δικαιοσύνης[171]. Τόνισε τον συστηματικό και γενικευμένο χαρακτήρα της διαφοροποιημένης μεταχείρισης στη βάση της καταγωγής και της εθνοτικής προέλευσης, η οποία, κατά το αιτόν κράτος, έχει υπερβεί το

[163] CERD/C/113/3 §§24,29

[164] CERD/C/113/3 §37

[165] CERD/C/113/3 §31-32

[166] CERD/C/113/3 §34

[167] CERD/C/113/3 §36

[168] CERD/C/113/3 §25-26, Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2023). *Addendum 1 to report CERD/C/113/3* (CERD/C/113/3/Add.1)

[169] CERD/C/113/3 §1, CERD/C/113/3/Add.1 §3

[170] CERD/C/113/3/Add.1 §4

[171] Ibid.

μέτρο του φυλετικού διαχωρισμού και του απαρτχάιντ, κατά παράβαση του άρθρου 3[172]. Πέρασε, έπειτα, στην απαρίθμηση των παραβιάσεων βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως αυτά περιγράφονται στο άρθρο 5 της ICERD, με έμφαση, μεταξύ άλλων, στο διπλό νομικό σύστημα, που εξασφαλίζει περισσότερα δικαιώματα και εχέγγυα ορθοδικίας στους Ισραηλινούς και στους εποίκους[173]· στις διακρίσεις του πολεοδομικού σχεδιασμού που αφιερώνει στους εποίκους περίπου το 70% των ΚΠΕ[174]· στους περιορισμούς στην μετακίνηση ατόμων και αγαθών[175] και στις παρεπόμενες παραβιάσεις κοινωνικών δικαιωμάτων[176].

Οι ισχυρισμοί του Ισραήλ, όπως συνάγονται από τις αρχικές του υποβολές στην CERD[177], αρνούμενοι φυσικά τις κατηγορίες περί παραβίαση των άρθρων 2, 3 και 5, επικεντρώνονται στις ανησυχίες περί της εθνικής ασφάλειας και προστασίας του άμαχου πληθυσμού του από τρομοκρατικές επιθέσεις[178], που έχουν λάβει χώρα στο παρελθόν αλλά και κατά τη διάρκεια του έργου της επιτροπής, με το χτύπημα της Χαμάς την 7η Οκτωβρίου 2022[179].

2.2.3 Συμπεράσματα και Συστάσεις της Εξεταστικής Επιτροπής

Εξετάζοντας τους ισχυρισμούς των μερών και τις τοποθετήσεις άλλων οργάνων του ΟΗΕ, όπως τη Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Εξεταστική Επιτροπή δημοσίευσε τα συμπεράσματά και τις προτάσεις της στην από 21 Αυγούστου 2024 Αναφορά της[180].

Αναγνώρισε ότι η πηγή των διαφοροποιημένων πολιτικών του Ισραήλ δεν ανευρίσκεται στα πρόσφατα βίαια επεισόδια, αλλά αυτές παρατηρούνται σε βάθος χρόνου και υποστήριξε ότι, παρότι η Ισραηλινό-Παλαιστινιακή διαφορά είναι μια πολύπλευρη και μακρόχρονη πολιτική κρίση, δεν θα πρέπει να επηρεαστεί η εφαρμογή της ICERD Κατέληξε στο γεγονός ότι τόσο το Ισραήλ, όσο και το ενωμένο κράτος της Παλαιστίνης πρέπει να προσπαθήσουν συνειδητά να επιβάλλουν το κράτος δικαίου και τις προβλέψεις της ICERD,

[172] CERD/C/113/3/Add.1 §§6-7
[173] CERD/C/113/3/Add.1 §§9-17
[174] CERD/C/113/3/Add.1 §26
[175] CERD/C/113/3/Add.1 §§20, 22
[176] CERD/C/113/3/Add.1 §§34-42
[177] CERD/C/113/3 §§11, 32, 39
[178] Ibid.
[179] CERD/C/113/3 §39
[180] CERD/C/113/3

συμμετέχοντας σε ανοικτό εποικοδομητικό διάλογο περί των φυλετικών διακρίσεων, με σεβασμό στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση. Τέλος, διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 3, χαρακτηρίζοντας τις πολιτικές του Ισραήλ ως επιβολή μέτρων φυλετικού διαχωρισμού[181], εκφράζοντας φόβο για εγκαθίδρυση καθεστώτος απαρτχάιντ, αν το Ισραήλ δεν ενεργήσει για να αντιμετωπίσει αυτά τα ζητήματα[182].

Απευθυνόμενη στο Ισραήλ[183], το καλεί να σταματήσει τον εποικισμό και τις αδιάκριτες επιθέσεις στον άμαχο πληθυσμό, ενώ συνιστά την αποχή από τις παρούσες και μελλοντικές πρακτικές που συνιστούν φυλετική διάκριση· ειδικότερα την εσωτερική και στρατιωτική νομοθεσία, το δικαστικό σύστημα, την διοικητική κράτηση και τον περιορισμό των μετακινήσεων· ο οποίος θα πρέπει να εφαρμόζεται αναλογικά και μόνο όταν είναι αναγκαίος για την προστασία της εθνικής ασφάλειας. Προτείνει, τέλος, την δημιουργία εντός του κράτους του Ισραήλ, μιας ανεξάρτητης επιτροπής επιφορτισμένης να ερευνά περιστατικά φυλετικών διακρίσεων, και τη σύσταση ενός διυπουργικού σώματος αρμόδιου να συνδιαλέγεται με την CERD και άλλα όργανα του ΟΗΕ, με στόχο την αποτελεσματική συνεργασία για την επίλυση της διαφοράς μέσα από διαπραγματεύσεις. Από την Παλαιστίνη[184] ζήτα την καταδίκη από μέρους της των βίαιων επιθέσεων από τη Χαμάς και άλλες ένοπλες ομάδες και την λήψη μέτρων για την πρόληψη αυτών και την συμμετοχή σε ειλικρινή διάλογο.

Έπειτα, καλεί τα συμβαλλόμενα κράτη[185] να προσφέρουν τις καλές τους υπηρεσίες και να ενθαρρύνουν τη συνεργασία των δύο κρατών, υπενθυμίζοντας, ακόμη, την υποχρέωση τους να ζητήσουν από το Ισραήλ να βάλει τέλος στις πολιτικές του, να διασφαλίσουν ότι οι πόροι τους δεν χρησιμοποιούνται για την επιβολή ή την υποστήριξη πολιτικών διάκρισης, ενώ προτείνει την επιβολή στοχευμένων κυρώσεων. Αναφορικά με τα θεσμικά όργανα[186], προτείνει την σαφή τοποθέτηση του Συμβουλίου Ασφαλείας επί της αντιμετώπισης των κατηγοριών και την σύσταση μιας ομάδας επικοινωνίας (contact group), αλλά και την εγκαθίδρυση ενός εισηγητή ή μιας ομάδας εργασίας από την CERD. Τέλος, συνιστά στην κοινωνία των πολιτών[187]τη δημιουργία μιας κοινής πλατφόρμας για Ισραηλινούς και Παλαιστίνιους

[181] CERD/C/113/3 §48
[182] CERD/C/113/3/Add.2 §11
[183] CERD/C/113/3 §51
[184] CERD/C/113/3 §52
[185] CERD/C/113/3 §53
[186] CERD/C/113/3 §§54-55
[187] CERD/C/113/3 §56

υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την διεξαγωγή κοινών δραστηριοτήτων προς την ειρήνη και τη συμφιλίωση.

2.2.4 Αντίδραση των μερών στην Απόφαση της Inter-state Communication

Με την δημοσίευση της Αναφοράς της Εξεταστικής Επιτροπής, ολοκληρώθηκε η διαδικασία της Inter-State Communication υπό την εποπτεία της CERD. Τα μέρη απέκτησαν πρόσβαση στο σχέδιο της αναφοράς[188] ήδη από τον Μάρτιο του 2023 και κατέθεσαν στην επιτροπή τις σκέψεις τους πάνω στα συμπεράσματά της.

Το Ισραήλ[189] επανέλαβε την θέση του περί μη αναγνώρισης της δικαιοδοσίας της Επιτροπής. Υποστήριξε ότι, παρά το Υπόμνημα της OLA, η CERD προέβη σε «νομικά ακροβατικά» προκειμένου να εδραιώσει αρμοδιότητα και ότι δεν εφάρμοσε τις ελάχιστες προδιαγραφές απόδειξης που χρησιμοποιούνται στις αναφορές των ΗΕ[190]. Παράλληλα τόνισε ότι συμμορφώνεται με το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και κατηγόρησε την Επιτροπή για μονομέρεια, επειδή δεν έλαβε επαρκώς υπόψη ζητήματα εθνικής ασφάλειας, τον αντισημιτισμό και την κρατικά υποκινούμενη τρομοκρατία[191]. Κατά την άποψή του, η διαδικασία επιβεβαιώνει ότι η ισραηλινό-παλαιστινιακή σύγκρουση πρέπει να επιλυθεί μέσω διμερών διαπραγματεύσεων που λαμβάνουν υπόψη όλα τα ζητήματα[192].

Το κράτος της Παλαιστίνης, παρότι αναγνώρισε πως οι θέσεις του υιοθετήθηκαν σε μεγάλο βαθμό, άσκησε στοχευμένη κριτική στο έργο της Εξεταστικής Επιτροπής[193]. Επεσήμανε την καθυστέρηση της οριστικοποίησης της Αναφοράς, η οποία θεώρησε ότι οφείλεται στη στάσης του καθ' ου κράτους[194]. Η ολοκλήρωση της αναφοράς χρειάστηκε ένα διάστημα έξι ετών, στη διάρκεια του οποίου η κατάσταση επί του εδάφους χειροτέρευσε δραστικά. Έπειτα, σχολίασε την ελλιπή συλλογή αποδεικτικού υλικού και την μη αξιοποίηση των ευρημάτων του ICJ, τα οποία είχαν ήδη γνωστοποιηθεί στο πλαίσιο της έκδοσης της

---

[188] Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2024). Conciliation procedure documents (U.N. Doc. CERD/C/112/R.1 and Annex). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/112/R.1

[189] Mission permanente d'Israël auprès de l'Office des Nations Unies et des organisations internationales à Genève. (n.d.). *Response by Israel to the CERD ad hoc Conciliation Commission report.*

[190] Ibid., σελ. 2, A.1, B

[191] Ibid., σελ. 2, A.2

[192] Ibid., σελ. 4, Conclusions §3

[193] Position of the State of Palestine on the report of the ad hoc Conciliation Commission concerning the inter-State communication submitted by the State of Palestine against Israel State of Palestine - Ministry of Foreign Affairs and Expatriates

[194] Ibid., §3-4

Γνωμοδότησης της 19ης Ιουλίου 2024[195]. Επί της ουσίας, εξέφρασε απορίες για τον χαρακτηρισμό της κατάστασης στα ΚΠΕ ως «φυλετικού διαχωρισμού, που μπορεί να εξελιχθεί σε καθεστώς απαρτχάιντ», διερωτώμενο ποιο επιπλέον επίπεδο έντασης απαιτείται για να τεκμηριωθεί πλήρως το απαρτχάιντ. Παρά ταύτα, δήλωσε ότι θα συνεχίσει να συνεργάζεται με την CERD για την ορθή εφαρμογή της Σύμβασης.[196].

2.3 Αποτίμηση της Συμβολής της CERD στην ερμηνεία και εφαρμογή της ICERD στα ΚΠΕ

Η πρακτική της Επιτροπής CERD ως προς τα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη προσφέρει ένα χρήσιμο παράδειγμα εφαρμογής της ICERD σε συνθήκες κατοχής, αναδεικνύοντας τόσο τις δυνατότητες όσο και τους περιορισμούς της. Ως ερμηνευτικό όργανο, η CERD τηρεί με συνέπεια το πνεύμα της Σύμβασης και υπερασπίζεται την ορθή εφαρμογή της, με τα μέσα που διαθέτει[197]· όπως τις Αναφορές ενώπιον της ΓΣ/ΗΕ και τις Concluding Observations της. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα των μέσων αυτών δοκιμάζεται έντονα σε υποθέσεις που παρουσιάζουν νομικές και πολιτικές ιδιαιτερότητες, όπως το καθεστώς των ΚΠΕ.

Θετικά αξιολογείται η εξέλιξη της στάσης της CERD από την αποκλειστική εφαρμογή της ICERD εντός της επικράτειας των κρατών-μελών, στη ρητή αποδοχή της εξω-εδαφικότητας[198], ώστε να περιοριστούν οι γκρίζες ζώνες και να παρασχεθεί η μέγιστη δυνατή προστασία στους πληθυσμούς υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο ενός ξένου κράτους. Στο πλαίσιο αυτό, η διαδικασία της Inter-State Communication απέκτησε ιδιαίτερη κανονιστική σημασία, καθώς ενίσχυσε τη θέση αυτή και, παράλληλα, συνέδεσε συστηματικά την ICERD με το ανθρωπιστικό δίκαιο. Επιβεβαίωσε, ακόμη, τον μη συναλλαγματικό χαρακτήρα της Σύμβασης και την erga omnes φύση των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτήν, οι οποίες τείνουν να προσλαμβάνουν τον χαρακτήρα κανόνων jus cogens[199]. Τέλος, η Επιτροπή ερμήνευσε το άρθρο 3 ως γενική απαγόρευση του φυλετικού διαχωρισμού, θεωρώντας το απαρτχάιντ ως ειδικότερη εκδήλωσή του, έστω και αν απέφυγε να προσδιορίσει ρητά τα ειδοποιά στοιχεία και τις προϋποθέσεις για τον χαρακτηρισμό ενός καθεστώτος ως τέτοιου[200].

---

[195] Ibid., §16

[196] Ibid., §23

[197] (Βάγιας, 2019) σελ. 214-215

[198] A/49/18, σελ. 87 §368 και σελ. 90 §387

[199] CERD/C/100/5* σελ. 13 §67

[200] CERD/C/113/3 §48, CERD/C/113/3/Add.2 §11

Ως προς τα ΚΠΕ, ιδιαίτερη σημασία έχει η σταδιακή μετάβαση από τη διαπίστωση φυλετικών διακρίσεων στην ρητή εξέταση των εννοιών του φυλετικού διαχωρισμού και του απαρτχάιντ, έστω και με εμφανή διστακτικότητα. Στην μεταστροφή αυτή συνέβαλε καθοριστικά η εκκίνηση της διαδικασίας της Inter-State Communication. Κατά την πρώτη περίσταση όπου η διαδικασία αυτή γνώρισε πλήρη εφαρμογή[201], χαρτογραφήθηκαν οι βασικές προϋποθέσεις δικαιοδοσίας της CERD και παραδεκτού των αιτήσεων, δημιουργώντας ένα βασικό διαδικαστικό προηγούμενο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ερμηνευτική προσέγγιση σχετικά με την εξαίρεση της προϋπόθεσης εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων του άρθρου 11 παρ. 2(β), σε περιπτώσεις συστημικών πρακτικών διάκρισης[202]. Η τοποθέτηση της Ερευνητικής Επιτροπής σε θέματα ερμηνείας και εφαρμογής των ουσιαστικών διατάξεων της ICERD, επίρρωσε τις ήδη διατυπωμένες θέσεις της CERD, μέσα από αυτήν την οιονεί δικαιοδοτική διαδικασία. Τα ευρήματα και τα συμπεράσματα της που προέκυψαν από την Inter-state Communication φέρουν αυξημένο κανονιστικό βάρος, καθώς προέκυψαν από εξέταση ευρύτερου αποδεικτικού υλικού, σε σύγκριση με τις περιοδικές Concluding Observations[203]. Ωστόσο, παρότι η διαδικασία αυτή αποτέλεσε μια πολύτιμη συμβολή στην ανάλυση περί φυλετικών διακρίσεων και διασαφήνισε το ερμηνευτικό πλαίσιο των εννοιών μέσω της πρακτικής τους εφαρμογής, φαίνεται πως δεν κατόρθωσε να υπερβεί τα εγγενή όρια του μηχανισμού.

Παρά τη ζωτική συμβολή στην ερμηνεία της ICERD και την εποπτεία της εφαρμογής της, το έργο της CERD προσκρούει σε σαφή θεσμικά και πολιτικά όρια. Η CERD στερείται μηχανισμών επιβολής των Concluding Observations και των Αναφορών της, γεγονός που εξαρτά την αποτελεσματικότητα της από την καλοπιστία των κρατών, η οποία δύσκολα επιτυγχάνεται σε περιπτώσεις νομικά περίπλοκες και πολιτικά φορτισμένες, όπως αυτή των ΚΠΕ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η έλλειψη συμμετοχής και συμμόρφωσης, η οποία ήταν δεδομένη σε αυτήν την υπόθεση· όπως συνάγεται από τη στάση του Ισραήλ καθ' όλη τη διαδικασία της Inter-state Communication[204]. Η ελλιπής συνεργασία των μερών με τη CERD και την Ad Hoc Επιτροπή εμπόδισε την κτήση επαρκών πρωτογενών αποδείξεων,

[201] Blog of European Journal of International Law. Keane, D. (30 April 2018). *ICERD and Palestine's Inter-State Complaint*. EJIL: Talk! https://www.ejiltalk.org/icerd-and-palestines-inter-state-complaint/

[202] CERD/C/103/4 §63

[203] CERD/C/103/4 § 64

[204] CERD/C/113/3 §§24,29

θέτοντας, μάλιστα, υπό αμφισβήτηση τον επαγγελματισμό της ad hoc Εξεταστικής Επιτροπής και την αξιοπιστία των συμπερασμάτων της[205].

Συμπερασματικά, η CERD παραμένει μια ερμηνευτική αυθεντία επί της Σύμβασης και των ζητημάτων φυλετικών διακρίσεων, με ευρεία αναγνώριση από άλλα θεσμικά και συμβατικά όργανα. Χάρη στις Concluding Observations, στις Αναφορές και στις General Recommendations της· οι οποίες εξελίσσουν το περιεχόμενο νομικών όρων όπως ο «φυλετικός διαχωρισμός» και το «απαρτχάιντ», μέσα στο πλαίσιο της σύγχρονης πολιτικής και νομικής πραγματικότητας, η ICERD παραμένει ένα επίκαιρο εργαλείο του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων[206]. Παρά ταύτα, φαίνεται ευάλωτη απέναντι σε πρακτικές προκλήσεις που την εμποδίζουν να επιτελέσει το έργο της έγκαιρα και με μεθοδικότητα, μειώνοντας αισθητά, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, την τελεσφόρηση του μηχανισμού Inter-State Communication.

***

Αν και η πρακτική της CERD συνέβαλε ουσιαστικά στη διαμόρφωση ενός σαφούς πλαισίου ερμηνείας της ICERD στα ΚΠΕ, ιδίως ως προς την αναγνώριση συστηματικών διακρίσεων και τον ενδεχόμενο χαρακτηρισμό τους υπό το άρθρο 3, η εφαρμογή των συμπερασμάτων της προσκρούει σε θεσμικούς και πολιτικούς περιορισμούς, και κυρίως την απουσία μηχανισμών επιβολής που θα διασφάλιζαν τη συμμόρφωση των κρατών με τις συστάσεις της.

[205] Mission permanente d'Israël auprès de l'Office des Nations Unies et des organisations internationales à Genève. (n.d.). *Response by Israel to the CERD ad hoc Conciliation Commission report.* σελ. 4, Conclusions §1

[206] (Βάγιας, 2019) σελ. 231

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και η έμμεση εφαρμογή της ICERD στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη

Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης αποτελεί το πρωτεύον δικαιοδοτικό όργανο του οικοδομήματος των ΗΕ[207], και η πρακτική του επηρεάζει καθοριστικά την ερμηνεία και την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου. Παρότι οι γνωμοδοτήσεις, τις οποίες εκδίδει δυνάμει των άρθρων 96 ΧΗΕ και 65 ΚατΔΔΧ, δεν έχουν δεσμευτική ισχύ[208], διαθέτουν σημαντικό κανονιστικό βάρος, προσφέροντας αυθεντική ερμηνεία του διεθνούς δικαίου επί των νομικών ερωτημάτων που απαντούν[209]. Οι χρήστες του διεθνούς δικαίου τις επικαλούνται συστηματικά για την υποστήριξη των νομικών τους θέσεων[210], ενώ η νομολογία του Δικαστηρίου συμβάλλει στη διαμόρφωση και εξέλιξη των κανόνων του διεθνούς δικαίου.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν, στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, οι Γνωμοδοτήσεις του Δικαστηρίου που αφορούν στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη, μέσω των οποίων αναδεικνύεται, άμεσα ή έμμεσα, η εφαρμογή της ICERD και, ειδικότερα, η αντιμετώπιση ζητημάτων απαγορευμένων φυλετικών διακρίσεων, φυλετικού διαχωρισμού και απαρτχάιντ.

---

[207] Statute of the International Court of Justice, 26 June 1945, 33 U.N.T.S. 993 Άρθρο 1, Νάσκου-Περράκη, Π., Αντωνόπουλος, Κ., & Σαρηγιαννίδης, Μ. (2019). *Διεθνείς Οργανισμοί* (Β' εκδ.). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 159, Koroma, A. (1997). International justice in relation to the Inernational Court of Justice. Στο K. Koufa (Επιμ.), *Thesaurus Acroasium - International Justice* (Τόμ. XXVI, σσ. 421-474). Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 427, Περράκης , Σ., & Μαρούδα, Μ.-Ν. (2018). Διεθνής Δικαιοσύνη (Β΄Έκδοση). Εκδόσεις Σάκκουλα σ. 223

[208] (Ρούκουνας, 2021) σελ. 544, (Χατζηκωνσταντίνου, Αποστολίδης, & Σαρηγιαννίδης, 2014) σελ. 738, Περράκης , Σ., & Μαρούδα, Μ.-Ν. (2018). *Διεθνής Δικαιοσύνη* (Β' εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 232 §294

[209] (Koroma, 1997) σελ. 450, (Περράκης & Μαρούδα, Διεθνής Δικαιοσύνη, 2018) σελ. 232 §296 (Περράκης & Μαρούδα , Διεθνής Δικαιοταξία - Θεωρία και Εφαρμογή Διεθνούς Δικαίου, 2021) σελ.387-388

[210] Ενδεικτικά, United Nations General Assembly. (2012). *Assistance to the Palestinian people* (A/67/91-E/2012/13) §41, United Nations Human Rights Council. (2015). Resolution 28/27 (U.N. Doc. A/HRC/RES/28/27) σελ. 1, United Nations Human Rights Council. (2010). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (U.N. Doc. A/HRC/13/53). §29

3.1 Γνωμοδότηση της 9ης Ιουλίου 2004 για τις έννομες συνέπειες της οικοδόμησης Τείχους στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη

Στη γνωμοδότηση για τις έννομες συνέπειες της οικοδόμησης Τείχους στα ΚΠΕ της 9ης Ιουλίου 2004 (Γνωμοδότηση για το Τείχος), το ICJ κλήθηκε να απαντήσει σε ένα ερώτημα της ΓΣ/ΗΕ[211] το οποίο, εκ πρώτης όψεως, αφορά αποκλειστικά στην νομιμότητα του καθεστώτος περιορισμού των μετακινήσεων που επέβαλε το Ισραήλ με το Τείχος και τους συνακόλουθους νόμους[212]. Κατά την εξέταση του, ωστόσο, προσεγγίζει ένα ευρύ φάσμα νομικών ζητημάτων· μεταξύ άλλων, το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση[213], τη νόμιμη άμυνα[214], τον εποικισμό[215] και τα ανθρώπινα δικαιώματα[216]. Παρότι, δεν γίνεται ρητή αναφορά στην ICERD ή σε φυλετικές διακρίσεις, θεωρείται ότι θέματα που εμπίπτουν στην rationae materiae αυτής εξετάζονται στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

3.1.1 Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη και οι απαγορευμένες διακρίσεις

Κρίνοντας ότι το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εφαρμόζεται και επί των ΚΠΕ[217], το δικαστήριο προχωρά στην εξέταση των πραγματικών περιστατικών, με κύρια όργανα του τη Σύμβαση για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του 1966 (ICCPR)[218] και τη Σύμβαση για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα του 1966 (ICESCR)[219], τις οποίες το Ισραήλ έχει κυρώσει από το 1991[220]. Παρά την έλλειψη ρητής αναφοράς στην ICERD, η Γνωμοδότηση για το Τείχος διαπιστώνει διαφοροποιημένη μεταχείριση. Επομένως, η ανάλυση που ακολουθεί, υιοθετεί τη μέθοδο της λειτουργικής αντιστοίχισης μεταξύ των παραβιάσεων

[211] United Nations General Assembly. (8 December 2003). *Resolution ES-10/14*, (Ρούκουνας, 2021) σελ.542

[212] Γνωμοδότηση για το Τείχος §1

[213] Ibid., §§149, 155

[214] Ibid., §§139, 142

[215] Ibid., §120

[216] Ibid., §114, 127-137

[217] Υποκεφάλαιο 1.4 της παρούσας

[218] Γνωμοδότηση για το Τείχος, §127-129

[219] Ibid., §130

[220] Ibid., §103, *UN Treaty Body Database: Treaty status of Israel under the core international human rights treaties.* UN Human Rights Treaty Bodies. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=84&Lang=EN

που διαπίστωσε το Δικαστήριο και των προβλέψεων του άρθρου 5 ICERD, αντί της παράθεσης των επιμέρους άρθρων των Συμφώνων στα οποία, στην πραγματικότητα, βασίστηκε το ICJ.

Αναλύοντας το αποδεικτικό υλικό που του παρασχέθηκε από τα κράτη και την έκθεση του ΓΓ/ΗΕ[221], το Δικαστήριο έκρινε πως η οικοδόμηση του τείχους και το σύστημα αδειών που την συνόδευε, πέρα από εμπόδιο στην πραγμάτωση της παλαιστινιακής αυτοδιάθεσης και παραβίαση του δικαίου κατοχής, παραβιάζει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες του παλαιστινιακού πληθυσμού που βρίσκεται υπό κατοχή[222].

Κατ' αρχήν, κρίνεται ότι το τείχος, το καθεστώς αδειών και check-points που το συνοδεύει καθώς και η διαμόρφωση οδικού δικτύου προς εξυπηρέτηση των εποίκων παραβιάζει την ελευθερία μετακίνησης και εγκατάστασης εντός και εκτός αυτών, όπως περιγράφεται στο άρθρο 5 περ. δ (i) της ICERD, αλλά και του δικαιώματος στην απρόσκοπτη πρόσβαση σε δημόσιους χώρους, κατ' άρθρο 5 (f)[223]. Παρατηρεί, έπειτα την εξαιτίας του ίδιου καθεστώτος, θέση περιορισμών στην πρόσβαση σε υγειονομικές υπηρεσίες, παραβιάζοντας το δικαίωμα στην υγεία[224] κατ' άρθρο 5(e)(iv), σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, καταπατώντας το δικαίωμα στην εκπαίδευση[225] που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5(e)(v&vi) της ICERD, και σε θρησκευτικούς χώρους, ειδικά στην Ιερή Πόλη της Ιερουσαλήμ, που προστατεύεται ως μέρος της θρησκευτικής ελευθερίας[226] κατ' άρθρο 5(d)(vii) της Σύμβασης.

Διαπιστώνει παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία και την κατοικία[227], το οποίο κατοχυρώνεται στις περιπτώσεις d(v) και e(iii) του άρθρου 5 της ICERD, λόγω των εξώσεων και των διοικητικών κατεδαφίσεων παλαιστινιακών οικιών, αλλά και του ρυμοτομικού σχεδιασμού που το Ισραήλ επέβαλε στην Ανατολική Ιερουσαλήμ και την Περιοχή C της Δυτικής Όχθης. Οι Παλαιστίνιοι, επίσης, εμποδίζονται από την πρόσβαση σε φυσικούς

[221] United Nations General Assembly. (2003). *Report of the Secretary-General prepared pursuant to General Assembly resolution ES-10/13* (U.N. Doc. A/ES-10/248). United Nations. https://undocs.org/A/ES-10/248, Γνωμοδότηση για το Τείχος σελ. 9

[222] Ibid., §134

[223] Ibid. §§128-129, 133-134, 136

[224] Ibid. §103,133

[225] Ibid.

[226] Ibid., §129

[227] Ibid. §108, 127, 130, 133

πόρους[228], και ιδίως σε νερό και τα αγροτεμάχια τους, στερούμενοι από το δικαίωμα τους στην εργασία[229] κατ' άρθρο 5(e)(i & iii), δεδομένου ότι πολλοί τυγχάνουν αγρότες.

Έπειτα, ο αυστηρός νόμος περί επιστροφής και οικογενειακής επανένωσης που εφαρμόζεται στην περίπτωση των Παλαιστινίων, με ιδιαίτερη έμφαση στην περιοχή της Ανατολικής Ιερουσαλήμ, έχει ως αποτέλεσμα την διάσπαση οικογενειών παλαιστινιακής καταγωγής στις οποίες ο ένας είναι μόνιμος κάτοικος της Ιερουσαλήμ, ενώ ο άλλος είναι κάτοικος της Δυτικής όχθης ή της Λωρίδας της Γάζας, παραβιάζοντας το δικαίωμα στο γάμο και την οικογενειακή ζωή[230], το οποίο προστατεύεται στο πλαίσιο της ICERD στο άρθρο 5(d)(iv).

Ακόμη, οι Παλαιστίνιοι της Ανατολικής Ιερουσαλήμ, η οποία έχει ενσωματωθεί και παρανόμως προσαρτηθεί στο κράτος του Ισραήλ[231], αντιμετωπίζονται νομικά ως μόνιμοι κάτοικοι (permanent residents) στερούμενοι της ισραηλινής υπηκοότητας[232]. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τον γενικό περιορισμό του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των Παλαιστινίων[233] έχει ως συνέπεια να μη δύνανται συμμετέχουν ισότιμα στην πολιτική ζωή, όπως προβλέπει το άρθρο 5c της Σύμβασης. Τέλος, με την επίκληση της «Κατάστασης Ανάγκης», η κατέχουσα δύναμη προβαίνει σε αδικαιολόγητες συλλήψεις και διοικητική κράτηση[234], χωρίς εχέγγυα δικαστικής προστασίας, παραβιάζοντας το 5 περ. β' της ICERD, ως προς την προστασία της προσωπικής ασφάλειας.

Το δικαστήριο αναγνώρισε πως οι καταπατήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επηρεάζουν τον παλαιστινιακό πληθυσμό σε βαθμό σημαντικά μεγαλύτερο από ό,τι τους Ισραηλινούς πολίτες, αλλά και τους Εβραϊκής καταγωγής εποίκους, οι οποίοι κατά τον ισραηλινό νόμο εξομοιώνονται πλήρως με πολίτες[235]. Οι Ισραηλινοί και οι έποικοι δεν υπόκεινται στο σύστημα αδειών και μπορούν να μεταφέρονται εντός της ΚΠΕ αλλά και να διασχίζουν το Τείχος, μέσω του οδικού δικτύου που έχει τεθεί στην αποκλειστική χρήση

[228] Ibid., §133

[229] Ibid., §§130,134

[230] Ibid. §§128, 130

[231] Basic-Law: Jerusalem The Capital Of Israel (5740-1980), art.1

[232] Israel: Nationality Law, 5712-1952, Israel: Law No. 5712-1952, Entry into Israel Law

[233] Basic-Law: Israel - The Nation State of The Jewish People (5778-2018), art. 1(B)-(C)

[234] Γνωμοδότηση για το Τείχος §127

[235] *Ενδεικτικά*: Israel: Nationality Law, 5712-1952, State of Israel: Emergency Regulations (Judea and Samaria – Judging Offenses and Legal Aid), 1967

τους[236]. Άτομα εβραϊκής καταγωγής, μπορούν με βάση τον Νόμο της Επιστροφής του 1950[237] να αποκτήσουν την ισραηλινή ιθαγένεια με απλουστευμένες διαδικασίες, το ίδιο ισχύει, δε, και για τους συγγενείς τους. Η εξομοίωση, δε, των εποίκων με πολίτες επεκτείνεται και στην δικαστική προστασία[238], καθώς επεκτείνεται σε αυτούς η εφαρμογή του αστικού ισραηλινού δικαίου και η δικαιοδοσία των πολιτικών ισραηλινών δικαστηρίων ακόμη και για πράξεις που διεπράχθησαν στα ΚΠΕ.

3.1.2 Απαγορευμένες φυλετικές διακρίσεις

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ουσιώδης αποχή εκ μέρους του ICJ από την εφαρμογή της ICERD και την χρήση της έννοιας της φυλετικής διάκρισης, πόσο μάλλον του φυλετικού διαχωρισμού ή του απαρτχάιντ. Παρά την αναγνώριση διαφοροποιημένης μεταχείρισης μεταξύ Ισραηλινών πολιτών και Παλαιστινίων κατοίκων των ΚΠΕ[239], το Δικαστήριο δεν προχώρησε στο λογικό βήμα εξέτασης των απαγορευμένων φυλετικών διακρίσεων υπό το φως της ICERD. Όλως παραδόξως, δεν εφάρμοσε, αν και στην περίπτωση του ICCPR εξέτασε υπό άλλο πρίσμα[240], ούτε τις διατάξεις των άρθρων 2§1 ICCPR[241] και 2§2 ICESCR, τα οποία καλούν για την ισότιμη απόλαυση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνουν, χωρίς διακρίσεις με βάση τη φυλή, την καταγωγή κ.ο.κ.. Θεμιτή κρίνεται η εξέταση του δισταγμού του ICJ, των αιτιών αλλά και των αποτελεσμάτων του.

Το ICJ, εκδίδοντας την Γνωμοδότηση για το Τείχος, ανέλαβε ένα μεγάλο εγχείρημα καλούμενο να εξετάσει το καθεστώς του Τείχους και την κατάσταση επί του εδάφους που αυτό δημιουργεί, υπό το φως πολλών διαφορετικών κανόνων δικαίου. Στο ερώτημα που του απηύθυνε η ΓΣ/ΗΕ δεν έγινε κάποια συγκεκριμένη αναφορά στο ζήτημα των διακρίσεων[242]. Επίκεντρο της γνωμοδότησης δεν ήταν μάλλον οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παρά η τήρηση του ανθρωπιστικού δικαίου και η προσβολή της κρατικής υπόστασης του Παλαιστινιακού Κράτους. Επομένως, η έλλειψη ρητής συμπερίληψης της ICERD, στο νομικό οπλοστάσιο του δεν θα πρέπει, κατ' αρχήν, να φαντάζει περίεργη, δεδομένης και της σε μεγάλο βαθμό κάλυψης των ουσιαστικών της διατάξεων από τα κείμενα των ICCPR και ICESCR.

---

[236] Γνωμοδότηση για το Τείχος §85

[237] Law of Return 5710/1952

[238] Emergency Regulations (Judea and Samaria – Judging Offenses and Legal Aid), 1967

[239] Γνωμοδότηση για το Τείχος §85

[240] Γνωμοδότηση για το τείχος §108

[241] (Shaw, 2008) σελ. 287

[242] (Tavernier, 2006) σελ. 8

Οι λόγοι αυτοί εξηγούν πειστικά, από νομικής άποψης, τη μη ενασχόληση του ICJ με το ζήτημα των φυλετικών διακρίσεων. Ωστόσο δεν δικαιολογούν γιατί, ενώ διαπιστώθηκαν τα πραγματικά περιστατικά που συντελούν φυλετική διάκριση, το Δικαστήριο δεν αποφάσισε να τα κατονομάσει ως τέτοια και να επικαλεστεί την τήρηση των υποχρεώσεων που πηγάζουν από τις ICCPR και ICESCR, αν όχι από την ICERD. Θα ήταν ασφαλές, δεδομένης της πορείας της συνολικής πρακτικής του ΟΗΕ επί του ζητήματος, να συναχθεί ότι η συντηρητική στάση του ΟΗΕ σε αυτό το ζήτημα γεννήθηκε μάλλον από εξωδικαιικούς παράγοντες.

Μια συναγωγή συμπεράσματος επί του ζητήματος των φυλετικών διακρίσεων, λαμβάνοντας υπόψη το αντικείμενο της γνωμοδότησης, θα μπορούσε να θεωρηθεί «ακτιβιστική» για τα δεδομένα του ICJ, και να διαταράξει τις ισορροπίες εντός του οργανισμού διακινδυνεύοντας το κύρος της γνωμοδότησης και σκληραίνοντας την στάση του Ισραήλ απέναντι στα ευρήματά της και τις υποδείξεις της. Έπειτα, οι όροι «φυλετικός διαχωρισμός» και «απαρτχάιντ», με το ιστορικό και πολιτικό βάρος που φέρουν, καθιστούν το ζήτημα ιδιαιτέρως πολιτικά ευαίσθητο. Αξίζει να σημειωθεί, η πρόσφατη, τότε, θέση σε ισχύ του Καταστατικού της Ρώμης[243] που ποινικοποιεί τις πρακτικές απαρτχάιντ και η οποία επανάφερε στη διεθνή δικαιοταξία τη συζήτηση της έννοιας αυτής από τη σκοπιά του διεθνούς ποινικού δικαίου. Στην πράξη, η ανάλυση του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η αυτοσυγκράτηση *(self-restraint)* του Δικαστηρίου· η οποία είναι ο κανόνας κατά την ενάσκηση της γνωμοδοτικής λειτουργίας του, από την τοποθέτηση επί δυνητικά εγκληματικών πράξεων, λειτούργησε θετικά τόσο προς το κύρος της Γνωμοδότησης και όσο και προς την αμεροληψία του Δικαστηρίου.

Παρά ταύτα, ο συντηρητισμός του ICJ είχε κάποιες σαφείς αρνητικές συνέπειες για την συζήτηση επί των απαγορευμένων φυλετικών διακρίσεων. Η επιλογή να μην αναφερθεί στην ICERD, υπήρξε ένα πλήγμα για το κύρος της Σύμβασης, ως εργαλείο εξέλιξης του διεθνούς δικαίου. Διαιώνισε, δε, αμφιβολίες ως προς την εφαρμογή της Σύμβασης σε καταστάσεις κατοχής, οι οποίες δεν αίρονται εύκολα στην συνείδηση της διεθνούς κοινότητας, από το έργο άλλων πιο τολμηρών οργάνων· τα οποία, ωστόσο, δεν φέρουν τα νομικά εχέγγυα του. Παράδειγμα τέτοιου οργάνου είναι φυσικά η CERD η οποία, ήδη από το 1994[244], έκανε λόγο για φυλετικές διακρίσεις κατά των Παλαιστινίων στα ΚΠΕ, αλλά τελικά δεν επιβεβαιώθηκε από το έργο του Δικαστηρίου. Πρακτικά δε, η σιωπή του Δικαστηρίου εργαλειοποιήθηκε και

[243] Rome Statute of the International Criminal Court — Core legal text https://www.icc-cpi.int/publications/core-legal-texts/rome-statute-international-criminal-court

[244] CERD/C/SR.1057 §20

επέτρεψε την συνέχιση της διαφοροποιημένης μεταχείρισης, εν πολλοίς προστατευμένης από το στίγμα της φυλετικής διάκρισης.

Σκοπός της ανάλυσης αυτής, δεν είναι η υποτίμηση του έργου του Δικαστηρίου και της σημασίας της Γνωμοδότησης· αμφότερα τα οποία, άλλωστε, έχουν πολλάκις αποδειχτεί καθοριστικά για το διεθνές δίκαιο και για την αντιμετώπιση της κατάστασης επί των ΚΠΕ. Αξίζει όμως να τονιστεί ότι, ακριβώς εξαιτίας της φύσης του Δικαστηρίου ως ερμηνευτική αυθεντία, μεγάλο ενδιαφέρον για το διεθνές δίκαιο παρουσιάζουν όχι μόνο όσα ρητά διαπιστώνει, αλλά και όσα παραλείπει ή αποφεύγει να αναφέρει.

3.1.3 Επιλεκτική ανάλυση χωριστών και μειοψηφουσών γνωμών δικαστών

Οι χωριστές γνώμες των Δικαστών (Separate Opinions) [245], αν και δεν αποτελούν μέρος της Γνωμοδότησης και δεν αντιπροσωπεύουν το Δικαστήριο σαν όργανο, αποκαλύπτουν εναλλακτικές προσεγγίσεις και αποκλίνουσες απόψεις που σκιαγραφούν τις εσωτερικές διεργασίες του ICJ, και για το λόγο αυτό φέρουν ιδιαίτερη ερμηνευτική αξία. Η επιλογή ανάμεσα στις Γνώμες που παρουσιάζονται, έγινε χωρίς αξιολογική διάθεση, με μοναδικό κριτήριο την χρησιμότητά του περιεχομένου τους στην παρούσα μελέτη.

3.1.3.1 Δήλωση (Declaration) Δικαστή Buergenthal

Ο Δικαστής Buergenthal ήταν αντίθετος στην έκδοση της Γνωμοδότησης για το Τείχος και ο μόνος που καταψήφισε όλες τις προτάσεις της. Στην δήλωση του[246], αμφισβητεί την επάρκεια των αποδείξεων και της έποψης επί των πραγματικών περιστατικών[247] αλλά και την μεθοδολογία με την οποία το δικαστήριο προσέγγισε τις ανησυχίες περί εθνικής ασφάλειας του Ισραήλ[248].

Ενδιαφέρον συγκεντρώνει, ωστόσο, ότι, ακόμη και ο Δικαστής που δεν έκρινε ότι είχε δικαιοδοσία να τοποθετηθεί επί των ζητημάτων, δεν αμφισβήτησε την εφαρμογή των κανόνων διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων επί των ΚΠΕ, και αναγνώρισε ότι εξαιτίας του Τείχους ο παλαιστινιακός πληθυσμός υπόκειται σε υπέρμετρη ταλαιπωρία[249] . Με τη στάση

[245] Thirlway, H. (2013). *The law and procedure of the International Court of Justice: Fifty years of jurisprudence* (Vol. I). Oxford University Press, σελ. 143-148

[246] International Court of Justice. (2004). *Legal consequences of the construction of a wall in the occupied Palestinian territory (Advisory Opinion): Declaration of Judge Buergenthal.* ICJ Reports 2004, 243–250.

[247] Ibid., § 7

[248] Ibid, § 3

[249] Ibid., §2

του, συνάγεται ότι, η εξω-εδαφικότητα του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και κατά συνέπεια της ICERD, είναι αδιαμφισβήτητη και κοινώς αποδεκτή από όλα τα μέλη του δικαστηρίου.

3.1.3.2 Χωριστή γνώμη Δικαστή Higgins

Στη χωριστή γνώμη της[250] η Δικαστής Higgins δεν τοποθετήθηκε επί των φυλετικών διακρίσεων, εν τούτοις, άσκησε κριτική για την πληρότητα της Γνωμοδότησης και την υπερβολική αυτοσυγκράτηση του ICJ. Η Δικαστής Higgins κατηγορεί το ICJ για γενικόλογη παράθεση του εφαρμοστέου δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και διατείνεται ότι η τελική γνωμοδότηση δεν ήταν ισορροπημένη στην παρουσίαση των υπό εξέταση θεμάτων[251], αναγνωρίζοντας ότι υπάρχουν συμβατικά όργανα που είναι καταλληλότερα για την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συμφώνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα που εφαρμόστηκαν[252]. Καταδεικνύοντας τη μη χρήση όλων των διαθέσιμων εργαλείων, αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο ότι η αποφυγή εξέτασης των ζητημάτων των φυλετικών διακρίσεων και την εφαρμογής της ICERD ήταν, πράγματι, αποτέλεσμα της ευρύτερης τάσης του Δικαστηρίου για επίδειξη αυτοσυγκράτησης.

3.1.3.3 Χωριστή γνώμη Δικαστή Kooijmans

Ο Δικαστή Kooijmans[253], τέλος, στέκεται στον πολιτικό ρόλο που παίζει η Γνωμοδότηση επί του Παλαιστινιακού ζητήματος[254] και σε μεγάλο βαθμό κατηγορεί το Δικαστήριο ότι αποτυγχάνει να δώσει βάθος στην ανάλυση του[255]. Επιβεβαιώνει την θέση ότι το ICJ υπήρξε συγκρατημένο ως προς την επίκληση και εφαρμογή των εφαρμοστέων διατάξεων[256]. Αναγνωρίζει την ανθρώπινη τραγωδία που εκτυλίσσεται στην Παλαιστίνη[257], ωστόσο, διατυπώνει αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα της Γνωμοδότησης στην επίλυση του ζητήματος λόγω των μεθοδολογικών αστοχιών και της γενικόλογης διατύπωσης. Η στάση του επιβεβαιώνει ότι η αποφυγή ρητών νομικών χαρακτηρισμών, όπως πιθανώς της φυλετικής

---

[250] International Court of Justice. (2004). *Legal consequences of the construction of a wall in the occupied Palestinian territory (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Higgins.* ICJ Reports 2004, 207–222

[251] Ibid., §24

[252] Ibid., §26

[253] International Court of Justice. (2004). *Legal consequences of the construction of a wall in the occupied Palestinian territory (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Kooijmans.* ICJ Reports 2004, 222–233

[254] Ibid., §20-21

[255] Ibid., §13

[256] Ibid., §29

[257] Ibid., §4

διάκρισης, αποτέλεσε συνειδητή επιλογή του Δικαστηρίου, προκειμένου να διαφυλάξει το κύρος της γνωμοδοτικής του λειτουργίας.

Αν και καμία από τις εξεταζόμενες χωριστές γνώμες δεν προτείνει ρητά την εφαρμογή της ICERD, η κριτική τους προς την περιορισμένη ανάλυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την επιφυλακτικότητα του Δικαστηρίου ενισχύει το επιχείρημα ότι η αποφυγή χρήσης της έννοιας της φυλετικής διάκρισης ήταν αποτέλεσμα συνειδητής μεθοδολογικής επιλογής. Φαίνεται, δε, πως διαδραμάτισαν σημαίνοντα ρόλο στην εξέλιξη της πρακτικής του ICJ, όπως θα διαπιστωθεί στην έκδοση της Γνωμοδότησης της 19ης Ιουλίου 2024.

3.2 Γνωμοδότηση της 19ης Ιουλίου 2024 για τις έννομες συνέπειες που ανακύπτουν από τις πολιτικές και πρακτικές του Ισραήλ στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη, συμπεριλαμβανομένης της Ανατολικής Ιερουσαλήμ

Είκοσι χρόνια μετά την έκδοση της Γνωμοδότησης για το Τείχος και έχοντας διαπιστώσει ότι πολιτικές και οι πρακτικές του Ισραήλ, ως κατέχουσας δύναμης, εις βάρος του πληθυσμού των ΚΠΕ έχουν έκτοτε ενταθεί, η ΓΣ/ΗΕ, με την A/77/247 απόφαση της[258], απηύθυνε δύο ερωτήματα στο ICJ προς έκδοση νεότερης Γνωμοδότησης[259]. Τα ερωτήματα αυτά άπτονται ενός εμφανώς ευρύτερου πλέγματος ζητημάτων, όπως βιώνονται στην ενιαία περιοχή των ΚΠΕ, η οποία αποτελείται από τη Δυτική Όχθη, τη Λωρίδα της Γάζας και την Ανατολική Ιερουσαλήμ, από το 1967 μέχρι τη θέση του ερωτήματος, την 30η Δεκεμβρίου 2022· εξαιρώντας από την έρευνά του, τις εχθροπραξίες που ακολούθησαν την επίθεση της 7ης Οκτωβρίου 2022.

Η αναφορά σε ορισμένες πολιτικές και πρακτικές του Ισραήλ, περιορίζει την αοριστία ως προς το πεδίο προς εξέταση λειτουργώντας ως ξεκάθαρη εντολή από τη ΓΣ/ΗΕ να εξετάσει τις νομικές συνέπειες των πολιτικών και πρακτικών του Ισραήλ που δυνητικά αποτελούν φυλετική διάκριση, υπό το φως της ICERD. Σε αντίθεση με το 2004, όπου το Δικαστήριο προσέγγισε τα ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων έμμεσα και αποσπασματικά, η παρούσα γνωμοδότηση καλείται να αξιολογήσει τη συστηματικότητα των πολιτικών αυτών στο σύνολό τους[260].

[258] United Nations General Assembly. (2023). *Resolution 77/247*

[259] Περράκης, Σ. (2024, Ιούνιος). Ο Πόλεμος στη Γάζα και η δοκιμασία του Διεθνούς Δικαίου. Ζητήματα και ορισμένες πρώτες επισημάνσεις. *Τετράδια Διεθνούς Δικαίου και Διεθνούς Πολιτικής*(10ο) σ. 28

[260] Γνωμοδότηση του 2024, §1(a)

3.2.1 Συμμετοχή κρατών στην διαδικασία

Πριν την ανάλυση των συμπερασμάτων του, κρίνεται σκόπιμη η ενδεικτική αναφορά σε κάποιες από τις Γραπτές Δηλώσεις (Written Statements) που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο στο πλαίσιο της διαδικασίας, ιδίως εκείνες που αφορούν τον χαρακτηρισμό των πολιτικών αυτών ως διακριτικών ή απαρτχάιντ. Πρόκειται για έναν τρόπο συμμετοχής των χρηστών του διεθνούς δικαίου στη διαδικασία, χωρίς δεσμευτικότητα για το ICJ· με τεκμηριωτική και ερμηνευτική αξία, καθώς προς υποστήριξη των νομικών τους θέσεων επικαλούνται τα διαθέσιμα σε αυτούς αποδεικτικά μέσα. Σχετικότερες με το ερευνητικό ερώτημα της εργασίας, από τις 55 γραπτές δηλώσεις που κατατέθηκαν[261], κρίνονται οι θέσεις του Ισραήλ και της Παλαιστίνης, ως άμεσα εμπλεκόμενα μέρη, καθώς και της Ναμίμπια, λόγω του ιστορικού της προηγουμένου.

3.2.1.1 Ισραήλ

Το Ισραήλ, στο Statement που κατέθεσε[262], τάχθηκε ξεκάθαρα κατά της έκδοσης της Γνωμοδότησης του 2024. Υποστήριξε ότι το σχετικό αίτημα της ΓΣ/ΗΕ καταστρατήγησε τον ρόλο της γνωμοδοτικής αρμοδιότητας του δικαστηρίου[263], προσπάθησε να παρακάμψει την έλλειψη συναίνεσης του για υπαγωγή του Παλαιστινιακού Ζητήματος ενώπιον του ICJ[264] και αντιτίθεται στις Ισραηλινό-παλαιστινιακές συμφωνίες περί πολιτικής επίλυσης[265]. Χαρακτήρισε, επίσης, τα ερωτήματα που τέθηκαν ως μονοδιάστατα και διαστρεβλωτικά, απευθυνόμενα αποκλειστικά στις πλημμέλειες της ισραηλινής πλευράς, αγνοώντας τις ανησυχίες περί της εθνικής του ασφάλειας και την κακόπιστη συμπεριφορά της Παλαιστίνης, την οποία κατηγορεί για προσφυγή στη βία και την τρομοκρατία[266]. Ως αντιτιθέμενο στην διαδικασία, αρνήθηκε κατηγορηματικά να υποβάλλει τις θέσεις του επί των ουσιαστικών ζητημάτων που αγγίζει η Γνωμοδότηση, και καλεί το δικαστήριο να απέχει από την έκδοσή της[267].

---

[261] Γνωμοδότηση του 2024 §7

[262] State of Israel. (2024). *Written statement* (Advisory proceedings on the legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem). International Court of Justice.

[263] Ibid., σελ. 1

[264] Ibid., σελ. 4

[265] Ibid., σελ. 3-4

[266] Ibid., σελ. 1-3

[267] Ibid., 4-5

3.2.1.2 Παλαιστίνη

Σε αντίθεση με το Ισραήλ, το κράτος της Παλαιστίνης κατέθεσε στις 24 Ιουλίου του 2023 Γραπτές Δηλώσεις[268], και στις 23 Οκτωβρίου τις συμπλήρωσε με Γραπτά Σχόλια[269]· δύο εκτενή υπομνήματα που αφιερώνουν έκαστο ένα ολόκληρο κεφάλαιο για τους ισχυρισμούς του περί φυλετικών διακρίσεων. Ενδεικτικά αναφέρονται στο διπλό νομικό σύστημα που εφαρμόζεται στα ΚΠΕ[270]· στις αυθαίρετες συλλήψεις και φυλακίσεις Παλαιστινίων, ενηλίκων και παιδιών, και στην απάνθρωπη μεταχείριση στην οποία υπόκεινται[271]· στην κατά διάκριση χρήση όπλων κατά των Παλαιστινίων από τις ισραηλινές δυνάμεις[272]· στις διακρίσεις στην απόλαυση της ελευθερίας μετακίνησης[273]· στους περιορισμούς της θρησκευτικής ελευθερίας, αλλά και κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων[274]· σε διακρίσεις του πολεοδομικού καθεστώτος και της πρόσβασης σε φυσικούς πόρους[275] και τέλος στις μεθόδους συλλογικής τιμωρίας που εφαρμόζει το Ισραήλ ενάντια στους Παλαιστίνιους[276].

Το Παλαιστινιακό κράτος, μέσα από τις αποδείξεις που προσκομίζει, επιχειρεί να αποδείξει όχι μόνο ότι καταπατούνται τα δικαιώματα του άμαχου πληθυσμού, αλλά ότι η καταπάτηση αυτή έχει έντονα χαρακτηριστικά φυλετικής διάκρισης και διενεργείται με τρόπο συστηματικό από το ίδιο το κράτος του Ισραήλ μέσω των οργάνων του ή μέσω υποστήριξης που παρέχει σε ιδιώτες, κυρίως έποικους, κατά παράβαση του άρθρου 3 της ICERD[277].

---

[268] State of Palestine. (2024). *Written statement* (Advisory proceedings on the legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem). International Court of Justice. (στις υποσημειώσεις στο εξής Written Statement of Palestine)

[269] State of Palestine. (2024). *Written Comments* (Advisory proceedings on the legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem). International Court of Justice.

[270] Written Statement of Palestine, σελ. 166-172

[271] Ibid., σελ. 172-184

[272] Ibid., σελ. 184-193

[273] Ibid., σελ. 194-203

[274] Ibid., σελ. 207-209, 220-225

[275] Ibid., σελ. 209-219

[276] Ibid., σελ.226-241

[277] Ibid., σελ. 247-261

3.2.1.3 Ναμίμπια

Δεδομένου ότι η Ναμίμπια είναι ίσως η χώρα με το εγγύτερο στην κατάσταση των ΚΠΕ παρελθόν[278]· δεν θα πρέπει να προκαλέσει έκπληξη, το γεγονός ότι κατέθεσε Γραπτή Δήλωση[279], η οποία είναι αφιερωμένη στο σύνολό της στο ζήτημα του απαρτχάιντ. Υποστηρίζει το στάτους της απαγόρευσης του απαρτχάιντ ως peremptory norm του διεθνούς εθιμικού δικαίου[280], εξετάζοντας το υπό την σκοπιά του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και ως διεθνές έγκλημα, και καλεί σε αναγνώριση του καθεστώτος των ΚΠΕ ως μια σύγχρονη μορφή απαρτχάιντ κατά παράβαση του εθιμικού δικαίου και της υποχρέωσης που πηγάζει από το άρθρο 3 της ICERD, απαριθμώντας μάλιστα και τις νομικές συνέπειες που αυτή η αναγνώριση θα επιφέρει στο Ισραήλ[281] και στα άλλα μέλη της διεθνούς κοινότητας[282].

Το κρίσιμο ερώτημα που ανακύπτει από την ένταση με την οποία τα συμμετέχοντα στη διαδικασία κράτη υποστήριξαν το επιχείρημα περί φυλετικού διαχωρισμού και απαρτχάιντ, είναι, κατά πόσον το ICJ, υπό το βάρος της εξελισσόμενης διεθνούς πρακτικής και της ρητής αναφοράς σε μέτρα διακρίσεων, προχώρησε πέραν της επιφυλακτικής στάσης που είχε υιοθετήσει το 2004.

3.2.2 Η αξιολόγηση πολιτικών και πρακτικών διακρίσεων από το ICJ

Σε αντίθεση με την Γνωμοδότηση για το Τείχος, στη Γνωμοδότηση του 2024 το ICJ αφιερώνει μια ολόκληρη ενότητα (παράγραφοι 180-230) στην ανάλυση των συστηματικών πολιτικών και πρακτικών το Ισραήλ ως κατέχουσας δύναμης, που δυνητικά συνιστούν αδικαιολόγητη φυλετική διάκριση εις βάρος του υπό κατοχή παλαιστινιακού πληθυσμού.

Στο πλαίσιο της σαφώς συστηματικότερης ανάλυσης του, εξέτασε με ιδιαίτερη προσοχή, μεταξύ άλλων, την πολιτική αδειών (*residence permit*)[283], τους περιορισμούς μετακίνησης εξαιτίας των υποδομών που τάσσονται υπέρ της εξυπηρέτησής του

[278] A United Nations Human Rights Council. (2020). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (A/75/532). §65

[279] Republic of Namibia. (2024). *Written statement submitted to the International Court of Justice in the advisory proceedings concerning the legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*. International Court of Justice.

[280] Ibid., §§122-123

[281] Ibid., §§124-132

[282] Ibid., §§133-140

[283] Γνωμοδότηση του 2024 §§192-197

συνεχιζόμενου εποικισμού[284], την έλλειψη πρόσβασης σε ιερούς χώρους[285] και τις συστηματικές κατεδαφίσεις παλαιστινιακών οικιών είτε ως συλλογικής τιμωρίας[286], είτε λόγω άρνησης χορήγησης οικοδομικής άδειας[287]. Αυτή τη φορά ανάμεσα στις συμβάσεις του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα οποία στηρίχτηκε για να διαμορφώσει την γνωμοδοτική του κρίση ήταν και η ICERD, και συγκεκριμένα τα άρθρα 1, που απαγορεύει τις φυλετικές διακρίσεις, και 3, που καταδικάζει τον φυλετικό διαχωρισμό και το απαρτχάιντ.

Η μεθοδικότερη προσέγγιση και η επίκληση των ορθών νομικών εργαλείων, οδήγησαν το ICJ, κατά τον σχηματισμό της γνωμοδοτικής του κρίσης, στο συμπέρασμα ότι οι συστηματικές πολιτικές και πρακτικές που ακολουθεί το Ισραήλ και οι οποίες εφαρμόζονται μόνο κατά των κατοίκων των ΚΠΕ με παλαιστινιακή καταγωγή, και ποτέ κατά των Ισραηλινών πολιτών ή των Εβραίων εποίκων με δικαίωμα πολιτογράφησης, συνιστούν αδικαιολόγητη διαφοροποιημένη μεταχείριση και, ως εκ τούτου, απαγορευμένη φυλετική διάκριση, κατά παράβαση των άρθρων 1 και 2 της ICERD[288].

Σημειώνεται ότι τα μέτρα αυτά οδηγούν σε φυσικό και νομικό διαχωρισμό των δύο ομάδων[289]: αφενός, οι Παλαιστίνιοι εντός της Δυτικής Όχθης περιορίζονται σε κατακερματισμένα enclaves τα όρια των οποίων στενά περιβάλλουν τους ήδη υπερπληθείς οικισμούς[290], ·αφετέρου στα ΚΠΕ συνυπάρχουν δύο διαφορετικά νομικά συστήματα – το δίκαιο του Ισραήλ και ο στρατιωτικός νόμους[291], η εφαρμογή εκάστου εξ αυτών δεν εξαρτάται από την τοπική αρμοδιότητα, αλλά από την εθνοτική καταγωγή. Έτσι, το δικαστήριο προχώρησε στην εξής παρατήρηση στην παράγραφο 229 :

> «…Israel's legislation and measures impose and serve to maintain a near-complete separation in the West Bank and East Jerusalem between the settler and Palestinian communities. For this reason, the Court considers that Israel's legislation and measures constitute a breach of article 3 of CERD. » [292]

[284] Ibid., §§198-206

[285] Ibid., §203

[286] Ibid., §§207-213

[287] Ibid., §§214-222

[288] Ibid, §223

[289] Ibid, §226

[290] Ibid, §227

[291] Ibid, §228

[292] Ibid, §229

Η φειδωλή διατύπωση του Δικαστηρίου, αν και αποτελεί σημαντική εξέλιξη, γεννά πολλά ερωτήματα και ασάφειες. Το ICJ διστάζει για μια ακόμη φορά να τοποθετηθεί με τρόπο σαφή και ευκρινή επί του νομικού χαρακτηρισμού καθεστώτος διακρίσεως, εκμεταλλευόμενο την προβληματική διατύπωση του άρθρου 3 της ICERD, το οποίο δεν ορίζει τις διακριτές έννοιες του «φυλετικού διαχωρισμού» και του «απαρτχάιντ»[293]. Ενώ κρίσιμη ειδοποιός διαφορά μεταξύ των δύο εννοιών είναι η ειδική πρόθεση κυριαρχίας[294], το Δικαστήριο δεν εξετάζει αν τέτοια πρόθεση εκ μέρους του Ισραήλ μπορεί να συναχθεί από τις πραγματικές περιστάσεις ή αν η διάκριση προέκυψε ως μη σκοπούμενο αποτέλεσμα. Η επιλογή του αυτή δυσχεραίνει την ερμηνεία της παραγράφου 229, αφήνοντας περιθώρια αντικρουόμενων αναγνώσεων του συμπεράσματος.

Με τον συντηρητισμό του αυτόν, το ICJ φαίνεται να επεδίωξε την επίτευξη θεσμικών και πολιτικών ισορροπιών και των συγκερασμό των αποκλινουσών απόψεων που εκφράστηκαν εκτός αλλά και εντός του Δικαστηρίου. Πλην όμως, απέτυχε να αξιοποιήσει τη σπάνια ευκαιρία να προσδώσει αυθεντικό περιεχόμενο στις έννοιες του φυλετικού διαχωρισμού και του απαρτχάιντ στο πλαίσιο του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποδυναμώνοντας την νομική σαφήνεια και τη θεωρητική χρησιμότητα της Γνωμοδότησης ως προς την συζήτηση περί απαρτχάιντ στα ΚΠΕ.

Εξετάζοντας την εξέλιξη της θέσης του δικαστηρίου, θετικά παρατηρείται ότι σπάει τη σιωπή που διατήρησε στη Γνωμοδότηση για το Τείχος και αναφέρεται για πρώτη φορά στο άρθρο 3 της ICERD, έστω και με τρόπο φειδωλό και ασαφή, καλύπτοντας αναχρονικά την αοριστία περί εφαρμογής της ICERD στα ΚΠΕ. Πρόδηλος, ακόμη, εξακολουθεί να είναι ο δισταγμός του δικαστηρίου για το νομικό χαρακτηρισμό του καθεστώτος διακρίσεων των ΚΠΕ, ως φυλετικό διαχωρισμό ή απαρτχάιντ, παρά την αναγνώριση παραβίασης του κρίσιμου άρθρου[295] και την ύπαρξη επαρκούς πραγματικού υλικού για την διαμόρφωση της κρίσης του. Συμπερασματικά, δημιουργούνται αμφιβολίες σχετικά με το αν η εξέλιξη αυτή επήλθε χάρη σε αλλαγή της συντηρητικής στάσης του δικαστηρίου και σύμπνοια με πιο ακτιβιστικά όργανα ή αν οφείλεται στην ρητή αναφορά του ερώτημα της ΓΣ/ΗΕ στα μέτρα διάκρισης[296], η οποία το υποχρέωσε θεσμικά να τοποθετηθεί επί του ζητήματος.

---

[293] (Keane, 2022) σελ. 10

[294] International Criminal Court. (2002). *Elements of Crimes* (art. 7(1)(j)). ICC-ASP/1/3. https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/ElementsOfCrimesEng.pdf,

[295] Γνωμοδότηση του 2024, §229

[296] A/RES/77/247, §18 (a) «… adoption of related discriminatory legislation and measures? »

Η ασάφεια της παραγράφου 229 αντανακλά, μεταξύ άλλων, και τις ουσιώδεις αποκλίσεις ως προς τον νομικό χαρακτηρισμό των διαπιστωθεισών διακρίσεων στο εσωτερικό του Δικαστηρίου. Οι αποκλίσεις αυτές αποτυπώνονται χαρακτηριστικά στις χωριστές και μειοψηφούσες γνώμες δικαστών, οι οποίες φωτίζουν τα όρια της πλειοψηφικής κρίσης και τις εναλλακτικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις που αυτή άφησε ανοικτές.

3.2.3 Σημαντικές χωριστές και μειοψηφούσες γνώμες δικαστών

Η ασαφής διατύπωση της παραγράφου 229 συνδέεται άμεσα με τις ουσιώδεις αποκλίσεις που αναδείχθηκαν στις γνώμες των μελών του δικαστηρίου. Συνεπώς, κρίνεται σκόπιμη η εξέταση επιλεγμένων χωριστών και μειοψηφουσών γνωμών δικαστών, οι οποίες διαφωτίζουν εναλλακτικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις ως προς την εφαρμογή της ICERD και την έννοια του απαρτχάιντ.

3.2.3.1 Δικαστής Georg Nolte

Στη γνώμη του[297] ο Δικαστής Νόλτε κατακρίνει την ασάφεια της παραγράφου 229 της Γνωμοδότησης, η οποία αναφέρεται σε παραβίαση του άρθρου 3 της ICERD και υποστηρίζει πως δεν μπορεί να ερμηνευτεί ως αναγνωρίζουσα καθεστώς απαρτχάιντ στα ΚΠΕ[298]. Αμφισβητεί έντονα την πληρότητα του αποδεικτικού υλικού αναφορικά με την ύπαρξη του ειδικού δόλου που απαιτείται για την διαπίστωση μιας τόσο σημαντικής παραβίασης του διεθνούς δικαίου όπως το απαρτχάιντ· αντιτιθέμενος σε θεωρίες συναγωγής της πρόθεσης του Ισραήλ για εγκαθίδρυση καθεστώτος φυλετικού διαχωρισμού ή απαρτχάιντ[299]. Καταλήγει στην ασφαλέστερη νομικά και πολιτικά θέση ότι οι πολιτικές και πρακτικές του Ισραήλ συνιστούν, όχι παραβίαση του άρθρου 3[300], αλλά φυλετική διάκριση κατά το άρθρο 1 της ICERD με «διαχωριστικά αποτελέσματα»[301]. Η στάση του είναι μετριοπαθής στο μέτρο που δεν απορρίπτει την πιθανότητα παραβίασης του άρθρου 3, αλλά απαιτεί περισσότερες αποδείξεις για την διαμόρφωση δικανικής πεποίθησης[302].

---

[297] International Court of Justice. (2024). *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Nolte.*

[298] Ibid., §12

[299] Ibid., §14

[300] Ibid., §15

[301] Ibid., §§17-19

[302] Ibid., 16

3.2.3.2 Δικαστής Leonardo Brant

Δηλώνοντας σύμφωνος με την κρίση του δικαστηρίου περί παραβίασης του άρθρου 3 της ICERD, ο Δικαστής Brant[303] καταδικάζει την απόφαση του ICJ να μην προχωρήσει σε νομικό χαρακτηρισμό, έστω με τη χρήση ορισμών από άλλες συνθήκες που έχουν επικρατήσει εθιμικά[304]· χωρίς να παίρνει θέση, ωστόσο, μεταξύ του φυλετικού διαχωρισμού και του απαρτχάιντ. Προχωράει, δε, στην σύνδεση ενός καθεστώτος τέτοιας υφής με την καταπάτηση του δικαιώματος των Παλαιστινίων στην αυτοδιάθεση[305] και με την δυνητική αρνητική επιρροή στα επιχειρήματα του Ισραήλ περί εθνικής ασφάλειας[306].

3.2.3.3 Δικαστής Tladi

Ο Νοτιοαφρικανός Δικαστής Tladi[307], τάσσεται κατηγορηματικά υπέρ της αναγνώρισης του καθεστώτος διακρίσεων που επικρατεί στα ΚΠΕ ως παραβίαση του άρθρου 3 της ICERD, υποστηρίζοντας, μάλιστα, ότι πληροί τις προϋποθέσεις να χαρακτηριστεί απαρτχάιντ. Στο συμπέρασμα αυτό κατέληξε λαμβάνοντας υπόψη την δομική φύση των διακρίσεων κατά των Παλαιστινίων σε κάθε τομέα της ζωής τους[308]και την συνάφεια των πολιτικών και πρακτικών του Ισραήλ με τις νοτιοαφρικανικές πρακτικές[309] καθώς και το γεγονός ότι το στοιχείο της πρόθεσης κυριαρχίας της μίας ομάδας επί μιας άλλης μπορεί να συναχθεί από την πρακτική της ομάδας αυτής[310]. Η θέση αυτή η οποία βρίσκεται στο προωθημένο άκρο του φάσματος των απόψεων επί του ζητήματος, αντλεί στοιχεία τόσο από την ίδια την ερμηνεία της CERD όσο και από την πρακτική του SR.

---

[303] International Court of Justice. (2024). *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion): Declaration of Judge Brant.*

[304] Ibid., §§7-9

[305] Ibid., §12

[306] Ibid., §13

[307] International Court of Justice. (2024). *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Tladi*

[308] Ibid., §37

[309] Ibid.

[310] Ibid, §40

3.2.3.4 Δικαστής Hilary Charlesworth

Η Δικαστής Charlesworth[311] προσεγγίζει το ζήτημα των διακρίσεων, υπό το πρίσμα της διατομεακής διάκρισης (intersectional discrimination)[312], τονίζοντας πως εντός μιας ομάδας υπάρχουν υποομάδες που βιώνουν διαφορετικά το καθεστώς διακρίσεων, συνήθως λόγω έτερων χαρακτηριστικών όπως το φύλο και η ηλικία[313]· και κατακρίνοντας το δικαστήριο για την οριζόντια αντιμετώπιση των Παλαιστινίων κατά την εξέταση των πολιτικών και πρακτικών του Ισραήλ[314]. Ξεφεύγει με τον τρόπο αυτό από την αυστηρή θεσμικότητα και επικεντρώνεται στην ουσιαστική προστασία με επίκεντρο την ανθρώπινη εμπειρία. Η θέση της, αν και δεν ρίχνει φως στις αμφισημίες που γέννησε η διατύπωση της παραγράφου 229 της Γνωμοδότησης, προσδίδει ένα βάθος στην αντιμετώπιση του ζητήματος εντός του ICJ.

Παρατηρείται, λοιπόν, η έντονη διαφοροποίηση μεταξύ των γνωμών των μελών του δικαστηρίου, η οποία καταδεικνύει πόσο διχαστική ήταν η τοποθέτηση του δικαστηρίου επί του φυλετικού διαχωρισμού ή του απαρτχάιντ στα ΚΠΕ και εξηγεί εν μέρει την μη ικανοποιητική διατύπωση του άρθρου 229 της Γνωμοδότησης.

3.3 Αποτίμηση της συμβολής της νομολογίας του Διεθνούς Δικαστηρίου στη εφαρμογή της ICERD στα ΚΠΕ

Η νομολογία του ICJ, μέσω της αυθεντικής ερμηνείας των ζητημάτων τα οποία χειρίστηκε, δημιούργησε ένα μεγάλης αξίας δικαστικό προηγούμενο, το οποίο επανακαθόρισε σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο προσέγγισης του Παλαιστινιακού Ζητήματος. Παρόλο που η στάση του απέναντι στις φυλετικές διακρίσεις υπήρξε πάντοτε συγκρατημένη, πιστή στα όρια που θέτει η εντολή και ο θεσμικός του ρόλος, κατά την εικοσαετία που μεσολάβησε των δύο Γνωμοδοτήσεων, παρατηρήθηκε μια μετάβαση από την έμμεση – λανθάνουσα - αναγνώριση διαφοροποιημένης μεταχείρισης, προς την ρητή αναφορά σε φυλετικές διακρίσεις και εφαρμογή της ICERD και, ειδικά, του άρθρου 3.

---

[311] International Court of Justice. (2024). *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Charlesworth.*

[312] Ibid., §5

[313] Ibid., §§4, 8-9

[314] Ibid., §10

Η εξέλιξη αυτή δεν επήλθε στο κενό, αλλά μάλλον ζυμώθηκε μέσα από την πρακτική συμβατικών οργάνων[315], αλλά και θεσμικών λειτουργών, όπως ο SR[316]. Με την τελευταία του Γνωμοδότηση, το Δικαστήριο, νομιμοποίησε τα επιχειρήματα που ήδη είχαν διατυπωθεί από τα όργανα αυτά περί εξω-εδαφικής εφαρμογής της ICERD[317], αλλά και επί ζητημάτων φυλετικού διαχωρισμού και απαρτχάιντ[318]. Με τον τρόπο αυτό ήρε εμμέσως τα κενά και τις γκρίζες ζώνες που η σιωπή του επί των ζητημάτων αυτών είχε γεννήσει, αλλά και επιβεβαίωσε το νομικό κύρος της ICERD, ως εργαλείο του διεθνούς δικαίου.

Ωστόσο, η ενασχόληση του ICJ με τα ζητήματα διακρίσεων επί των ΚΠΕ, είτε έμμεση είτε ρητή, κατέδειξε ακόμη με τον πιο περιγραφικό τρόπο τα όρια της γνωμοδοτικής του δικαιοδοσίας, αλλά και του ρόλου του ως θεσμικού οργάνου του ΟΗΕ. Συνειδητές ήταν τόσο η αποχή από οποιαδήποτε τοποθέτηση περί διακριτικής μεταχείρισης στην Γνωμοδότηση για το Τείχος, όσο και η ασαφής διατύπωση της παραγράφου 229· αμφότερες οι επιλογές επιτασσόμενες από το καθήκον αυτοσυγκράτησης του[319] και τον ρόλο του εντός του οικοδομήματος του ΟΗΕ.

Η ενσυνείδητη αυτή συμβιβαστική στάση, η οποία το συγκράτησε από την έκφραση σαφούς νομικού χαρακτηρισμού επί των πιο διχαστικών ζητημάτων, παρουσιάζει ορισμένες αδυναμίες αναφορικά με την επιστημονική πληρότητα του έργου του και την μεθοδολογική του προσέγγιση. Η διατύπωση της παραγράφου 229 της Γνωμοδότησης του 2024, με τις πλημμέλειες που αναλύθηκαν, αποτελεί ένα τρανό παράδειγμα αυτών των αδυναμιών· είναι το αποτέλεσμα της παρείσφρησης πολιτικών επιχειρημάτων και της διάστασης απόψεων εντός του οργάνου, με επιπτώσεις στην νομική σαφήνεια του συμπεράσματος του Δικαστηρίου και την κανονιστική καθοδήγηση που αυτό όφειλε να προσφέρει.

Τέλος, χρήσιμη για την συνολική εκτίμηση της ICERD στις εργασίες του Δικαστηρίου κρίνεται η αναφορά στην δικαιοδοτική του λειτουργία. Στις πρόσφατες αποφάσεις επί των εκατέρωθεν προσφυγών της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν, το ICJ επικεντρώθηκε στις διαδικαστικές προϋποθέσεις της υπόθεσης, κυρίως την rationae temporis αρμοδιότητα[320] και

[315] *Ενδεικτικά*: Γνωμοδότηση για το Τείχος §§109-110, Γνωμοδότηση του 2024, §§101, 129, 151

[316] *Ενδεικτικά*: Γνωμοδότηση για το Τείχος, §§57, 133, Γνωμοδότηση του 2024, §113

[317] Γνωμοδότηση του 2024 §101

[318] Ibid., §151, 194-195, 203-204

[319] Ibid., §46

[320] *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Azerbaijan v. Armenia)*, Preliminary Objections, Judgment of 12 November 2024 §55

την επάρκεια των διαπραγματεύσεων του άρθρου 22 της Σύμβασης[321], αποφεύγοντας να τοποθετηθεί, σε αυτό το πρώιμο στάδιο της διαδικασίας, επί της ουσίας των καταγγελλομένων διακρίσεων[322]. Αναγνωρίζει, παρά ταύτα, την εφαρμογή της Σύμβασης σε συνθήκες πολέμου,[323] και επί ορισμένων πράξεων εφόσον διαπιστωθεί σαφής σύνδεση μεταξύ αυτών και των φυλετικών ή εθνοτικών διακρίσεων[324]. Ωστόσο, στην επί της ουσίας απόφαση Ουκρανία κατά Ρωσικής Ομοσπονδίας (2024)[325] καταδεικνύεται ότι το δικαστήριο δεν διστάζει, κατ' αρχήν, να διεξαγάγει ουσιαστική ανάλυση υπό το φως της ICERD. Πρόκειται για μια στάση εμφανώς απομακρυσμένη από την αυστηρότητα που επέδειξε στην Υπόθεση Γεωργία κατά Ρωσίας (2011), η οποία οδήγησε στην απόρριψη, μάλιστα, της εν λόγω προσφυγής[326]· η οποία ευθυγραμμίζεται χρονικά με την εξέλιξη της γνωμοδοτικής προσέγγισης του ICJ, όπως παρατηρείται και μεταξύ των δύο γνωμοδοτήσεων.

Συμπερασματικά, στην πρακτική του Δικαστηρίου πάνω στο ζήτημα των διακρίσεων παρατηρείται μια ευκρινής εξέλιξη από το 2004, οπότε και διατύπωσε για πρώτη φορά την άποψή του για την κατάσταση στα ΚΠΕ, μέχρι το 2024, και την έκδοση της Γνωμοδότησης. Από την έμμεση συναγωγή διαφοροποιημένης μεταχείρισης[327], πέρασε στην λεπτομερή εξέταση περιστάσεων που συνιστούν απαγορευμένη φυλετική διάκριση, υπό το φως της ICERD, την οποία επικαλείται και εφαρμόζει ρητά, εισάγοντας την, με αυτό τον τρόπο, στον νομικό διάλογο γύρω από το Παλαιστινιακό Ζήτημα. Η αυτοσυγκράτηση του, ωστόσο, δεν του επέτρεψε να ολοκληρώσει ικανοποιητικά τους νομικούς του συλλογισμούς, έτσι ώστε να καλύψει τα ερμηνευτικά κενά και να αδράξει την ευκαιρία για αυθεντική ερμηνεία του άρθρου 3 και ορισμό των κρίσιμων εννοιών του στο πλαίσιο του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Είναι αλήθεια ότι το κύρος του ICJ, η ουσιαστική του ενασχόληση με τα θέματα εφαρμογής της ICERD και η εις διπλούν ενασχόληση του με την κατάσταση που επικρατεί στα

---

[321] *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Armenia v. Azerbaijan)*, Preliminary Objections, Judgment of 12 November 2024, §§50-59

[322] Armenia v. Azerbaijan, Preliminary Objections, Judgment of 12 November 2024 §92

[323] Armenia v. Azerbaijan, (Preliminary Objections), Judgment of 12 November 2024 §§73-78

[324] Armenia v. Azerbaijan, Preliminary Objections, Judgment of 12 November 2024, §§ 88-89, Azerbaijan v. Armenia, Preliminary Objections, Judgment of 12 November 2024, §§122–129.

[325] *Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation), Judgment of 31 January 2024*

[326] *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation)*, Judgment of 1 April 2011, §§159–184.

[327] Γνωμοδότηση για το Τείχος., §85

ΚΠΕ συνέβαλε στον νομικό διάλογο και τις θέσεις περί φυλετικών διακρίσεων, αφήνοντας ένα σημαντικό αποτύπωμα, ακόμη κι αν δεν επέφερε την πλήρη δογματική αποσαφήνιση των ζητημάτων[328]. Παρά ταύτα, αξίζει να επαναληφθεί η θέση ότι, εξαιτίας του κύρους του και της επιρροής του Δικαστηρίου στα μέλη της διεθνούς κοινότητας, ακόμη και οι σιωπές και οι παραλήψεις του αποκτούν κανονιστικό βάρος και γίνονται αντικείμενο επίκλησης και ερμηνευτικής αξιοποίησης.

***

Παρά τη ζωτική σημασία της νομολογίας του ICJ σχετικά με την ερμηνεία και την εφαρμογή της Σύμβασης στα ΚΠΕ, απαραίτητη για την πλήρη κατανόηση και αποτίμηση της πρακτικής του ΟΗΕ κρίνεται η συνεξέταση των θεωρητικών προσεγγίσεων και των αποφάσεων άλλων οργάνων και μηχανισμών· οι οποίοι, απαλλαγμένοι από τους θεσμικούς περιορισμούς που αντιμετωπίζει το Δικαστήριο, ανέπτυξαν σαφέστερες και συχνά τολμηρότερες ερμηνευτικές προσεγγίσεις.

[328] Azarova, V. (2017). *Israel's unlawfully prolonged occupation: Consequences under an integrated legal framework*. European Council on Foreign Relations. Σελ. 14 https://ecfr.eu/publication/israels_unlawfully_prolonged_occupation/

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Οι φυλετικές διακρίσεις στα ΚΠΕ υπό το φως της πρακτικής των πολιτικών οργάνων του ΟΗΕ

Σε αυτό το κεφάλαιο, η ανάλυση στρέφεται στην πρακτική άλλων οργάνων των ΗΕ, τα οποία, στο πλαίσιο διαφορετικών θεσμικών αρμοδιοτήτων και μεθοδολογικών εργαλείων, έχουν τοποθετηθεί επί των ζητημάτων των φυλετικών διακρίσεων, του φυλετικού διαχωρισμού και του απαρτχάιντ στα ΚΠΕ, με στόχο την ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο η ερμηνεία και εφαρμογή της ICERD εξελίχθηκε πέραν της δικαστικής πρακτικής του ICJ και συνέβαλε ουσιαστικά στον σύγχρονο νομικό διάλογο γύρω από την κατάσταση στα ΚΠΕ.

4.1 Συμβούλιο Ασφαλείας

Το ΣΑ/ΗΕ έχει ασχοληθεί πολλάκις με το Παλαιστινιακό ζήτημα, καμία όμως από τις αποφάσεις που έχει εκδοθεί δεν έχει ως αποκλειστικό αντικείμενο τις φυλετικές διακρίσεις. Συχνότερα, αντικείμενο επίκλησης κατά τη συζήτηση περί φυλετικών διακρίσεων από άλλα όργανα[329] γίνονται αποφάσεις που αφορούν στην παράνομη προσάρτηση εδαφών, κυρίως της Ανατολικής Ιερουσαλήμ[330], ως προσβολή του δικαιώματος στην αυτοδιάθεση· και στον εποικισμό[331], ως πρακτική που στερείται νομικής εγκυρότητας, καθώς παραβιάζει την Τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης του 1949, και παρεμποδίζει την επίτευξη ειρήνης. Πιο πρόσφατη, εξ αυτών, είναι η απόφαση 2334(2016), η οποία κατονομάζει τον εποικισμό ως εμπόδιο στην εφαρμογή της λύσης των δύο κρατών και την ειρήνευση της περιοχής[332] και καλεί τα τρίτα κράτη να διακρίνουν, κατά τις συναλλαγές τους, μεταξύ της ισραηλινής επικράτειας και των ΚΠΕ[333]. Οι αποφάσεις αυτές ενδιαφέρουν τον διεθνή διάλογο περί διακρίσεων, καθώς

---

[329] United Nations General Assembly. (2024, September 18). Resolution ES-10/24 (U.N. Doc. A/RES/ES-10/24). United Nations. https://undocs.org/A/RES/ES-10/24 , United Nations General Assembly. (2024). Resolution 79/91 (A/RES/79/91). United Nations. https://undocs.org/A/RES/79/91

[330] United Nations Security Council. (1980, June 30). *Resolution 476 (1980)* (U.N. Doc. S/RES/476(1980)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/476(1980), *United Nations Security Council. (1980, August 20). Resolution 478 (1980) (U.N. Doc. S/RES/478(1980)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/478(1980)*

[331] United Nations Security Council. (1979, March 22). *Resolution 446 (1979)* (U.N. Doc. S/RES/446(1979)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/446(1979), United Nations Security Council. (1979, July 20). *Resolution 452 (1979)* (U.N. Doc. S/RES/452(1979)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/452(1979) , United Nations Security Council. (1980, March 1). *Resolution 465 (1980)* (U.N. Doc. S/RES/465(1980)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/465(1980)

[332] United Nations Security Council. (2016, December 31). *Resolution 2336 (2016)* (U.N. Doc. S/RES/2336(2016)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/2336(2016)§§1 και 4

[333] S/RES/2336(2016), §5

καταδικάζουν, με σαφή τρόπο, τις κύριες πολιτικές που οδηγούν στην παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος διακρίσεων.

4.2 Γενική Συνέλευση

Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ έχει εκδώσει, ανά τα έτη, πολλές αποφάσεις αναφορικά με τα ΚΠΕ, η πλειονότητα των οποίων αφορούσε το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση και την ισραηλινή κατοχή, στο πλαίσιο του ανθρωπιστικού δικαίου. Ορμώμενη δε από το άρθρο 1 παράγραφο 2 του ΧΗΕ, παίρνει συχνά θέση σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν ενδεικτικά κάποιες αποφάσεις της οι οποίες αναφέρονται στο καθεστώς διακρίσεων στα ΚΠΕ, ειδικότερα. Για το λόγο αυτό, δεν θα γίνει αναφορά σε αποφάσεις οι οποίες καταδικάζουν το καθεστώς απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική.

Η δημιουργία και η ψήφιση της ICERD οφείλεται στο έργο της Γενικής Συνέλευσης[334], ενώ αυτή είναι και το πρώτο όργανο του ΟΗΕ που την εφάρμοσε στο Παλαιστινιακό Ζήτημα. Επικαλούμενη την διαβεβαίωση της Σύμβασης ότι «κάθε δόγμα φυλετικής διαφοροποίησης ή ανωτερότητας είναι [….] κατακριτέο, […] άδικο και επικίνδυνο»[335], η ΓΣ/ΗΕ, με την απόφαση 3379(XXX)[336] του 1975, καταδικάζει τον σιωνισμό (zionism) ως μια μορφή ρατσισμού και φυλετικής διάκρισης. Στην ίδια απόφαση, σημειώνει αρνητικά την «ανίερη συμμαχία» που έχει συνάψει το σιωνιστικό Ισραήλ με το καθεστώς απαρτχάιντ της Νότιας Αφρικής[337]. Την ξεκάθαρη αυτή καταδίκη, ωστόσο, ανακάλεσε το 1991[338], χωρίς να αιτιολογήσει αυτή τής τη μεταστροφή.

Η επόμενη ενασχόληση της ΓΣ/ΗΕ με τα ανθρώπινα δικαιώματα στα ΚΠΕ, ήρθε με τη θέση ερωτήματος προς το ICJ για την έκδοση της Γνωμοδότησης για το Τείχος το 2003[339], τις

---

[334] United Nations General Assembly. (1962, December 7). *Resolution 1780 (XVII): Preparation of a draft declaration and a draft convention on the elimination of all forms of racial discrimination* (A/RES/1780(XVII)), United Nations General Assembly. (1963). *Resolution 1904 (XVIII): Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*

[335] United Nations General Assembly. (1975, November 10). Resolution 3379 (XXX) (U.N. Doc. A/RES/3379(XXX)). United Nations. https://undocs.org/A/RES/3379(XXX) §1

[336] A/RES/3379(XXX)

[337] A/RES/3379(XXX) §2

[338] United Nations General Assembly. (1991, December 16). Resolution 46/86 (U.N. Doc. A/RES/46/86). https://undocs.org/A/RES/46/86

[339]A/RES/ES-10/14

κρίσεις, της οποίας, υποδέχτηκε με την απόφαση ES-10/15[340], εμμένοντας στην προστασία του παλαιστινιακού πληθυσμού ως κατεχόμενου, κατ' εφαρμογή του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Ρητά στο ζήτημα των φυλετικών διακρίσεων[341], αναφέρθηκε στην απόφαση 77/247 με την οποία τέθηκε και το ερώτημα για την έκδοση της Γνωμοδότησης του 2024[342]. Τα συμπεράσματα του Δικαστηρίου υιοθετήθηκαν με την απόφαση ES-10/24, κατονομάζοντας τις πολιτικές και πρακτικές του Ισραήλ ως παραβίαση του άρθρου 3 της ICERD[343] και καλώντας το Ισραήλ[344] αλλά και τη διεθνή κοινότητα[345] να προβούν σε κάθε δυνατό μέτρο για να άρουν το παράνομο καθεστώς διακρίσεων.

Η απόφαση 79/91 του Δεκεμβρίου 2024, επικαλούμενη τα ευρήματα της Γνωμοδότησης του 2024, επαναλαμβάνει ότι οι πρακτικές και πολιτικές του Ισραήλ παραβιάζουν το άρθρο 3 της ICERD και διαπιστώνει την επείγουσα ανάγκη για αντιστροφή τους, συνδέοντας τον εποικισμό με το καθεστώς διαχωρισμού των εβραϊκών και των Παλαιστινιακών κοινοτήτων[346]· θέση την οποία περιλαμβάνει και στην πιο πρόσφατη απόφαση 80/81 της 5ης Δεκεμβρίου του 2025[347].

4.3 Γενικός Γραμματέας

Ο ρόλος του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών είναι πιο στενά συνυφασμένος με το δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κυρίως μέσω της συνδιαλλαγής του με ειδικότερα όργανα· αλλά και με την σύνταξη περιοδικών αναφορών προς την ΓΣ/ΗΕ[348] και το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, οι οποίες αφορούν στις συνθήκες διαβίωσης στα ΚΠΕ. Η σημασία των αναφορών αυτών έγκειται στο ότι παρουσιάζουν την κατάσταση των ανθρωπίνων

[340] United Nations General Assembly. (2004, July 20). Resolution ES-10/15 (U.N. Doc. A/RES/ES-10/15). https://undocs.org/A/RES/ES-10/15

[341] A/RES/77/247

[342] A/RES/77/247

[343] A/RES/ES-10/24, Affirmation (d)-(e) σελ. 3

[344] A/RES/ES-10/24 §3(b)

[345] Ibid, §§ 4(f), 14

[346] A/RES/79/91 §5

[347] United Nations General Assembly. (2025, December 5). Resolution 80/81 (U.N. Doc. A/RES/80/81). United Nations. https://undocs.org/A/RES/80/81, §5

[348] Πρώτη εντολή προς αυτό δόθηκε με την United Nations General Assembly. (1976). Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories (U.N. Doc. A/31/110). United Nations. https://undocs.org/A/31/110

δικαιωμάτων επί των ΚΠΕ και τη συνδέουν με διεθνείς νομικές υποχρεώσεις, μεταξύ των οποίων και με αυτές που πηγάζουν από την ICERD.

Ήδη από την πρώτη του Αναφορά[349], ο ΓΓ/ΗΕ καταγράφει διαφοροποιημένη μεταχείριση μεταξύ Ισραηλινών και Αράβων, κυρίως στον εργασιακό τομέα[350]. Όσο εξελίσσεται η μεθοδολογία έρευνας και ο τρόπος της σύνταξης των Αναφορών διαπιστώνεται διάκριση σε διάφορους τομείς, όπως ο πολεοδομικός σχεδιασμός[351] που προκαλεί χωρικό χωρισμό (spatial separation) μεταξύ των Ισραηλινών και των Αραβικών περιοχών και τη διαφοροποιημένη πρόσβαση σε κοινωνικές παροχές μεταξύ τους[352]· η ανακατανομή εκτάσεων από παλαιστινίους σε ισραηλινούς εποίκους[353], συχνά μέσω της κήρυξής τους ως «εθνικών εδαφών»[354] ή της αλλαγής του χαρακτηρισμού τους από «αγροτικές» σε «οικιστικές»[355]· η πρόσβαση σε νερό για αγροτική και οικιακή χρήση[356], η υγεία[357] και η εκπαίδευση[358]. Παρά

[349] United Nations General Assembly. (1977). *Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories* (A/32/228)

[350] United Nations General Assembly. (1977). *Annex II to the Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories* (A/32/228, Annex II) σελ. 6-7

[351] United Nations General Assembly. (2014). *Assistance to the Palestinian people* (A/69/81-E/2014/13). §7

[352]United Nations. (1983). *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Doc. A/38/278-E/1983/77), σελ. 13 §31

[353] United Nations General Assembly. (1979). *Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices — Annex I (*A/34/536), §§30, 48, βλ. Annex II για στοιχεία περί ίδρυσης οικισμών,

[354]United Nations General Assembly. (15 June 1982). *Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices* (A/37/235) §§15-18, United Nations. (1983). *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Docs. A/38/278-E/1983/77), United Nations. σελ. 13-15§§33-36

[355] A/69/81-E/2014/13 §9

[356] United Nations General Assembly. (1980). *Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices* (A/35/533, Annex I) §37, United Nations General Assembly. (1982). *Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices — Annex I* (A/37/238), §§ 23-25

[357] A/38/278-E/1983/77 §19, United Nations. (1998). *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Docs. A/53/163-E/1998/79), United Nations, §29, United Nations, (2005), *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Docs. A/60/65-E/2005). United Nations. https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-199699/§ 17

[358] A/38/278-E/1983/77, §118, United Nations. (1999). *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Docs. A/54/152-E/1999/92). United Nations. https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-199698/ §26, United Nations. (2002). *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Docs. A/57/63-E/2002/21). United Nations. https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-199697/ §13, A/60/65-E/2005/13 §17

τη διαπίστωση της διαφοροποιημένης μεταχείρισης, αποφεύγει να χρησιμοποιήσει όρους όπως «segregation» ή «apartheid», ενώ σπάνιες είναι κατά τα πρώτα χρόνια και οι αναφορές σε «ανισότητες» και «φυλετικές διακρίσεις», με την πρώτη αναφορά σε διαχωρισμένες παροχές να γίνεται το 1983[359].

Η γλώσσα των αναφορών παραμένει συγκρατημένη για δεκαετίες, κάνοντας λόγο για διακριτικές (discriminatory) πρακτικές, ανισότητα και χωρισμό (separation), απέχοντας από τη χρήση αντίστοιχων νομικών όρων. Η αναφορά στις διακρίσεις, ξεκινά δειλά στην δεκαετία του 2000, κυρίως αναφορικά με τον συριακό πληθυσμό στα Υψίπεδα του Γκολάν, ενώ το 2012, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι συστηματικές διακρίσεις κατά των υπό κατοχή Παλαιστινίων και Σύριων, καθώς και οι κοινωνικές και οικονομικές τους συνέπειες, εμποδίζουν την επικράτηση της ειρήνης στην περιοχή[360]. Τον επόμενο χρόνο, κάνει λόγο για de facto διαχωρισμό ανάμεσα στους εβραϊκούς παράνομους οικισμούς και τους οικισμούς των Παλαιστινίων[361], μέσω διακριτικών πολιτικών επί του residency status[362], της ποινικής μεταχείρισης[363] και της ελεύθερης μετακίνησης εντός των ΚΠΕ[364], ενώ το 2014, γίνεται αναφορά στο έργο της Επιτροπής CERD[365], και εξετάζεται εκτενέστερα το ζήτημα του διαχωρισμού, το οποίο συνοδεύεται από την εφαρμογή ενός διπλού νομικού συστήματος[366]. Έκτοτε, οι αναφορές του ΓΓ/ΗΕ[367] χρησιμοποιούν περισσότερη νομική ορολογία, σε σύμπνοια με την πρακτική άλλων οργάνων και εξετάζουν την κατάσταση που επικρατεί στα ΚΠΕ μέσα από το πρίσμα των φυλετικών διακρίσεων. Παρά ταύτα, διατηρούν επιφυλακτική στάση στην διατύπωση των συμπερασμάτων, η οποία παραμένει σχεδόν αυτούσια και περιορίζεται στη

[359] A/38/278-E/1983/77 §7

[360] A/67/91-E/2012/13 §112

[361] United Nations General Assembly. (2013). *Assistance to the Palestinian people* (A/68/77-E/2013/13) σελ. 3, §3

[362] Ibid, §10

[363] Ibid, §24

[364] Ibid, §58

[365] A/69/81-E/2014/13, §4

[366] Ibid, §§5-6

[367] Ενδεικτικά βλ. United Nations General Assembly. (2016). *Assistance to the Palestinian people* (A/71/86-E/2016/13), §§5-9, United Nations General Assembly. (2017). *Assistance to the Palestinian people* (A/72/90-E/2017/71) §§4-5, United Nations General Assembly. (2018). *Assistance to the Palestinian people* (A/73/87-E/2018/69) §§3-4

διατύπωση «practices [that] may be considered discriminatory»[368]. Η φρασεολογία αλλάζει με την έναρξη των εχθροπραξιών που ακολούθησε την 7η Οκτωβρίου, οπότε και ο ΓΓ/ΗΕ καλεί το Ισραήλ, μεταξύ των μέτρων για καταστολή των πολεμικών ενεργειών και προστασία του άμαχου κατεχόμενου πληθυσμού, να θέσει τέλος σε όλες τις πρακτικές που αποτελούν απαγορευμένη διάκριση και να ανακαλέσει την «διακριτική» του νομοθεσία[369].

4.4 Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC)[370], ήδη από την πρώτη του συνεδρία ως διάδοχος της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τον Μάρτιο του 2006, ενδιαφέρθηκε για την κατάσταση των δικαιωμάτων στα ΚΠΕ υπό το καθεστώς της ισραηλινής κατοχής[371]. Έχοντας στην διάθεση του στοιχεία, τόσο από τους SR, όσο και από Επιτροπές Ερευνών, διαπίστωσε από νωρίς, τουλάχιστον από το 2012, τη συστηματικότητα των παραβιάσεων στις οποίες υπόκειται ο υπό κατοχή πληθυσμός[372].

Το 2014[373], με την απόφαση 25/29, επικαλούμενο την ICERD, εκφράζει ανησυχίες και καλεί σε άρση των διακρίσεων, μεταξύ άλλων, στην ποινική αντιμετώπιση ανηλίκων[374], στην πρόσβαση σε κοινωνικές παροχές[375] και σε φυσικούς πόρους[376] αλλά και στην προσπέλαση σε χώρους θρησκευτικής σημασίας[377]. Τονίζει, δε, ότι το Τείχος και το καθεστώς περιορισμού των μετακινήσεων που το συνοδεύει, αλλά και ο πολεοδομικός σχεδιασμός και οι κατεδαφίσεις

---

[368] Ενδεικτικά βλ. A/72/90-E/2017/71 §90, A/73/87-E/2018/69 §124, United Nations General Assembly. (2020). *Assistance to the Palestinian people* (A/75/86-E/2020/62) §145, United Nations General Assembly. (2021). *Assistance to the Palestinian people* (A/76/94-E/2021/73) §148, United Nations General Assembly. (2022). *Assistance to the Palestinian people* (A/77/90-E/2022/66) §144

[369] United Nations General Assembly. (2023). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (A/78/502) §63(h)

[370] Ενδεικτικά βλ. (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος, & Σαρηγιαννίδης, 2019) σελ. 161-162

[371] United Nations Human Rights Council. (2006). Resolution 1/106 (U.N. Doc. A/HRC/RES/1/106). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/1/106 §§1-2

[372] United Nations Human Rights Council. (2012). Resolution 19/16 (U.N. Doc. A/HRC/RES/19/16). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/19/16 *Σελ.* 2, United Nations Human Rights Council. (2014). Resolution 25/29 (U.N. Doc. A/HRC/RES/25/29). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/25/29, *σελ.*2

[373] A/HRC/RES/25/29

[374] A/HRC/RES/25/29 §15, United Nations Human Rights Council. (2015). Resolution 28/27 (U.N. Doc. A/HRC/RES/28/27). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/28/27, §16

[375] A/HRC/RES/25/29 §§ 5, 11, 24

[376] A/HRC/RES/25/29 §19

[377] A/HRC/RES/25/29 §20-21

οικιών[378], επηρεάζουν μόνο τον Παλαιστινιακό πληθυσμό, κατά παράβαση της αρχής της μη διάκρισης[379]. Τα έτη που ακολουθούν οι θέσεις αυτές επαναλαμβάνονται και ενισχύονται[380], υπογραμμίζοντας ότι απαιτείται αυξημένη τήρηση των υποχρεώσεων που πηγάζουν από το διεθνές δίκαιο και συνεχής παρακολούθηση της ανησυχητικής αυτής κατάστασης[381].

Με την απόφαση 31/35 του 2016, καλεί για λογοδοσία για πράξεις που παραβιάζουν το ανθρωπιστικό δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα από εθνικούς και διεθνείς μηχανισμούς της ποινικής δικαιοσύνης[382], ενώ με την 31/36, συνδέει ρητά τον εποικισμό με την διατάραξη της ειρήνης, την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των Παλαιστινίων[383] και τις συστηματικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους[384].

Το 2019, με την απόφαση S-30/1, αποφασίζει την ίδρυση μιας ανεξάρτητης διεθνούς Επιτροπής Έρευνας για τις παραβάσεις ανθρωπιστικού δικαίου και των δικαιωμάτων του ανθρώπου, μελετώντας τις αιτίες που προκαλούν τις συνεχόμενες εντάσεις και την αστάθεια, όπως οι συστηματικές διακρίσεις στην βάση της εθνικής και θρησκευτικής ταυτότητας[385]. Τα τελευταία έτη, η γλώσσα των αποφάσεων γίνεται σταδιακά αυστηρότερη, ζητώντας ρητά την ανάκληση διακριτικών νομοθετικών ρυθμίσεων και συμμόρφωση με το διεθνές δίκαιο[386], κάνοντας, μάλιστα, λόγο για διαχωρισμένα οδικά δίκτυα, νομικά συστήματα και κοινότητες[387].

---

[378] A/HRC/RES/25/29 §18

[379] A/HRC/RES/25/29 σελ. 2 §5, σελ. 3 §§1-2

[380] A/HRC/RES/28/27 (2015) §16, 21-23, 24(α) κλπ., United Nations Human Rights Council. (2016). Resolution 31/34 (U.N. Doc. A/HRC/RES/31/34). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/31/34, §§18-19, 21, 23-25 και 26(α)κλπ.

[381] A/HRC/RES/31/34 §32 και 10 επ., United Nations Human Rights Council. (2016). Resolution 31/35 (U.N. Doc. A/HRC/RES/31/35). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/31/35 , §10, United Nations Human Rights Council. (2019). Resolution 40/32 (U.N. Doc. A/HRC/RES/40/32). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/40/32, §28

[382] A/HRC/RES/31/35 §4

[383] United Nations Human Rights Council. (2016). Resolution 31/36 (U.N. Doc. A/HRC/RES/31/36). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/31/36, §1

[384] A/HRC/RES/31/36, §7b

[385] United Nations Human Rights Council. (2021). Resolution S-30/1 (U.N. Doc. A/HRC/RES/S-30/1). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/S-30/1, §1

[386] United Nations Human Rights Council. (2023). Resolution 52/3 (U.N. Doc. A/HRC/RES/52/3). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/52/3, §10, United Nations Human Rights Council. (2024). Resolution 55/28 (U.N. Doc. A/HRC/RES/55/28). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/55/28, §§23-24,

[387] United Nations Human Rights Council. (2024). Resolution 55/32 (U.N. Doc. A/HRC/RES/55/32). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/55/32, §7 (c) & (e)

Στην πιο πρόσφατη απόφαση 58/2, το HRC, επικαλείται και την παραβίαση του άρθρου 3 της ICERD, την οποία διαπίστωσε το ICJ στην γνωμοδότηση της 19ης Ιουλίου 2024[388].

Στην πρακτική του HRC, διακρίνεται μια επιφυλακτικότητα ως προς την χρήση των όρων «φυλετικός διαχωρισμός» και «απαρτχάιντ», η οποία παραμένει και μετά την Γνωμοδότηση του 2024, τα συμπεράσματα της οποίας, αν και επικαλείται[389], δεν φαίνεται να επηρεάζουν το γλωσσικό του ύφος και την στάση του. Η φειδωλή αυτή στάση φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με την δράση του Ειδικού Εισηγητή για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα ΚΠΕ από το 1967, οι οποίοι υπάγονται σε αυτό και του καταθέτουν τις εκθέσεις τους, όπως θα αναλυθεί στο επόμενο υποκεφάλαιο.

4.4.1 Ειδικός Εισηγητής για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη από το 1967

Με την απόφαση 1993/2 Α της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Commission of Human Rights)[390], θεσπίζεται ο θεσμός του Ειδικού Εισηγητή για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα ΚΠΕ από το 1967, με εντολή να ερευνά τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το Ισραήλ, αξιοποιώντας ποικίλα αποδεικτικά μέσα, και να αναφέρει πίσω στην Επιτροπή τα Συμπεράσματα και τις Προτάσεις του κάθε χρόνο «until the end of Israeli occupation of those territories». Η εντολή αυτή ανανεώθηκε με την απόφαση 5/1[391] του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HRC), το οποίο διαδέχτηκε την Επιτροπή[392]. Πρόκειται για έναν εξειδικευμένο μηχανισμό, που συνεργάζεται με άλλα όργανα και κρατικούς λειτουργούς για την ακριβή καταγραφή και αναφορά της κατάστασης των δικαιωμάτων στα ΚΠΕ. Αν και στη θέση αυτή έχουν υπηρετήσει 8 διακεκριμένοι νομικοί υπό την ίδια εντολή, από το 1993 έως σήμερα, το έργο τους διαφέρει σημαντικά ως προς την προσέγγιση του, λόγω εξωτερικών περιστάσεων και του νομικού προηγουμένου.

---

[388] United Nations Human Rights Council. (2025). Resolution 58/2 (U.N. Doc. A/HRC/RES/58/2). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/58/2, §25

[389] Ibid.

[390] Commission on Human Rights, Resolution 1993/2 A question of the violation of human rights in the Occupied Arab territories, including Palestine, 19th February 1993, p. 43-44

[391] United Nations Human Rights Council. (2007). Institution-building package: Renewed mandates until they could be considered by the Human Rights Council according to its annual programme of work (U.N. Doc. A/HRC/5/1, Appendix I). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/5/1

[392] United Nations General Assembly. (2006, March 15). Resolution 60/251 (U.N. Doc. A/RES/60/251). https://undocs.org/A/RES/60/251, Σελ. 2 §1

Το έργο των SR ξεκίνησε με την τεχνική καταγραφή των πραγματικών γεγονότων, και κυρίως τις πρακτικές του Ισραήλ ως κατέχουσας δύναμης, που συνιστούν παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως φαίνεται από τις Αναφορές των *René Felber*[393] και *Hannu Halinen*[394], οι οποίοι έδιναν προβάδισμα στην εφαρμογή του ανθρωπιστικού δικαίου και προωθούσαν την πολιτική επίλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος, η οποία τότε φάνταζε ένα πιθανό σενάριο.

Η πρώτη αναφορά σε φυλετικές διακρίσεις στα ΚΠΕ θα έρθει από τον *Giorgio Giacomelli*, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα το 2000. Μιλά ρητά για διακρίσεις σε συστημικό επίπεδο, οι οποίες επηρεάζουν όλες τις πτυχές της ζωής των Παλαιστινίων, και ιδιαίτερα των κατοίκων της Ιερουσαλήμ, με επίκεντρο την πρόσβαση σε φυσικούς πόρους και την εργασία[395].

Ο διάδοχος του, *John Dugard*, είναι αυτός που θα ανοίξει συστηματικά την συζήτηση περί φυλετικών διακρίσεων, διαχωρισμού και απαρτχάιντ, επικαλούμενος, μεταξύ άλλων, και το άρθρο 3 της ICERD. Εξέτασε το καθεστώς κατοχής του Ισραήλ, υπό το πρίσμα της αποικιοκρατίας και του απαρτχάιντ στην από 2007 αναφορά του[396]· συγκρίνοντας, μάλιστα τα σημεία ελέγχου (checkpoints) και τα ξεχωριστά οδικά δίκτυα που έχουν επιβληθεί στα ΚΠΕ, με τους «pass laws» τους οποίους είχε υιοθετήσει το νοτιοαφρικανικό καθεστώς απαρτχάιντ[397]. Στην ίδια αναφορά εξέτασε την επιρροή της Γνωμοδότησης για το Τείχος, και πρότεινε ως

---

[393] Commission on Human Rights. (1994). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (U.N. Doc. E/CN.4/1994/14). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/1994/14, Commission on Human Rights. (1995). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (U.N. Doc. E/CN.4/1995/19). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/1995/19

[394] Commission on Human Rights. (1997). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. E/CN.4/1997/16). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/1997/16, Commission on Human Rights. (1999). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. E/CN.4/1999/24). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/1999/24

[395] Commission on Human Rights. (2000). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. E/CN.4/2000/25). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/2000/25

[396] United Nations Human Rights Council. (2007). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/HRC/4/17). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/4/17

[397] A/HRC/4/17, σελ. 17 §40

ενδεχόμενο τη θέση ερωτήματος για νέα Γνωμοδότηση, η οποία θα τοποθετούνταν επί ζητημάτων φυλετικών διακρίσεων και φυλετικού διαχωρισμού[398].

Τον συλλογισμό περί διαχωρισμού και απαρτχάιντ θα αναφέρει και ο *Richard Falk,* αρχικά, το 2011, υπό το φως του Σύμβασης κατά του Απαρτχάιντ και του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στις Συμβάσεις της Γενεύης[399]· ενώ το 2014 θα το αναλύσει εκτενέστερα, θέτοντας ρητά το ερώτημα περί ύπαρξης καθεστώτος απαρτχάιντ στα ΚΠΕ, στο πλαίσιο όλων των εφαρμοστέων διεθνών κανόνων[400]. Εξετάζει το νομικό πλαίσιο, στο οποίο εντάσσει και την ICERD· τις πράξεις που δυνητικά συνιστούν απαρτχάιντ, λαμβάνοντας υπόψη τις Παρατηρήσεις της CERD[401]· και τον συστηματικό χαρακτήρα των διακρίσεων στο πλαίσιο της ισραηλινής πολιτικής «hafrada»[402], με στόχο την διατήρηση του κυριαρχικού ελέγχου επί του πληθυσμού και την προσάρτηση των κατεχόμενων εδαφών. Καταλήγει ότι πρόκειται για πρακτικές και πολιτικές που «appear to constitute apartheid and segregation»[403], προτείνοντας την αναγνώριση της κρατικής ευθύνης του Ισραήλ και την εφαρμογή των Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts[404].

Το 2022, ο Καναδός Εισηγητής *Michael Lynk,* αφιέρωσε μια ολόκληρη αναφορά στο ίδιο ζήτημα[405]. Προσεγγίζοντας το με επιστημονικότητα, εφαρμόζοντας έθιμα και συμβάσεις του διεθνούς δικαίου, μεταξύ των οποίων και η ICERD, και ανατρέχοντας σε πληθώρα πρωτογενών πηγών και αυθεντιών της διεθνούς κοινότητας, καταφέρνει να ορίσει το απαρτχάιντ ως ένα θεσμοθετημένο καθεστώς συστηματικής φυλετικής καταπίεσης και διάκρισης το οποίο εφαρμόζεται με την πρόθεση να διατηρηθεί η κυριαρχία μίας φυλετικής ομάδας επί μίας άλλης, προβαίνοντας στη διάπραξη απάνθρωπων πράξεων. Υπαγάγοντας,

---

[398] A/HRC/4/17 §§58-62

[399] United Nations Human Rights Council. (2011). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/HRC/16/72). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/16/72

[400] United Nations Human Rights Council. (2014). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/HRC/25/67). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/25/67, Κεφάλαιο V, σελ. 14-20, §§ 51-77

[401] CERD/C/ISR/CO/14-16 §§27

[402] A/HRC/25/67 §70

[403] A/HRC/25/67 §77

[404] A/HRC/25/67 §78

[405] United Nations Human Rights Council. (2022). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/HRC/49/87). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/49/87

παράλληλα, τις πολιτικές του Ισραήλ στον ορισμό του απαρτχάιντ συμπεραίνει ότι αυτές ικανοποιούν «the prevailing evidentiary standard for the existence of apartheid»[406], αγγίζοντας τις πρακτικές της Νότιας Αφρικής, ενώ, σε ορισμένα πεδία μάλιστα, σύμφωνα με τον Εισηγητή, τις ξεπερνούν σε αναλγησία[407].

Η σημερινή Ειδική Εισηγήτρια, *Francesca Albanese*, έχει ακολουθήσει μια κατηγορηματική ρητορική και, υιοθετώντας το συμπέρασμα των προκατόχων της περί ύπαρξης καθεστώτος απαρτχάιντ στα ΚΠΕ, εντάσσει τις συστηματικές διακρίσεις, τον φυλετικό διαχωρισμό και το απαρτχάιντ στο ευρύτερο πλαίσιο του Παλαιστινιακού Ζητήματος, το οποίο χαρακτηρίζεται από πρόθεση αποικιοκρατικής κυριαρχίας και άρνηση της πραγμάτωσης της αυτοδιάθεσης του Παλαιστινιακού Λαού[408]. Στην 59/23 έκθεσή της δε, τονίζει το ρόλο ιδιωτών, όπως πολυεθνικές εταιρίες, στην στήριξη και την διατήρηση του καθεστώτος απαρτχάιντ[409].

Μέσα από τη συνολική ανασκόπηση του έργου των SR, παρατηρείται μια σταθερή κλιμάκωση από την τεχνική καταγραφή παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη διαπίστωση φυλετικών διακρίσεων, έπειτα στη διερώτηση σχετικά με τον συστηματικό χαρακτήρα αυτών και, τέλος, τη ρητή τοποθέτηση περί πρόθεσης ισραηλινής κυριαρχίας επί των παλαιστινίων και εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος απαρτχάιντ. Διαφαίνεται ότι, παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις τους, το έργο των SR συγκροτεί μια συνεχή και εξελισσόμενη ερμηνευτική ακολουθία ως προς την νομική αξιολόγηση της κατάστασης περί φυλετικών διακρίσεων, εμπιστευόμενοι την κρίση των προκατόχων τους και εξελίσσοντας την, μέσα από την πραγματικότητα την οποία καλείται έκαστος εξ αυτών να μελετήσει. Έτσι, το έργο τους συνέβαλε σταδιακά στη μετατόπιση της συζήτησης από τη διαπίστωση μεμονωμένων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προς την αξιολόγηση των ισραηλινών πολιτικών υπό το φως του άρθρου 3 της ICERD, δηλαδή των απαγορεύσεων φυλετικού διαχωρισμού και απαρτχάιντ, που αυτό ενσωματώνει.

---

[406] A/HRC/49/87 §§52-56

[407] Ibid, §56

[408] United Nations General Assembly. (2022). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (UN Doc. A/77/356). United Nations. https://undocs.org/A/77/356 & επόμενες

[409] United Nations Human Rights Council. (2025). Report on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/HRC/59/23). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/59/23

Ως ένας μονοθεματικός ειδικός μηχανισμός, που αφιερώνει το έργο του στην ad hoc μελέτη της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα ΚΠΕ, οι SR πρωτοστατούν στη διαπίστωση ζητημάτων που άπτονται του αντικειμένου της εργασίας παρουσιάζοντας ευελιξία ως προς το αποδεικτικό τους υλικό, τη λειτουργία τους σε συνάρτηση με άλλα όργανα του οργανισμού και τις προτάσεις τους. Η επιρροή του Εισηγητή, τέλος, στη διεθνή κοινότητα, αναφορικά με την κατάσταση στα ΚΠΕ, είναι μετρήσιμη, παρά το γεγονός ότι η εντολή του περιορίζεται στη συγγραφή αναφορών· όπως αποδεικνύεται από τις αντιδράσεις που ξεσηκώνουν από μέλη της διεθνούς κοινότητας, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τις κυρώσεις που επέβαλαν οι ΗΠΑ στη νυν Εισηγήτρια Francesca Albanese[410].

***

Στην πρακτική των πολιτικών οργάνων, παρατηρείται μια αυτοσυγκράτηση ως προς τις διατυπώσεις, οι οποίες επηρεάζονται έντονα από τις πολιτικές περιστάσεις, ενώ τα συμπεράσματά τους επί ειδικών ζητημάτων, όπως είναι η τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε μεγάλο βαθμό βασίζονται στο έργο πιο εξειδικευμένων οργάνων, όπως είναι η CERD. Μεταξύ των οργάνων, των οποίων η πρακτική παρουσιάστηκε σε αυτό το κεφάλαιο, ξεχωρίζει η σαφής και ρητή στάση των SR, οι οποίοι προσέγγισαν το θέμα των συστηματικών διακρίσεων με πρωτοφανή διαφάνεια και μεθοδικότητα και τοποθετούνται κατηγορηματικά υπέρ της ύπαρξης ενός καθεστώτος απαρτχάιντ στα ΚΠΕ. Αποτυπώνεται μια σταδιακή, αλλά σταθερή, ενίσχυση του ερμηνευτικού πλαισίου της ICERD σε σχέση με τα ΚΠΕ, ιδίως ως προς την αναγνώριση συστηματικών μορφών φυλετικών διακρίσεων. Η εξέλιξη αυτή συνομιλεί με τη νομολογία του ICJ και την πρακτική της CERD και συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός περισσότερο συνεκτικού κανονιστικού λόγου σε διεθνές επίπεδο.

[410] Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2025, August 8). *US sanctions on Special Rapporteur Francesca Albanese threaten human rights system: UN experts*. https://www.ohchr.org/en/statements/2025/08/us-sanctions-special-rapporteur-francesca-albanese-threaten-human-rights-system

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Συμπεράσματα και Προτάσεις

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι η διατύπωση συμπερασμάτων επί των φυλετικών διακρίσεων και της εγκαθίδρυσης ενός καθεστώτος διαχωρισμού ή απαρτχάιντ στα ΚΠΕ, μέσω της σύνθεσης της πρακτικής του Οργανισμού, όπως αυτή προκύπτει από τη δράση κάθε επιμέρους οργάνου και μηχανισμού του που αναλύθηκε στις ενότητες που προηγήθηκαν. Τα συμπεράσματα θα ακολουθήσουν ορισμένες προτάσεις ενίσχυσης του υπάρχοντος πλαισίου αντιμετώπισης των καθεστώτων διακρίσεων, εντός του πλαισίου του ΟΗΕ.

5.1 Ανακεφαλαίωση ερευνητικού ερωτήματος και μεθοδολογίας

Στην παρούσα εργασία, εξετάστηκε η πρακτική θεσμικών και συμβατικών οργάνων και μηχανισμών του ΟΗΕ αναφορικά με τις έννοιες των διακρίσεων, του φυλετικού διαχωρισμού και του απαρτχάιντ, υπό το φως της ICERD· ειδικότερα, όπως αυτή εφαρμόζεται στα ΚΠΕ. Έμφαση δόθηκε στον τρόπο με τον οποίο η προσέγγιση κάθε οργάνου και μηχανισμού εξελίχθηκε διαχρονικά, προκειμένου να περιγράψει την κατάσταση επί του εδάφους, και τον χαρακτηρισμό της ως απαρτχάιντ.

Για τον σκοπό αυτό, έγινε αναδρομή και αναφορά στις πηγές δικαίου, τις οποίες κάθε όργανο και μηχανισμός επικαλέστηκε ως εφαρμοστέες, σε επίσημα έγγραφά τους, αλλά και σε έγγραφα τρίτων μερών που εξετάστηκαν από αυτούς. Κριτήριο επιλογής των εγγράφων αυτών υπήρξε η σαφήνεια με την οποία αποτυπώνουν την εξελικτική πορεία της ερμηνείας και της εφαρμογής της ICERD στα ΚΠΕ. Συμπληρωματικά, έγινε χρήση βιβλιογραφικών πηγών και αρθρογραφίας, κυρίως για τη διευκρίνιση θεωρητικών εννοιών και πολιτικού πλαισίου.

5.2 Σύνθεση της πρακτικής των οργάνων του ΟΗΕ

Από την πρακτική των επιμέρους οργάνων και μηχανισμών που δρουν εντός του ΟΗΕ, συνάγονται αρκετά συμπεράσματα για την εφαρμογή της ICERD γενικά, αλλά και επί των ΚΠΕ. Τα όργανα συνολικά δέχονται ότι η Σύμβαση, όπως και όλο το δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τυγχάνει εξω-εδαφικής εφαρμογής, σε περιοχές που βρίσκονται υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο και άρα εντός της δικαιοδοσίας ενός άλλου κράτους, προκειμένου να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή προστασία του υπό μακροχρόνια κατοχή παλαιστινιακού πληθυσμού[411]. Σημαντική είναι, επίσης, η παράλληλη εφαρμογή της Σύμβασης με το

[411] *Ενδεικτικά*: General recommendation XXX on discrimination against non-citizens, (2005) Κεφάλαιο I, σελ.2 §5, Γνωμοδότηση για το Τείχος §106-111, A/49/18, σελ. 21, §§74, CERD/C/304/Add.45, σελ. 2 §12,

ανθρωπιστικό δίκαιο, το οποίο εφαρμόζεται σε περιπτώσεις στρατιωτικής κατοχής· μια θέση στην οποία οδηγηθήκαμε σταδιακά, με την απομάκρυνση της διεθνούς δικαιοταξίας από τον αυστηρό διαχωρισμό μεταξύ του «δικαίου του πολέμου» και του «δικαίου της ειρήνης»[412].

Ενδιαφέρον, για την παρούσα εργασία, παρουσιάζει φυσικά και ο ρόλος του άρθρου 3 της Σύμβασης, το οποίο καταδικάζει τον φυλετικό διαχωρισμό και το απαρτχάιντ. Αρχικά, το άρθρο αυτό ήταν διακηρυκτικής μάλλον σημασίας, με περιορισμένη πρακτική σημασία[413]· δεδομένου του ότι το νοτιοαφρικανικό καθεστώς απαρτχάιντ δεν προσχώρησε ποτέ στην ICERD. Μέσα όμως από το έργο του ΟΗΕ, οι έννοιες του φυλετικού διαχωρισμού και του απαρτχάιντ απέκτησαν νέα διάσταση και κανονιστική χρησιμότητα, στο πλαίσιο της ισραηλινής κατοχής επί των παλαιστινιακών εδαφών.

Η πρακτική του ΟΗΕ είναι πολυσχιδής· διαμορφωμένη από τα όργανα και τους μηχανισμούς, μέσα από το μοναδικό πλέγμα των αρμοδιοτήτων του καθενός. Η CERD, ως ο πρωτεύων ερμηνευτικός μηχανισμός της Σύμβασης, εμφανίζεται πρωτοπόρα στη διερεύνηση των ζητημάτων που ανακύπτουν περί της εφαρμογής της· διευρύνοντας σταδιακά το πεδίο αυτής, σύμφωνα τόσο με το γράμμα, όσο και με το πνεύμα της. Η, μέχρι πρότινος ανενεργή, διαδικασία της Inter-State Communication αποτελεί μια δυνατότητα εξωδικαστικής επίλυσης με μοναδικά χαρακτηριστικά, που παρέχει ένα forum διαπραγματεύσεων στα καλόπιστα κράτη. Το Διεθνές Δικαστήριο, έπειτα, ιδιαίτερα με την τελευταία του Γνωμοδότηση[414], η οποία αποτέλεσε την απάντηση στο πολυετές αίτημα των SR[415], προσέδωσε κανονιστικό βάρος στο ζήτημα. Επιβεβαίωσε την ορθότητα των ισχυρισμών τόσο της Επιτροπής, όσο και των Ειδικών Εισηγητών, περί φυλετικών διακρίσεων και, ειδικότερα, περί της εφαρμογής του άρθρου 3 της ICERD· νομιμοποιώντας τον διάλογο περί φυλετικού διαχωρισμού και απαρτχάιντ στα ΚΠΕ.

Καθοριστικής σημασίας για το έργο του ICJ, πέρα από την ερμηνεία της Επιτροπής, υπήρξε και το έργο του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο παρακολουθεί συστηματικά τα πραγματικά δεδομένα, παρέχοντας υψηλής αξιοπιστίας αποδεικτικό υλικό. Ο Ειδικός Εισηγητής για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα Παλαιστινιακά Εδάφη, ο οποίος λογοδοτεί στο

CERD/C/ISR/CO/17-19 §10, U.N. Doc. CERD/C/113/3). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/113/3 , σελ. 2 §5

[412] (Χατζηκωνσταντίνου Κ. , 2009) σελ. 109

[413] (Keane, 2022) σελ. 3

[414] Γνωμοδότηση του 2024, §§180-229

[415] A/HRC/4/17 §§58-62

HRC, απολαμβάνοντας, ίσως, την πιο διευρυμένη ελευθερία ανάλυσης, πρώτος προέβη σε νομικές αξιολογήσεις των πραγματικών περιστατικών και στη διερεύνηση του ενδεχομένου εγκαθίδρυσης ενός καθεστώτος συστηματικών διακρίσεων, διαχωρισμού και απαρτχάιντ[416]. Στον αντίποδα, τα πολιτικά όργανα του ΟΗΕ, το ΣΑ/ΗΕ, η ΓΣ/ΗΕ και ο ΓΓ/ΗΕ, εφόσον αγγίξουν αυτή τη διάσταση του Παλαιστινιακού Ζητήματος, παραμένουν διπλωματικά και επιφυλακτικά ως προς τις διατυπώσεις τους. Αναλογιζόμενα, μάλλον, το πολιτικό κόστος, αργούν να εναρμονιστούν με τις θέσεις των δευτερευόντων οργάνων, παρά την μακρόχρονη τεκμηρίωση.

Από τη συνολική μελέτη των διάφορων οργάνων, πέραν των διαφορετικών προσεγγίσεων τους, ανακύπτει η διασυνδεσιμότητα τους, μέσα στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Κάθε μηχανισμός, εκφράζοντας τη θέση του, έστω μέσα από το πρίσμα του θεσμικού του ρόλου, συμβάλει στη σύνθεση της γραμμικής εξέλιξης της προσέγγισης του Οργανισμού ως προς τις φυλετικές διακρίσεις στα ΚΠΕ. Τα όργανα αυτά δεν λειτουργούν στο κενό, ούτε και υπάρχουν αυθύπαρκτα· αντιθέτως, πατούν στο κεκτημένο που τα άλλα όργανα τους κληροδότησαν[417] και προάγουν το διάλογο στο επόμενο στάδιο, αξιοποιώντας τις εγγενείς τους δυνατότητες, για να σπάσουν τα φράγματα που περιόρισαν τη δράση των θεσμών που προπορεύτηκαν. Ο «εσωτερικός διάλογος» του ΟΗΕ αποδείχτηκε καθοριστικός για την ανάδειξη μιας συνεκτικής νομικής αξιολόγησης περί των συστηματικών φυλετικών διακρίσεων στα ΚΠΕ και δύναται, εφόσον χρησιμοποιηθούν όλες οι θεσμικές δυνατότητες να ενισχύσει ουσιαστικά της προοπτικές αντιμετώπισης διακριτικών καθεστώτων.

5.3 Αξιολόγηση προσέγγισης ισχυρισμών περί απαρτχάιντ

Μέσα από την ανάλυση της πρακτικής του Οργανισμού παρατηρείται, ακόμη, ο επαναπροσδιορισμός των όρων «φυλετικός διαχωρισμός» και «απαρτχάιντ», στο σύγχρονο πολιτικό πλαίσιο· ο οποίος στηρίχτηκε σε υπάρχουσες δικαιικές πηγές, με κυριότερες την ICERD και την Σύμβαση για την καταστολή του εγκλήματος του Απαρτχάιντ. Πρόκειται για όρους, με ένα βαρύ ιστορικό υπόβαθρο[418], το οποίο τους προσδίδει μεν ιδιαίτερη ηθική και

[416] A/HRC/4/17, A/HRC/25/67, A/HRC/49/87, A/77/356

[417] *Ενδεικτικά*: Γνωμοδότηση για το Τείχος §§57, 85, 90, 99, 109-110, 133, Γνωμοδότηση του 2024, §§47, 67, 101, 112-113 129, 132 151, CERD/C/113/3/Add.1 §18, CERD/C/100/5* §§39-40, United Nations General Assembly & United Nations Economic and Social Council. (2015). *Economic and social repercussions of the Israeli occupation on the living conditions of the Palestinian people in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and the Arab population in the occupied Syrian Golan: Note by the Secretary-General* (A/70/82–E/2015/13) §2, 52, A/RES/ES-10/24 §4(d), S/RES/2334 (2016) σελ. 1

[418] CERD-GR XIX - §§1

νομική απαξία, αλλά εμπόδιζε, για δεκαετίες, την εφαρμογή τους κατά την αξιολόγηση πραγματικών συνθηκών.

Σταδιακά, ωστόσο, φαίνεται να επήλθε αλλαγή παραδείγματος στις διεργασίες των οργάνων και των μηχανισμών του ΟΗΕ, χάρη στη συσσώρευση αποδείξεων και στην πίεση της διεθνούς κοινότητας. Οι θεσμοί πέρασαν κλιμακωτά από την καταγραφή μεμονωμένων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στη σύνδεση των παραβιάσεων με την εθνική ταυτότητα των θυμάτων και την παρατήρηση της συστηματικότητας των παραβιάσεων αυτών, για να καταλήξουν στην διαπίστωση των διαχωριστικών (segregating) αποτελεσμάτων των πολιτικών και των πρακτικών της κατέχουσας δύναμης. Η γλώσσα τους, με την πάροδο των ετών, γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρη, φτάνοντας στο σήμερα, όπου ο όρος φυλετικός διαχωρισμός, υπό το φως της ICERD, χρησιμοποιείται με διαρκώς αυξανόμενη συχνότητα σε αποφάσεις, γνωμοδοτήσεις και εκθέσεις του ΟΗΕ, για να περιγράψει την κατάσταση που επικρατεί στα ΚΠΕ.

Διχαστικός παραμένει ακόμη, ο πιο φορτισμένος όρος «απαρτχάιντ», ο οποίος έχει εισαχθεί διστακτικά στην ρητορική ορισμένων μόνο θεσμικών οργάνων. Παρά την εξαντλητική τεκμηρίωση και σταθερή θέση των SR[419], το ίδιο το Συμβούλιο στο οποίο λογοδοτεί, ακολουθεί προσεκτικότερες διατυπώσεις. Η CERD παρέμενε, επίσης, διστακτική ως προς την επίκληση του όρου[420]· μια στάση που, αν και δεν διατυπώνεται ρητά, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι οφειλόταν στην εν εξελίξει διαδικασία των Inter-State Communications, που προϋπέθετε συνεργασία της με το κράτος του Ισραήλ. Τέλος, η κρίση του ICJ περί «παραβίασης του άρθρου 3 της ICERD», αν και έφερε στο προσκήνιο του ΟΗΕ τις συστηματικές διακρίσεις στα ΚΠΕ, δεν κατάφερε να σπάσει το λεκτικό φράγμα γύρω από την έννοια «απαρτχάιντ», εξαιτίας της συγκρατημένης διατύπωσης που υιοθετήθηκε[421].

Στη βάση της παρούσας ανάλυσης, καθίσταται προφανές ότι οι πρακτικές στα ΚΠΕ δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αποσπασματικές περιπτώσεις φυλετικής διάκρισης. Αντιθέτως, πρόκειται για διαφοροποιημένη μεταχείριση που εμφανίζει συστηματικότητα και δομικό χαρακτήρα. Ακόμη κι αν η CERD διστάζει να τοποθετηθεί ρητά για το αν οι διαπιστωμένες πρακτικές συνιστούν απαρτχάιντ, αυτό δεν επηρεάζει τη νομική σημασία τους, αλλά δείχνει τα θεσμικά και λειτουργικά όρια που αντιμετωπίζει ένα μη δικαιοδοτικό όργανο. Εξετάζοντας

[419] A/HRC/4/17, A/HRC/25/67, A/HRC/49/87, A/77/356

[420] CERD/C/ISR/CO/14-16 §24, CERD/C/ISR/CO/17-19 §23,

[421] Γνωμοδότηση του 2024 §229

τη στάση αυτή, συνδυαστικά με την τρέχουσα εξέλιξη της πρακτικής του ICJ, αλλά και την δογματική αναγνώριση της απαγόρευσης του απαρτχάιντ ως κανόνα jus cogens, μπορεί να ερμηνευθεί ως ένα στάδιο στην εξέλιξη της ανάλυσης προς έναν πιο στέρεο χαρακτηρισμό των αναλυόμενων πρακτικών.

Καταληκτικά, παρά το εκτεταμένο ερμηνευτικό έργο ορισμένων λειτουργών του επί αυτής της προβληματικής, ο Οργανισμός αδυνατεί να συμπλεύσει ως προς την αναγνώριση της κατάστασης που επικρατεί στα ΚΠΕ ως καθεστώτος «απαρτχάιντ». Η επιφυλακτικότητα αυτή εξηγείται από τον πολιτικό ρόλο του Οργανισμού και τη διπλωματική του πορεία, αμφότερα τα οποία απαιτούν τη διατήρηση ισορροπιών μεταξύ των μελών του. Η κατακερματισμένη αυτή στάση, ωστόσο, επηρεάζει την συνεκτική εφαρμογή του διεθνούς δικαίου, περιορίζοντας, σε κάποιο βαθμό, την πρακτική δυνατότητα ενεργοποίησης δεσμευτικών μηχανισμών επιβολής του και την επίτευξη της πληρέστερης δυνατής προστασίας.

5.4 Δυνατότητες και Όρια υφιστάμενου πλαισίου

Το υπάρχον πλέγμα οργάνων και μηχανισμών που απαρτίζουν τον ΟΗΕ, χάρη στις διαφορετικές αρμοδιότητες, και την πληθώρα νομικών και διπλωματικών εργαλείων που αυτά διαθέτουν, παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες δράσης γύρω από το ζήτημα των συστηματικών φυλετικών διακρίσεων και την εφαρμογή της Σύμβασης ICERD. Σε θεωρητικό επίπεδο, η CERD, μέσα από τις Concluding Observations και τις GR της, συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση της ερμηνείας της Σύμβασης τόσο σε ειδικό όσο και σε γενικό επίπεδο, προσαρμόζοντας τη στα σύγχρονα δεδομένα και καθιστώντας την ένα εξαιρετικά δυναμικό νομικό κείμενο[422]. Την ερμηνεία αυτή, επιβεβαιώνει και συγκεκριμενοποιεί το ICJ με τη νομολογία του, η οποία, λόγω του ρόλου του εντός του ΟΗΕ, φέρει βαρύνουσα σημασία για τη διεθνή κοινότητα[423]. Πάνω στην ερμηνεία την οποία παγιώνουν αυτά τα όργανα, δύνανται να στηριχτούν όργανα όπως η ΓΣ/ΗΕ, ο ΓΓ/ΗΕ και το HRC προκειμένου να ασκήσουν την απαραίτητη πολιτική πίεση, επιδιώκοντας την αντιμετώπιση των συστηματικών φυλετικών διακρίσεων και την ορθή εφαρμογή της ICERD. Η στάση, δε, του ΟΗΕ επί των ζητημάτων αυτών αναμφίβολα επηρεάζει τον διεθνή δημόσιο διάλογο και ενισχύει τη νομιμοποίηση του λόγου περί διακρίσεων σε όλα τα διεθνή fora.

[422] (Βάγιας, 2019) σελ. 220

[423] (Περράκης, Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών - Ανιχνεύσεις μιας δικαιοδοτικής διαδρομής στην ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών, 2001)., σελ. 23-24

Παρά ταύτα, κατά την παρούσα ανάλυση, αναδείχθηκαν με ιδιαίτερη σαφήνεια τα όρια του Οργανισμού, τα οποία επηρεάζουν την αποτελεσματικότητά του να εκπληρώσει τον θεμελιώδη σκοπό του· την διαφύλαξη της ίσης απόλαυσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αυτή αποτυπώνεται στο 1§3ΧΗΕ. Αν και πολλά όργανα του τοποθετήθηκαν στο παρελθόν - αλλά και προσφάτως - επί του ζητήματος των διακρίσεων στα ΚΠΕ, και τον κίνδυνο που αυτές επιφέρουν για την ειρήνη στην περιοχή και την εξωδικαστική επίλυση του Παλαιστινιακού Ζητήματος, κανένα εξ αυτών δεν διαθέτει αποτελεσματικό μηχανισμό επιβολής του δικαίου και των Αποφάσεων του. Παρά την αυστηρότερη νομική γλώσσα που υιοθετούν σταδιακά, οι Concluding Observations της CERD, οι Γνωμοδοτήσεις του ICJ, οι εκθέσεις του ΓΓ/ΗΕ και οι Αναφορές των SR καταλήγουν να αντιμετωπίζονται ως απλά κείμενα, τα οποία παρά την αυξημένη νομική αξία τους, τυγχάνουν περιορισμένης πρακτικής εφαρμογής και συμμόρφωσης. Η εφαρμογή τους, στερούμενης της υποχρεωτικής φύσης που έχουν οι αποφάσεις του ICJ[424] και του ΣΑ/ΗΕ[425], εξαρτάται πλήρως από την καλή πίστη του καθ' ου κράτους, όπως είναι, στην περίπτωση που εξετάζεται, το Ισραήλ. Κρίνεται, ωστόσο, περιορισμένη η πιθανότητα ουσιαστικής συμμόρφωσης ενός μέχρι πρότινος παραβατικού κράτους, χωρίς την απαραίτητη νομική ή πολιτική πίεση.

Πίεση μπορούν να ασκήσουν τα ΗΕ μέσω του ΣΑ/ΗΕ, με τις δεσμευτικές αποφάσεις του[426]· της ΓΣ/ΗΕ, η οποία αποτελεί το συλλογικότερο όργανο τους[427] και του HRC, όπου υπάρχει αυξημένη κρατική συμμετοχή[428]. Εν προκειμένω, το ζήτημα της επιβολής δεν έγκειται στα θεσμικά όρια των οργάνων, αλλά στο έντονο πολιτικό στοιχείο που τα διατρέχει. Για την ομαλή λειτουργία τους, τα όργανα αυτά οφείλουν να διατηρούν τις πολιτικές ισορροπίες μεταξύ των μελών τους· κρατών με συχνά αντικρουόμενα συμφέροντα τα οποία δεν έχουν υιοθετήσει κοινή άποψη περί της κατοχής του Ισραήλ ούτε και περί του χαρακτηρισμού των πολιτικών που αυτό ακολουθεί στα εδάφη υπό τη δικαιοδοσία του. Η προσπάθεια επιβολής αποφάσεων, οι οποίες σημειώνουν αντιρρήσεις από μόνιμα μέλη του ΣΑ/ΗΕ ή μερίδα της ΓΣ/ΗΕ, θα ήταν σίγουρα διχαστική και κρίνεται ότι θα αδυνατούσε να επιφέρει ένα ασφαλές αποτέλεσμα.

---

[424] (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος, & Σαρηγιαννίδης, 2019) σελ. 160

[425] (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος, & Σαρηγιαννίδης, 2019) σελ. 156, βλ. Γνωμοδότηση για τη Ναμίμπια §114

[426] (Χατζηκωνσταντίνου, Αποστολίδης, & Σαρηγιαννίδης, 2014) σελ. 652-653, (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος, & Σαρηγιαννίδης, 2019) σελ. 155-156

[427] (Χατζηκωνσταντίνου, Αποστολίδης, & Σαρηγιαννίδης, 2014) σελ. 642, (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος, & Σαρηγιαννίδης, 2019) σελ. 151-152

[428] (Νάσκου-Περράκη, Αντωνόπουλος, & Σαρηγιαννίδης, 2019) σελ. 161

Αξίζει τέλος να επισημανθεί ότι η γραφειοκρατική δομή του ΟΗΕ συνεπάγεται επιβράδυνση των διαδικασιών που λαμβάνουν χώρα ενώπιον του. Ενδεικτικά παραδείγματα αντλούνται από τη παρούσα μελέτη, μεταξύ των οποίων είναι οι ετήσιες εκθέσεις του ΓΓ/ΗΕ, με ταυτόσημο περιεχόμενο[429], η εξαετής διάρκεια της διαδικασίας των Inter-State Communications[430], αλλά και η εικοσαετία που μεσολάβησε μεταξύ των δύο Γνωμοδοτήσεων του ICJ, παρά τα σχετικά αιτήματα των SR, ήδη από το 2007[431]. Οι καθυστερημένες αντιδράσεις και η γραφειοκρατική προσέγγιση του Οργανισμού δυσχεραίνουν τις διαδικασίες επίλυσης των διαφορών και περιορίζουν την ουσιαστική προστασία των πλέον ευάλωτων ατόμων.

Εν κατακλείδι, η δράση - ή η αδράνεια – των οργάνων και μηχανισμών των ΗΕ καταδεικνύει ότι το διεθνές αυτό οικοδόμημα διαθέτει επαρκή ικανότητα να αξιολογεί πραγματικές καταστάσεις, να αναγνωρίζει παραβάσεις του διεθνούς δικαίου και να καταδικάζει ρητά τις συμπεριφορές των κρατών που τις προκαλούν· εντούτοις, στερείται αποτελεσματικών μηχανισμών επιβολής ικανών να διασφαλίσουν τη συμμόρφωση των κρατών με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις. Παρά την πρόοδο στην ερμηνευτική προσέγγιση, το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο φαίνεται να στερείται ενός συστηματικού μηχανισμού παρακολούθησης και παρακίνησης συμμόρφωσης των κρατών σε περιπτώσεις συστηματικών φυλετικών διακρίσεων. Η απουσία αποτελεσματικής και θεσμικά κατοχυρωμένης διαδικασίας περιορίζει τη δυνατότητα του ΟΗΕ να μετατρέπει τις νομικές του διαπιστώσεις σε ουσιαστική αλλαγή επί του πεδίου.

5.5 Προτάσεις

Λαμβάνοντας υπόψη τα θεσμικά όρια αλλά και τις δυνατότητες του ΟΗΕ, προτείνονται ορισμένες εφαρμόσιμες παρεμβάσεις, οι οποίες δύνανται να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα του πλαισίου προστασίας έναντι των φυλετικών διακρίσεων και του φυλετικού διαχωρισμού στα ΚΠΕ, υπό το φως της ICERD.

Αναγνωρίζοντας ότι μέρος των πλημμελειών και της επιβράδυνσης της Inter-State Communication οφείλεται στην έλλειψη διαδικαστικού προηγούμενου, χρήσιμη κρίνεται η διαμόρφωση ενός δεσμευτικού χρονοδιαγράμματος των εργασιών της Εξεταστικής Επιτροπής,

[429] *Ενδεικτικά* βλ. A/72/90-E/2017/71 §90, A/73/87-E/2018/69 §124, A/75/86-E/2020/62 §145, A/76/94-E/2021/73 §148, A/77/90-E/2022/66 §144

[430] Position of the State of Palestine on the report of the ad hoc Conciliation Commission concerning the inter-State communication submitted by the State of Palestine against Israel State of Palestine - Ministry of Foreign Affairs and Expatriates, §3-4

[431] A/HRC/4/17 §§58-62

καθώς και η σταδιακή κωδικοποίηση των Συμπερασμάτων της, ώστε να παγιωθούν σαφή κριτήρια δικαιοδοσίας και παραδεκτού. Παράλληλα, η θέσπιση μηχανισμών προσωρινών μέτρων, κατ' αναλογία με έτερους συμβατικούς μηχανισμούς, και η επιτήρηση της συμμόρφωσης των κρατών, μέσω των περιοδικών τους εκθέσεων, θα συνέβαλαν στην ενίσχυση της λογοδοσίας και της διαφάνειας.

Έπειτα, θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο έκδοσης μιας περιεκτικότερης Γενικής Σύστασης επί του άρθρου 3 της ICERD, κατ' άρθρο 9§2, προς συμπλήρωση ή επικαιροποίηση της GR XIX(1995)[432], η οποία θα παρείχε έναν λειτουργικό ορισμό των όρων «φυλετικός διαχωρισμός» και «απαρτχάιντ», θα καθόριζε δείκτες συστηματικότητας των διακρίσεων και θα όριζε με σαφή τρόπο τις υποχρεώσεις αποχής και αποτροπής που βαρύνουν τα τρίτα συμβαλλόμενα κράτη.

Απαραίτητη για την ενίσχυση του ρόλου της CERD είναι, επίσης, η καθιέρωση θεσμικής συνεργασίας της με άλλα όργανα που δραστηριοποιούνται στον τομέα του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως το HRC και το Γραφείο του Υπάτου Αρμοστή για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Με την δημιουργία ενός περιοδικού μηχανισμού συντονισμού, μεταξύ τέτοιων οργάνων, θα επιτυγχανόταν μια ομοιόμορφη προσέγγιση των ζητημάτων των φυλετικών διακρίσεων, με την διαμόρφωση κατευθυντήριων γραμμών για την ερμηνεία και την εφαρμογή της ICERD. Πιθανόν, να χρησίμευε και η επικοινωνία της με τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού για τον συντονισμό της παράλληλης εφαρμογής της Σύμβασης με τα συμβατικά κείμενα του ανθρωπιστικού δικαίου.

Ακολούθως, ζωτικής σημασίας είναι η υιοθέτηση από τα πολιτικά όργανα του ΟΗΕ· με κυριότερο εξ αυτών το HRC, ως το κατ' εξοχήν πολιτικό όργανο στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της νομικής ορολογίας που χρησιμοποιείται από το ICJ, την CERD αλλά και τους SR επί των ΚΠΕ, η οποία θα ενίσχυε σημαντικά την κανονιστική βαρύτητα της σχετικής ερμηνείας. Αξιοποιώντας το δικαστικό κεκτημένο της Γνωμοδοτήσεως του 2024, κρίνεται θεμιτή η χρήση ρητών αναφορών στο άρθρο 3 της ICERD από τα όργανα με πολιτικό ρόλο, των οποίων οι αποφάσεις φέρουν δεσμευτική ισχύ. Οι αναφορές αυτές, αναμένεται, αφενός, να ασκήσουν τη δέουσα πολιτική πίεση στο παραβατικό κράτος και, αφετέρου, να προωθήσουν την τήρηση των υποχρεώσεων που προκύπτουν για τα τρίτα κράτη από την παραβίαση κανόνων jus cogens, μέρος του οποίου είναι η απαγόρευση των συστημικών

[432] CERD-GR XIX (1995),

φυλετικών διακρίσεων και του απαρτχάιντ, όπως αυτές αναγνωρίστηκαν στην ίδια Γνωμοδότηση.

Τέλος, αναγκαία για την προστασία του υπό κατοχή πληθυσμού των ΚΠΕ είναι η τυποποιημένη επιτήρηση και καταγραφή της κατάστασης των δικαιωμάτων στα ΚΠΕ, με στοιχεία από το πεδίο, σε μια ενιαία βάση. Ο ΓΓ/ΗΕ, μέσω της τακτικής υποβολής εκθέσεων προς τη ΓΣ/ΗΕ, δύναται να λειτουργήσει ως καταλυτικός παράγοντας διάχυσης των νομικών διαπιστώσεων των συμβατικών οργάνων. Θα ήταν, δε, σκόπιμη η δημιουργία μιας ενιαίας βάσης δεδομένων μεταξύ του SR, του ΓΓ/ΗΕ και του Υπάτου Αρμοστή στην οποία θα έχουν πρόσβαση και ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και η οποία θα αναδείκνυε αποτελεσματικότερα το πραγματικό εύρος των παραβιάσεων και να προσέφερε το απαραίτητο αποδεικτικό υλικό για την εξέλιξη της στάσης του Οργανισμού αλλά και της διεθνούς κοινότητας επί των φυλετικών διακρίσεων στα ΚΠΕ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη επιδίωξε να χαρτογραφήσει διαχρονικά την ερμηνεία και την εφαρμογή της Σύμβασης για την Εξάλειψη κάθε μορφής Φυλετικών Διακρίσεων και, ειδικότερα, της διάταξης του άρθρου 3 που καταδικάζει τον φυλετικό διαχωρισμό και το απαρτχάιντ, όπως αυτή αποτυπώνεται στην πρακτική του ΟΗΕ επί των φυλετικών διακρίσεων στα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη. Μέσα από την εξέταση πρωτότυπων κειμένων των οργάνων και των μηχανισμών που συνθέτουν το οικοδόμημα του Οργανισμού και τη συστηματοποίηση της πρακτικής τους, κατέστη δυνατή η ανάδειξη της εξέλιξης κρίσιμων νομικών όρων, σε συνάρτηση με τις μεταβαλλόμενες πολιτικές συγκυρίες και το δυναμικό διεθνές νομικό περιβάλλον.

Αναφορικά με τα ΚΠΕ, χαρακτηριστική είναι η σταδιακή μετάβαση από τη διαπίστωση μεμονωμένων διακρίσεων, στην αναγνώριση της συστηματικότητάς τους και, τέλος, στην εξέταση ύπαρξης πρόθεσης κυριαρχίας της ευνοούμενης φυλετικής ομάδας επί της άλλης. Πρόκειται για μια πορεία την οποία ακολούθησαν όλα τα θεσμικά όργανα του Οργανισμού, αλληλοεπηρεαζόμενα αλλά ταυτόχρονα περιοριζόμενα από τα όρια της εντολής τους, τα οποία συχνά τα συγκρατούν από τη διατύπωση ρητών συμπερασμάτων επί του τελευταίου αυτού σταδίου. Το πολιτικό κόστος μιας ρητής αναφοράς σε καθεστώς απαρτχάιντ, το οποίο είναι ηθικά κατακριτέο και απαγορευμένο από κανόνα jus cogens, λειτουργεί αποτρεπτικά για τα κύρια όργανα του ΟΗΕ, τα οποία επιλέγουν να διατηρούν μια ισορροπία στο ήδη τεταμένο διεθνές περιβάλλον.

Κρίσιμο είναι ότι τα όργανα του ΟΗΕ δεν λειτουργούν αποσπασματικά, αλλά αλληλοτροφοδοτούνται στο πλαίσιο ενός συνεχώς εξελισσόμενου θεσμικού διαλόγου. Οι διαπιστώσεις του Ειδικού Εισηγητή και του HRC τροφοδοτούν την ερμηνευτική εργασία της CERD, η οποία, με τη σειρά της, επηρεάζει τη νομολογία του ICJ, ενώ οι εκθέσεις του ΓΓ/ΗΕ συμβάλλουν στη διάχυση αυτής της ερμηνευτικής εξέλιξης στα πολιτικά όργανα. Η συνδεσιμότητα αυτή ενισχύει τη συνοχή του συστήματος, ακόμη και όταν η δυνατότητα επιβολής παραμένει περιορισμένη. Από τη συνολική ανασκόπηση της πρακτικής του σύνθετου πλέγματος μηχανισμών που απαρτίζουν τον Οργανισμό, διαφαίνεται ένα πολυφωνικό σύστημα με υψηλή ερμηνευτική και κανονιστική ικανότητα, αλλά περιορισμένη δυνατότητα επιβολής. Μέσω της συστηματικής τεκμηρίωσης παραβιάσεων του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ολοένα αυξανόμενης επίκλησης του άρθρου 3 της ICERD, τα αρμόδια όργανα συνέβαλαν αποφασιστικά στη νομική αποσαφήνιση του καθεστώτος φυλετικών διακρίσεων

στα ΚΠΕ, μετατοπίζοντας σταδιακά το επίκεντρο της συζήτησης από τις μεμονωμένες πράξεις στις δομικές τους αιτίες.

Η νομική αυτή εξέλιξη, ωστόσο, δεν ακολουθήθηκε από αντίστοιχη πρόοδο στο επίπεδο της συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων κρατών. Τα πολιτικά όργανα του ΟΗΕ εξακολουθούν να χρησιμοποιούν συγκρατημένη γλώσσα και να διατηρούν επιφυλακτική στάση έναντι παραβατικών κρατών, γεγονός που υπονομεύει τη δυνατότητά τους να επιβάλλουν τα θεωρητικά συμπεράσματα των ερμηνευτικών και δικαιοδοτικών οργάνων. Δημιουργείται, έτσι, ένα σημαντικό χάσμα μεταξύ της νομικής θεωρίας και της πρακτικής των θεσμών και των κρατών κατά την αντιμετώπιση των εξελίξεων στα ΚΠΕ, χάσμα που δρα ανασταλτικά στην αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε πολιτικά τεταμένες συνθήκες. Το γεγονός αυτό συνδέεται άμεσα με τη θεσμική φύση του Οργανισμού.

Βαρύνουσας σημασίας για την παρούσα μελέτη είναι ότι ο ΟΗΕ δεν αποτελεί δικαστικό μηχανισμό επιβολής του διεθνούς δικαίου. Η λειτουργία του εδράζεται σε έναν κατεξοχήν πολιτικό χώρο, όπου η συναίνεση των κρατών-μελών και η διατήρηση γεωπολιτικών ισορροπιών αποτελούν προϋποθέσεις λειτουργίας. Υπό αυτό το πρίσμα, οι νομικές διαπιστώσεις των συμβατικών οργάνων και του ICJ συνυπάρχουν με τις πολιτικές σκοπιμότητες των κρατών-μελών, γεγονός που περιορίζει εκ των πραγμάτων την έκταση και την ένταση της θεσμικής αντίδρασης απέναντι σε διαπιστωμένα καθεστώτα διακρίσεων. Τα όρια αυτά δεν αναιρούν τη νομιμοποιητική ισχύ του Οργανισμού, αλλά υπενθυμίζουν ότι η αποτελεσματικότητα του διεθνούς δικαίου παραμένει άρρηκτα συνδεδεμένη με τη βούληση των κρατών.

Πέρα όμως από τις πρακτικές δυσχέρειες, η εξέλιξη της προσέγγισης των οργάνων του ΟΗΕ καταδεικνύει μια ουσιαστική μετατόπιση στο ίδιο το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το άρθρο 3 της ICERD, αλλά και ολόκληρη η Σύμβαση, ανανεώνει τον κανονιστικό του ρόλο, ως βασικό ερμηνευτικό εργαλείο για την αξιολόγηση δομικών μορφών διακρίσεων στο σύγχρονο γίγνεσθαι. Η συμβολή αυτή επιβεβαιώνει ότι το διεθνές δίκαιο δεν παραμένει στάσιμο, αλλά προσαρμόζεται στις εξελίξεις της πραγματικότητας, ιδίως όταν διακυβεύεται η ισότητα και η ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Η επανεμφάνιση του όρου «απαρτχάιντ» στη διεθνή πρακτική του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν αποτελεί απλή ιστορική αναλογία, αλλά αποτέλεσμα συστηματικής τεκμηρίωσης και ερμηνευτικής ωρίμανσης. Ωστόσο, διαπιστώνονται επιφυλάξεις στην

πρακτική του ΟΗΕ επί του νομικού χαρακτηρισμού του καθεστώτος διακρίσεων στα ΚΠΕ ως διαχωρισμού ή απαρτχάιντ οι οποίες οφείλονται σε λόγους που εκφεύγουν μιας νομικής ανάλυσης. Σημειώνεται, παρά ταύτα, ότι ο δισταγμός αυτός επηρεάζει την αποτελεσματικότητα της προσέγγισης του ζητήματος των διακρίσεων, εμποδίζοντας την επέλευση των βαρύτατων συνεπειών που το διεθνές δίκαιο αναγνωρίζει για την παραβίαση ενός peremptory norm με ισχύ erga omnes, όπως είναι η απαγόρευση του απαρτχάιντ.

Συνολικά, η πρακτική του ΟΗΕ καταδεικνύει ότι, ακόμη και όταν τα μέσα επιβολής είναι περιορισμένα και η εφαρμογή του νομικού πλαισίου προσκρούει σε πραγματολογικά εμπόδια, η συστηματική ανάπτυξη νομικών προτύπων και τεκμηριωμένων διαπιστώσεων μπορεί να λειτουργήσει ως σταθερό σημείο αναφοράς για τη διεθνή κοινότητα και να διαμορφώσει σταδιακά το πλαίσιο εντός του οποίου νοείται σήμερα η προστασία από τις φυλετικές διακρίσεις στο διεθνές δίκαιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ – ΠΗΓΕΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Charter of the United Nations, 26 June 1945, 1 U.N.T.S. XVI.

Statute of the International Court of Justice, 26 June 1945, 33 U.N.T.S. 993.

Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 12 August 1949, 75 U.N.T.S. 287.

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 21 December 1965, 660 U.N.T.S. 195.

International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, 999 U.N.T.S. 171.

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 16 December 1966, 993 U.N.T.S. 3

Vienna Convention on the Law of Treaties, 23 May 1969, 1155 U.N.T.S. 331.

International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid, 30 November 1973, 1015 U.N.T.S. 243.

Rome Statute of the International Criminal Court, 17 July 1998, 2187 U.N.T.S. 3.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

State of Israel. (1950). *Law of Return 5710/1950* (as amended 1952).

State of Israel. (1952) *Nationality Law 5712/1952*

State of Israel. (1952) *Entry into Israel Law 5712/1952*

State of Israel. (1967) *Emergency Regulations (Judea and Samaria—Jurisdiction in Offenses and Legal Assistance)*

State of Israel. (1980) *Basic-Law: Jerusalem the Capital Of Israel 5740/1980*

State of Israel. (2018) *Basic-Law: Israel - The Nation State of The Jewish People 5778/2018*

ΔΙΕΘΝΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ECtHR

European Court of Human Rights. (1995, March 23). Loizidou v. Turkey (Preliminary Objections), Application no. 15318/89. HUDOC. https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57920

European Court of Human Rights. (1996, December 18). *Loizidou v. Turkey (Merits), Application no. 15318/89*. HUDOC.

European Court of Human Rights. (2010). *Demopoulos and Others v. Turkey* (Applications nos. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04 and 21819/04), Grand Chamber decision of 1 March 2010. https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97649

European Court of Human Rights. (2012, December 13). *Georgia v. Russia (II)* (Application No. 38263/08, Decision). https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115786

I-ACtHR

Inter-American Court of Human Rights. (2003, September 17). *Advisory Opinion OC-18/03: Juridical condition and rights of undocumented migrants* (Ser. A No. 18).

Inter-American Commission on Human Rights. (2007, March 8). *Nicaragua v. Costa Rica* (Interstate Case No. 01/06, Decision). Organization of American States.

ICJ

International Court of Justice. (1970, February 5). *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain), Second Phase, Judgment.* I.C.J. Reports 1970, p. 3

International Court of Justice. (1971). *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970).* ICJ Reports 1971.

International Court of Justice. (1996, July 8). *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons (Advisory Opinion) I.C.J. Reports 1996*, 226-267

International Court of Justice. (2004). *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory (Advisory Opinion).* ICJ Reports 2004, 136–203.

International Court of Justice. (2005). *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda).* ICJ Reports 2005.

International Court of Justice. (2024, July 19). *Legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion, General List No. 186)*

International Court of Justice. (2004). *Legal consequences of the construction of a wall in the occupied Palestinian territory (Advisory Opinion): Declaration of Judge Buergenthal.* ICJ Reports 2004, 243–250.

International Court of Justice. (2004). *Legal consequences of the construction of a wall in the occupied Palestinian territory (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Higgins.* ICJ Reports 2004, 207–222

International Court of Justice. (2004). *Legal consequences of the construction of a wall in the occupied Palestinian territory (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Kooijmans.* ICJ Reports 2004, 222–233

International Court of Justice. (2008, October 15). *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation): Order on the request for the indication of provisional measures.* I.C.J. Reports 2008, 353.

International Court of Justice. (2024). *Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation), Judgment of 31 January 2024.* https://www.icj-cij.org

International Court of Justice. (2024). *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Tladi.*

International Court of Justice. (2024). *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Nolte.*

International Court of Justice. (2024). *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion): Declaration of Judge Brant.*

International Court of Justice. (2024). *Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (Advisory Opinion): Separate opinion of Judge Charlesworth.*

International Court of Justice. (2024) *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Armenia v. Azerbaijan), Preliminary Objections, Judgment of 12 November 2024*

International Court of Justice. (2024) *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Azerbaijan v. Armenia), Preliminary Objections, Judgment of 12 November 2024*

Republic of South Africa. (2024). Written statement: Prohibition of racial discrimination and apartheid as a peremptory norm of international law (Advisory proceedings on the legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem). International Court of Justice.

Republic of Namibia. (2024). Written statement submitted to the International Court of Justice in the advisory proceedings concerning the legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem. International Court of Justice.

State of Israel. (2024). Written statement (Advisory proceedings on the legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem). International Court of Justice.

State of Palestine. (2024). Written statement (Advisory proceedings on the legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem). International Court of Justice.

State of Palestine. (2024). Written Comments (Advisory proceedings on the legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem). International Court of Justice.

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

ΓΓ/ΗΕ

United Nations, Secretary-General. (2014, May 22). *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: Israel: Communication (Depositary Notification C.N.293.2014.TREATIES-IV.2).* United Nations Treaty Collection.

ΓΣ/ΗΕ

United Nations General Assembly. (1962, December 7). Resolution 1780 (XVII): Preparation of a draft declaration and a draft convention on the elimination of all forms of racial discrimination (U.N. Doc. A/RES/1780(XVII)). United Nations. https://undocs.org/A/RES/1780(XVII)

United Nations General Assembly. (1963, November 20). Resolution 1904 (XVIII): Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (U.N. Doc. A/RES/1904(XVIII)). United Nations. https://undocs.org/A/RES/1904(XVIII)

United Nations General Assembly. (1965, December 21). International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (U.N. Doc. A/RES/2106(XX)). United Nations. https://undocs.org/A/RES/2106(XX)

United Nations General Assembly. (1975, November 10). Resolution 3379 (XXX) (U.N. Doc. A/RES/3379(XXX)). United Nations. https://undocs.org/A/RES/3379(XXX)

United Nations General Assembly. (1976). Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories (U.N. Doc. A/31/110). United Nations. https://undocs.org/A/31/110

United Nations General Assembly. (1977). Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories (U.N. Doc. A/32/228). United Nations. https://undocs.org/A/32/228

United Nations General Assembly. (1977). Annex II to the Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories (U.N. Doc. A/32/228/Add.2). United Nations. https://undocs.org/A/32/228/Add.2

United Nations General Assembly. (1979). Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories: Annex I (U.N. Doc. A/34/536). United Nations. https://undocs.org/A/34/536

United Nations General Assembly. (1980). Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories (U.N. Doc. A/35/533). United Nations. https://undocs.org/A/35/533

United Nations General Assembly. (1982). Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories (U.N. Doc. A/37/235). United Nations. https://undocs.org/A/37/235

United Nations General Assembly. (1982). Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices: Annex I (U.N. Doc. A/37/238).https://undocs.org/A/37/238

United Nations. (1983). *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Docs. A/38/278-E/1983/77). United Nations. https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-199702/

United Nations General Assembly. (1991, December 16). Resolution 46/86 (U.N. Doc. A/RES/46/86). https://undocs.org/A/RES/46/86

United Nations. (1998). *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Docs. A/53/163-E/1998/79). United Nations. https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-199700/

United Nations. (1999). *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Docs. A/54/152-E/1999/92). United Nations. https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-199698/

United Nations. (2002). *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Docs. A/57/63-E/2002/21). United Nations. https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-199697/

United Nations General Assembly. (2003, December 8). Resolution ES-10/14 (U.N. Doc. A/RES/ES-10/14). https://undocs.org/A/RES/ES-10/14

United Nations General Assembly. (2004, July 20). Resolution ES-10/15 (U.N. Doc. A/RES/ES-10/15). https://undocs.org/A/RES/ES-10/15

United Nations. (2005). *Living conditions of the Palestinian people in the occupied Palestinian territories* (Report of the Secretary-General, UN Docs. A/60/65-E/2005). United Nations. https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-199699/

United Nations General Assembly. (2006, March 15). Resolution 60/251 (U.N. Doc. A/RES/60/251). https://undocs.org/A/RES/60/251

United Nations General Assembly. (2012). Assistance to the Palestinian people (U.N. Doc. A/67/91–E/2012/13). https://undocs.org/A/67/91

United Nations General Assembly. (2013). Assistance to the Palestinian people (U.N. Doc. A/68/77–E/2013/13). https://undocs.org/A/68/77

United Nations General Assembly. (2014). Assistance to the Palestinian people (U.N. Doc. A/69/81–E/2014/13). https://undocs.org/A/69/81

United Nations General Assembly & United Nations Economic and Social Council. (2015). *Economic and social repercussions of the Israeli occupation on the living conditions of the Palestinian people in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and the Arab population in the occupied Syrian Golan: Note by the Secretary-General* (A/70/82–E/2015/13).

United Nations General Assembly. (2016). Assistance to the Palestinian people (U.N. Doc. A/71/86–E/2016/13). https://undocs.org/A/71/86

United Nations General Assembly. (2017). Assistance to the Palestinian people (U.N. Doc. A/72/90–E/2017/71). https://undocs.org/A/72/90

United Nations General Assembly. (2018). Assistance to the Palestinian people (U.N. Doc. A/73/87–E/2018/69). https://undocs.org/A/73/87

United Nations General Assembly. (2020). Assistance to the Palestinian people (U.N. Doc. A/75/86–E/2020/62). https://undocs.org/A/75/86

United Nations General Assembly. (2021). Assistance to the Palestinian people (U.N. Doc. A/76/94–E/2021/73). United Nations. https://undocs.org/A/76/94

United Nations General Assembly. (2022). Assistance to the Palestinian people (U.N. Doc. A/77/90–E/2022/66). United Nations. https://undocs.org/A/77/90

United Nations General Assembly. (2022). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (UN Doc. A/77/356). United Nations. https://undocs.org/A/77/356

United Nations General Assembly. (2022, December 30). Resolution 77/247 (U.N. Doc. A/RES/77/247). United Nations. https://undocs.org/A/RES/77/247

United Nations General Assembly. (2023). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/78/502). United Nations. https://undocs.org/A/78/502

United Nations General Assembly. (2024, September 18). Resolution ES-10/24 (U.N. Doc. A/RES/ES-10/24). United Nations. https://undocs.org/A/RES/ES-10/24

United Nations General Assembly. (2024, December 4). Resolution 79/91 (U.N. Doc. A/RES/79/91). United Nations. https://undocs.org/A/RES/79/91

United Nations General Assembly. (2025, December 5). Resolution 80/81 (U.N. Doc. A/RES/80/81). United Nations. https://undocs.org/A/RES/80/81

ΣΑ/ΗΕ

United Nations Security Council. (1977, November 4). *Resolution 418 (1977)* (U.N. Doc. S/RES/418(1977)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/418(1977)

United Nations Security Council. (1979, March 22). *Resolution 446 (1979)* (U.N. Doc. S/RES/446(1979)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/446(1979)

United Nations Security Council. (1979, July 20). *Resolution 452 (1979)* (U.N. Doc. S/RES/452(1979)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/452(1979)

United Nations Security Council. (1980, March 1). *Resolution 465 (1980)* (U.N. Doc. S/RES/465(1980)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/465(1980)

United Nations Security Council. (1980, June 30). *Resolution 476 (1980)* (U.N. Doc. S/RES/476(1980)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/476(1980)

United Nations Security Council. (1980, August 20). *Resolution 478 (1980)* (U.N. Doc. S/RES/478(1980)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/478(1980)

United Nations Security Council. (1985, July 26). *Resolution 569 (1985)* (U.N. Doc. S/RES/569(1985)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/569(1985)

United Nations Security Council. (2016, December 31). *Resolution 2336 (2016)* (U.N. Doc. S/RES/2336(2016)). United Nations. https://undocs.org/S/RES/2336(2016)

CERD

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1978). Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (U.N. Doc. A/33/18). United Nations. https://undocs.org/A/33/18

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1980). Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (U.N. Doc. A/35/18). United Nations. https://undocs.org/A/35/18

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1981). Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (36th session, Supplement No. 18; U.N. Doc. A/36/18). United Nations. https://undocs.org/A/36/18

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1982). Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (U.N. Doc. A/37/18). United Nations. https://undocs.org/A/37/18

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1994). Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (U.N. Doc. A/49/18). United Nations. https://undocs.org/A/49/18

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1994). General recommendation No. XIV: Definition of racial discrimination. In Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (U.N. Doc. A/48/18). United Nations. https://undocs.org/A/48/18

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1995). General recommendation No. XIX: Racial segregation and apartheid (Article 3) (U.N. Doc. CERD/C/GC/19). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/GC/19

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1995). Summary record of the 1057th meeting (U.N. Doc. CERD/C/SR.1057). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/SR.1057

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (1998). Concluding observations: Israel (U.N. Doc. CERD/C/304/Add.45). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/304/Add.45

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2005). General recommendation No. XXX on discrimination against non-citizens (U.N. Doc. CERD/C/64/Misc.11/Rev.3). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/64/Misc.11/Rev.3

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2005). General recommendation No. XXXI on the prevention of racial discrimination in the administration and functioning of the criminal justice system (U.N. Doc. CERD/C/GC/31). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/GC/31

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2005). Decision 1 (66) on early warning and urgent action procedure (U.N. Doc. CERD/C/66/117). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/66/117

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2007). Concluding observations: Israel (U.N. Doc. CERD/C/ISR/CO/13). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/ISR/CO/13

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2009). General recommendation No. XXXII: The meaning and scope of special measures in the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (U.N. Doc. CERD/C/GC/32). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/GC/32

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2012). Concluding observations: Israel (U.N. Doc. CERD/C/ISR/CO/14-16). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/ISR/CO/14-16

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2019). Concluding observations: Israel (U.N. Doc. CERD/C/ISR/CO/17-19). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/ISR/CO/17-19

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2019). *Inter-State communications under the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (CERD/C/100/3). United Nations.

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2019). *Inter-State communication submitted by the State of Palestine against Israel: Decision on jurisdiction* (CERD/C/100/5*, reissued for technical reasons). United Nations.
Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2021). *Inter-State communication under the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: Decision on admissibility* (CERD/C/103/4). United Nations

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2023, October 27). Statement 5 (2023) on Israel and the State of Palestine. United Nations. https://www.ohchr.org/en/statements/2023/10/statement-5-2023-israel-and-state-palestine

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2024). Conciliation procedure documents (U.N. Doc. CERD/C/112/R.1 and Annex). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/112/R.1

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2024). Report of the Ad Hoc conciliation commission on the inter-state communication submitted by the State of Palestine against Israel under 11 of the International Convention on the Elimination of All Forms of

Racial Discrimination (U.N. Doc. CERD/C/113/3). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/113/3

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2024). Addendum 1 to report CERD/C/113/3 (U.N. Doc. CERD/C/113/3/Add.1). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/113/3/Add.1

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2024). Addendum 2 to report CERD/C/113/3 (U.N. Doc. CERD/C/113/3/Add.2). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/113/3/Add.2

Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2025). Rules of procedure of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (U.N. Doc. CERD/C/35/Rev.4). United Nations. https://undocs.org/CERD/C/35/Rev.4

Mission permanente d'Israël auprès de l'Office des Nations Unies et des organisations internationales à Genève. (n.d.). *Response by Israel to the CERD ad hoc Conciliation Commission report.*

Permanent Mission of Israel to the United Nations and other International Organizations in Geneva. (2018, December). *Note verbale to the Secretariat of the United Nations (Office of the High Commissioner for Human Rights) concerning issues of jurisdiction and admissibility in the inter-State communication submitted by the State of Palestine under Article 11 of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (INT/CERD/ISC/9335). United Nations

State of Palestine — Ministry of Foreign Affairs and Expatriates. (n.d.). *Position of the State of Palestine on the report of the ad hoc Conciliation Commission concerning the inter-State communication submitted by the State of Palestine against Israel.*

ECOSOC

Commission on Human Rights, Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities. (1964, February 5). Summary record of the four hundred and seventh meeting (U.N. Doc. E/CN.4/Sub.2/SR.407). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/Sub.2/SR.407

Commission on Human Rights, Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities. (1964, February 5). Summary record of the four hundred and twelfth

meeting (U.N. Doc. E/CN.4/Sub.2/SR.412). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/Sub.2/SR.412

Commission on Human Rights. (1993, February 19). Resolution 1993/2 A: Question of the violation of human rights in the occupied Arab territories, including Palestine (U.N. Doc. E/CN.4/RES/1993/2). United Nations Economic and Social Council.

Commission on Human Rights. (1994). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. E/CN.4/1994/14). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/1994/14

Commission on Human Rights. (1995). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. E/CN.4/1995/19). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/1995/19

Commission on Human Rights. (1997). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. E/CN.4/1997/16). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/1997/16

Commission on Human Rights. (1999). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. E/CN.4/1999/24). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/1999/24

Commission on Human Rights. (2000). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. E/CN.4/2000/25). United Nations Economic and Social Council. https://undocs.org/E/CN.4/2000/25

HRC

United Nations Human Rights Council. (2006). Resolution 1/106 (U.N. Doc. A/HRC/RES/1/106). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/1/106

United Nations Human Rights Council. (2007). Institution-building package: Renewed mandates until they could be considered by the Human Rights Council according to its annual programme of work (U.N. Doc. A/HRC/5/1, Appendix I). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/5/1

United Nations Human Rights Council. (2007). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/HRC/4/17). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/4/17

United Nations Human Rights Council. (2010). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967* (U.N. Doc. A/HRC/13/53). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/13/53

United Nations Human Rights Council. (2011). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/HRC/16/72). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/16/72

United Nations Human Rights Council. (2012). Resolution 19/16 (U.N. Doc. A/HRC/RES/19/16). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/19/16

United Nations Human Rights Council. (2014). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/HRC/25/67). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/25/67

United Nations Human Rights Council. (2014). Resolution 25/29 (U.N. Doc. A/HRC/RES/25/29). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/25/29

United Nations Human Rights Council. (2015). Resolution 28/27 (U.N. Doc. A/HRC/RES/28/27). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/28/27

United Nations Human Rights Council. (2016). Resolution 31/34 (U.N. Doc. A/HRC/RES/31/34). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/31/34

United Nations Human Rights Council. (2016). Resolution 31/35 (U.N. Doc. A/HRC/RES/31/35). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/31/35

United Nations Human Rights Council. (2016). Resolution 31/36 (U.N. Doc. A/HRC/RES/31/36). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/31/36

United Nations Human Rights Council. (2019). Resolution 40/32 (U.N. Doc. A/HRC/RES/40/32). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/40/32

United Nations Human Rights Council. (2020). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/75/532). United Nations. https://undocs.org/A/75/532

United Nations Human Rights Council. (2021). Resolution S-30/1 (U.N. Doc. A/HRC/RES/S-30/1). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/S-30/1

United Nations Human Rights Council. (2022). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/HRC/49/87). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/49/87

United Nations Human Rights Council. (2023). Resolution 52/3 (U.N. Doc. A/HRC/RES/52/3). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/52/3

United Nations Human Rights Council. (2024). Resolution 55/28 (U.N. Doc. A/HRC/RES/55/28). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/55/28

United Nations Human Rights Council. (2024). Resolution 55/32 (U.N. Doc. A/HRC/RES/55/32). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/55/32

United Nations Human Rights Council. (2025). Resolution 58/2 (U.N. Doc. A/HRC/RES/58/2). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/RES/58/2

United Nations Human Rights Council. (2025). Report on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (U.N. Doc. A/HRC/59/23). United Nations. https://undocs.org/A/HRC/59/23

HUMAN RIGHTS COMMITTEE

United Nations Human Rights Committee. (1998). *Summary record of the 1675th meeting* (CCPR/C/SR.1675). United Nations. https://undocs.org/CCPR/C/SR.1675

United Nations Human Rights Committee. (1989). *General comment No. 18: Non-discrimination* (U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.1). United Nations. https://undocs.org/HRI/GEN/1/Rev.1

United Nations Human Rights Committee. (1994). *General comment No. 24: Issues relating to reservations made upon ratification or accession to the Covenant or the Optional Protocols thereto, or in relation to declarations under article 41 of the Covenant* (U.N. Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.6). United Nations. https://undocs.org/CCPR/C/21/Rev.1/Add.6

United Nations Human Rights Committee. (1995). Consideration of reports submitted by States parties under article 40 of the International Covenant on Civil and Political Rights: Concluding observations of the Human Rights Committee (U.N. Doc. CCPR/C/79/Add.50). United Nations. https://undocs.org/CCPR/C/79/Add.50

ILC

International Law Commission. (2001). *Draft articles on responsibility of States for internationally wrongful acts, with commentaries.* In *Yearbook of the International Law Commission, 2001* (Vol. II, Part Two, chap. IV, sect. E.2; U.N. Doc. A/56/10). United Nations. https://undocs.org/A/56/10

International Law Commission. (2022). *Draft articles on crimes against humanity, with commentaries* (U.N. Doc. A/77/10, chap. IV). United Nations. https://undocs.org/A/77/10

International Law Commission. (2022). Draft conclusions on identification and legal consequences of peremptory norms of general international law (jus cogens), with commentaries (U.N. Doc. A/77/10, chap. V). United Nations. https://undocs.org/A/77/10

OHCHR

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (n.d.). *About early warning and urgent procedures*. https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cerd/about-early-warning-and-urgent-procedures

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2018, August 30). *CERD information note on inter-State communications*. https://www.ohchr.org/en/press-releases/2018/09/cerd-information-note-inter-state-communications

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2025, August 8). *US sanctions on Special Rapporteur Francesca Albanese threaten human rights system: UN experts*. https://www.ohchr.org/en/statements/2025/08/us-sanctions-special-rapporteur-francesca-albanese-threaten-human-rights-system

OLA

United Nations Office of Legal Affairs. (2019, July 23). *Memorandum on the inter-State communication procedure under the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination.* United Nations.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντωνόπουλος , Κ., & Μαγκλιβέρας , Κ. (2022). *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας* (4η επαυξημένη εκδ.). Νομική Βιβλιοθήκη.

Βάγιας, Μ. (2019). Η Σύμβαση για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων. Στο Π. Νάσκου-Περράκη, *Δικαιώματα του Ανθρώπου - Παγκόσμια και περιφερειακή προστασία* (Β' εκδ.). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Καρατζιάς, Β., Ζαλίδης, Β., & Λιούτας, Α. (2022). *Εγχειρίδιο Δικαίου Ενόπλων Συγκρούσεων.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Μαρούδα, Μ.-Ν. (2015). *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο.* Εκδόσεις Ι. Σίδερης.

Νάσκου-Περράκη, Π., Αντωνόπουλος, Κ., & Σαρηγιαννίδης, Μ. (2019). *Διεθνείς Οργανισμοί* (Β' εκδ.). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Περράκης , Σ., & Μαρούδα, Μ.-Ν. (2018). *Διεθνής Δικαιοσύνη* (Β' εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Περράκης, Σ. (2001). *Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών - Ανιχνεύσεις μιας δικαιοδοτικής διαδρομής στην ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών.* Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Περράκης, Σ., & Μαρούδα , Μ.-Ν. (2021). *Διεθνής Δικαιοταξία - Θεωρία και Εφαρμογή Διεθνούς Δικαίου* (Γ' εκδ., Τόμ. Α'). Εκδόσεις Ι. Σίδερης.

Ρούκουνας, Ε. (2021). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο* (4η εκδ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Σισιλιάνος , Λ.-Α. (2010). *Η Ανθρωπιστική Διάσταση του Διεθνούς Δικαίου - Αλληλεπιδράσεις γενικού διεθνούς δικαίου και δικαιωμάτων του ανθρώπου.* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Χατζηκωνσταντίνου , Κ. (2009). *Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο* (2η εκδ.). Εκδόσεις Ι. Σίδερης.

Χατζηκωνσταντίνου, Κ. Θ., Αποστολίδης, Χ. Ε., & Σαρηγιαννίδης, Μ. Χ. (2014). *Θεμελιώδεις έννοιες στο Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο* (Β' εκδ.). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Brownlie, I. (1998). *Principles of Public International Law.* Oxford: Clarendon Press.

Cassese , A. (2012). *Διεθνές Δίκαιο.* (Φ. Παζαρτζή, Επιμ., & Γ. Σαριδάκης, Μεταφρ.) Gutenberg.

Koroma, A. (1997). International justice in relation to the Inernational Court of Justice. Στο K. Koufa (Επιμ.), *Thesaurus Acroasium - International Justice* (Τόμ. XXVI, σσ. 421-474). Εκδόσεις Σάκκουλα.

Shaw, M. (2008). *International Law* (6η εκδ.). Cambridge University Press.

Tavernier, P. (2006). L'identification des règles fondamentales - un problème résolu? Στο C. Tomuschat, & J.-M. Thouvenin (Επιμ.), *The Fundamental Rules of the International Legal Order - Jus Cogens and Obligations Erga Omnes* (σσ. 1-20). Martinus Nijhoff Publishers.

Thirlway, H. (2013). *The law and procedure of the International Court of Justice: Fifty years of jurisprudence* (Vol. I). Oxford University Press.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Μπαλαφούτα , Β. (2024, Ιούνιος). Η εξωεδαφική εφαρμογή κανόνων του Διεθνούς Δικαίου στη Γάζα, υπό το φως και της Γνωμοδότησης του Διεθνούς Δικαστηρίου για το "Τείχος". *Τετράδια Διεθνούς Δικαίου και Διεθνούς Πολιτικής, 10ο*, σσ. 131-140.

Περράκης, Σ. (2024, Ιούνιος). Ο Πόλεμος στη Γάζα και η δοκιμασία του Διεθνούς Δικαίου. Ζητήματα και ορισμένες πρώτες επισημάνσεις. *Τετράδια Διεθνούς Δικαίου και Διεθνούς Πολιτικής*(10ο), σσ. 22-38.

Azarova, V. (2017). *Israel's unlawfully prolonged occupation: Consequences under an integrated legal framework*. European Council on Foreign Relations. https://ecfr.eu/publication/israels_unlawfully_prolonged_occupation/

Dugard, J., & Reynolds, J. (2013). Apartheid, International Law and the Occupied Palestinian Territory. *The European Journal of International Law* (24), σσ. 867-913.

Eckel, J. (2010). Human rights and decolonization: New perspectives and open questions. *Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism, and Development, 1*(1), 111–135.

Keane, D. (2022). Palestine V Israel and the Collective Obligation to Condemn Apartheid under article 3 of ICERD. *Melbourne Journal of International Law* (23).

Nanda, V. P. (1972). Implementation of human rights by the United Nations and regional organizations. *DePaul Law Review, 21*(2), 307–336

Schwelb, E. (1966). The International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination. *International and Comparative Law Quarterly, 15*(4), 996–1068.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ - ΒΑΣΕΙΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Amnesty International. (2022, 1 February). *Israel's apartheid against Palestinians: Cruel system of domination and crime against humanity*. (MDE 15/5141/2022) https://www.amnesty.org/en/documents/mde15/5141/2022/en/

Blog of European Journal of International Law. Keane, D. (30 April 2018). *ICERD and Palestine's Inter-State Complaint*. EJIL: Talk! https://www.ejiltalk.org/icerd-and-palestines-inter-state-complaint/

B'Tselem. (2021, 12 January), *A regime of Jewish supremacy from the Jordan River to the Mediterranean Sea: This is apartheid*. https://www.btselem.org/apartheid

Human Rights Watch. (2021, April 27). *A threshold crossed: Israeli authorities and the crimes of apartheid and persecution*. https://www.hrw.org/report/2021/04/27/threshold-crossed/israeli-authorities-and-crimes-apartheid-and-persecution,

Rome Statute of the International Criminal Court — Core legal text https://www.icc-cpi.int/publications/core-legal-texts/rome-statute-international-criminal-court

United Nations Treaty Bodies. *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination — Treaty database.* https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?Treaty=CERD

United Nations. (n.d.). *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. United Nations Treaty Collection. https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&clang=_en

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. United Nations. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-elimination-all-forms-racial

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. (n.d.). *UN Treaty Body Database: Treaty status of Israel under the core international human rights treaties.* United Nations Human Rights Treaty Bodies. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=84&Lang=EN

Yesh Din. (2020, 9 July) *The occupation of the West Bank and the crime of apartheid: Legal opinion*. https://www.yesh-din.org/en/the-occupation-of-the-west-bank-and-the-crime-of-apartheid-legal-opinion/,